



# TÜRKİYE AZERBAYCAN

VATAN UZAKTA DEĞİL YIL: 2024 SAYI: 1 (20)

ÜCRETSİZDİR



Muzaffer Halk  
Muzaffer Liderini

*Seçti!*



AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ  
DİASPORLA İŞ ÜZRƏ DÖVLƏT KOMİTƏSİ

Dövlət Komitəsinin rəsmi internet saytı  
[www.diaspor.gov.az](http://www.diaspor.gov.az)

Azərbaycan Diasporuna Dəstək Fondu  
[www.diaspora.foundation](http://www.diaspora.foundation)

Dövlət Komitəsinin radiosu  
[www.diaspor.fm](http://www.diaspor.fm)

Diaspor təşkilatlarının interaktiv xəritəsi  
[www.diasporamap.com](http://www.diasporamap.com)

Koordinasiya Şuralarının interaktiv xəritəsi  
<http://map.diaspor.org>

Dünya azərbaycanlılarının bioqrafiya bankı  
[www.azerbaycan.li](http://www.azerbaycan.li)

 [www.facebook.com/AzDiaspora](https://www.facebook.com/AzDiaspora)

 [www.twitter.com/DiasporaAz](https://www.twitter.com/DiasporaAz)

 <https://t.me/AzerbaijaniDiaspora>



Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsi



<https://www.instagram.com/diasporaaz>

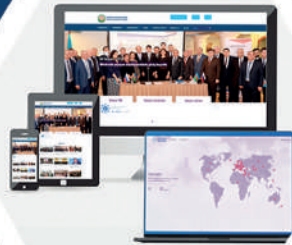
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ  
DİASPORLA İŞ ÜZRƏ DÖVLƏT KOMİTƏSİ  
TƏQDİM EDİR

DİASPOR TV  
[WWW.AZƏRBAYCAN.LI](http://WWW.AZƏRBAYCAN.LI)  
[VƏTİN.UZAQDA.DEYİL](http://VƏTİN.UZAQDA.DEYİL)  
[WWW.DİASPOR.GOV.AZ](http://WWW.DİASPOR.GOV.AZ)  
DİASPOR FM  
[WWW.AZƏRBAYCAN.LI](http://WWW.AZƏRBAYCAN.LI)  
[WWW.DİASPORAMAP.COM](http://WWW.DİASPORAMAP.COM)  
DİASPOR TV  
[WWW.AZƏRBAYCAN.LI](http://WWW.AZƏRBAYCAN.LI)  
[VƏTİN.UZAQDA.DEYİL](http://VƏTİN.UZAQDA.DEYİL)  
[WWW.DİASPOR.GOV.AZ](http://WWW.DİASPOR.GOV.AZ)  
DİASPOR FM  
[WWW.AZƏRBAYCAN.LI](http://WWW.AZƏRBAYCAN.LI)  
[WWW.DİASPORAMAP.COM](http://WWW.DİASPORAMAP.COM)

Koordinasiya Şuralarının interaktiv xəritəsi



DÜNYADA YAŞAYAN  
AZƏRBAYCANLILARI  
TANIYAQ, TANIDAQ





AJANS TURKA

## YÖNETİM

Türkiye - Azerbaycan Dergisi  
Adına Ajans Turka Stratejik  
Araştırmalar Eğt. Dan. Bil. Turz.  
Yay. Ltd. Şti.

## YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Tuba ÇEBİ

## YAYIN EDITÖRÜ

Perihan ÜNAL

## GÖRSEL TASARIM - BASKI

Ziraat Grup Matbaacılık Ambalaj  
San. ve Tic. A.Ş.  
Bahçekapı Mah. 2534. Sok  
No:18  
Etimesgut / ANKARA  
Telefon: (0312) 384 73 44

## DAĞITIM

Ajans Turka Stratejik Araştırmalar  
Eğt. Dan. Bil. Turz. Yay. Ltd. Şti.

## YAYIN TÜRÜ

Sürelî, 3 ayda bir yayımlanır.

COPYRIGHT © 2022 Bu yayının  
tüm hakları AJANS TURKA'ya  
aittir. Dergi içeriği izin alınmadan  
elektronik veya basılı şekilde  
kullanılamaz, çoğaltılamaz. Kay-  
nak göstermek suretiyle alıntı  
yapılabilir. Yazıların sorumluluğu  
yazarlara aittir.

## İLETİŞİM VE ABONELİK İÇİN:

Seyit ERCAN: (0312) 433 76 76  
dergi@turkiyeazerbaycan.com



**M**erhaba, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ilişkiler sıradan iki ülke arasındaki münasebetlere benzemeyen, derin tarihi dostluk ve kardeşlik bağlarını aksettiren çok özel bir ilişkidir. Aynı şekilde Cumhurbaşkanlarımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan ve Sayın İlham Aliyev arasındaki samimi dostluk ve kardeşlik, ekonomik, siyasi ve askeri alanlardaki dev projeler temelinde ilerlemektedir. Bu sebeple 2019 senesinde yayın hayatına başlayan dergimizin ismini "Türkiye Azerbaycan Dergisi" koyduk.

İki ülke ilişkilerini yukarıda ifade ettiğimiz çerçevede gelişmesine katkıda bulunmayı kendisine misyon olarak belirleyen ve "İki Devlet, Tek Millet" düsturu çerçevesinde yayın yapan dergimiz 3 ayda bir okuyucularla buluşmaktadır. Dergimiz Türkiye-Azerbaycan dostluğu ve kardeşliği zemininde, iki devlet arasındaki ilişkileri sembolize eden ve dayanışmayı gözler önüne seren tüm gelişmeleri tecrübeli kadromuzun analiz ve haberleri ile siz değerli okuyucularımıza sunmaktadır. Aynı zamanda tarihsel hafıza ve arşiv oluşturmaktadır.

Türkiye Azerbaycan Dergisi'nin 20'nci sayısını 7 Şubat 2024 tarihinde Azerbaycan'da gerçekleşen cumhurbaşkanlığı seçimlerinde 'Muzaffer Halkın Muzaffer Lideri' Sayın İlham Aliyev'in 5'inci kez cumhurbaşkanı seçilmesine ithaf ettik. Bu seçim, 44 günlük vatan muharebesi olan II. Karabağ Savaşı sonrası Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün sağlanmasının ardından yapılan ilk seçim olarak tarihe geçmiştir. Karabağ topraklarında yapılan ilk seçim olması dolayısıyla 'Karabağ Azerbaycan'dır!' mesajı tüm dünyaya gönderilmiştir. Ulusal ve uluslararası arenada Azerbaycan'ın daha da güçlenmesini sağlayan Sayın İlham Aliyev'i tebrik ediyoruz.

Gelecek sayılarda buluşmak dileğiyle, keyifli okumalar dileriz.

 www.turkiyeazerbaycan.com

 TurkiyeAzerbaycanDergisi

 turkiyeazerbaycandergisi

 trazdergisi



AJANS TURKA

Türkiye - Azerbaycan Dergisi  
Türkiye - Azerbaycan Ortak Yayınıdır  
Parayla Satılmaz

# BİR MİLLET



# İKİ DEVLET





**Recep Tayyip Erdoğan**  
**Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı**

"Aziz kardeşim İlham Aliyev'i halkının yüksek teveccühü ile 5'inci defa can Azerbaycan'ın cumhurbaşkanı seçilmesi vesilesiyle bir kez daha tebrik ediyorum. İlham kardeşimin cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından ilk resmi yurtdışı ziyaretini Türkiye'ye yapmasından büyük bahtiyarlık duyuyorum. Bildiğiniz üzere, 7 Şubat'ta gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimleri, ilk defa Azerbaycan'ın egemen topraklarının tümünde düzenlenmiş olması nedeniyle tarihi öneme sahiptir. Seçim sonuçlarının, Türkiye-Azerbaycan münasebetleri ve kardeş Azerbaycan halkı için hayırlara vesile olmasını diliyorum. Bu süreçte Azerbaycan'la birlikte omuz omuza hareket ediyoruz. Karabağ'da işgalin sona ermesiyle bölgemizde kalıcı barış için tarihi bir fırsat penceresi açılıyor. Bu fırsat penceresinin kapanmaması çok önemlidir."



**İlham Aliyev**  
**Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı**

"Aziz kardeşim Sayın Cumhurbaşkanı, ilk önce bana gösterilen misafirperverlik için teşekkür ederim. Belirttiğiniz gibi cumhurbaşkanı seçimlerinden sonra benim ilk resmi ziyaretim kardeş ülkeyedir. Bu doğaldır, bu bir gelenektir ve biz atalarımızdan kalan geleneklere sadığız. Türkiye ve Azerbaycan birliği sadece bölge için değil Avrasya için önemli etkendir. Türkiye'ye her geldiğimde Türkiye'nin geniş çaplı gelişme sürecini izliyorum, buna çok seviniyorum. Tekrar görüyorum ki, aziz kardeşimin çabaları neticesinde Türkiye yeni zirveler keşfediyor. Türkiye sadece bölgemizde değil, dünya çapında söz sahibidir. Türkiye bölgemizde barışın, istikrarın ve iř birliğinin garantörüdür. Azerbaycan yalnız değil, Türkiye Azerbaycan'ın yanındadır. 'Barışçıl yollarla çözümediğimiz tarihi meselemizi biz savaş meydanında çözdük. Azerbaycan halkı bu kardeş desteğini hiçbir zaman unutmayacak."

# İçindekiler



10

## İlham Aliyev Azerbaycan Cumhurbaşkanı Seçildi

7 Şubat 2023'te Azerbaycan'da tarihi bir gün yaşandı. Azerbaycan topraklarında tam bağımsızlığın yeniden sağlanmasından bu yana ilk kez ülkenin tamamında seçimler yapıldı. Bu, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın olağanüstü seçimiydi. Yedi adayın katıldığı seçimde yüzde 92,12 oy alan İlham Aliyev galip geldi.



15

## Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev İlk Resmi Ziyaret için Türkiye'ye Geldi

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 7 Şubat 2024 tarihinde gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçiminin ardından geleneklere uygun olarak ilk resmi ziyareti için 18 Şubat 2024'te Türkiye'ye ziyarette bulundu.



10



Haber

Röportaj

Yazı



## Hocalı Katliamı: Unutulmaması Gereken Bir Soykırım

Hocalı Katliamı, 25-26 Şubat 1992 tarihlerinde Azerbaycan'ın Hocalı kasabasında yaşanan dehşet verici bir insanlık dramıdır. Bu trajedi, Türkiye ve Azerbaycan halkının derin yaralar aldığı bir soykırımın acı bir örneğidir. Ermeni silahlı birliklerinin sivilleri hedef alarak gerçekleştirdiği bu vahşet, bugün de vicdanları sızlatmaya devam etmektedir.



## II. Karabağ Savaşı'nın Mutlak Sonucu: Ermenistan'da Anayasa Tartışmaları

Ermenistan ve Azerbaycan arasında 27 Eylül 2020'de başlayan ve 44 gün süren Vatan Muharebesi'nden Azerbaycan tarihi bir zaferle çıkmıştır. Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, Azerbaycan ile barışın tesis edilebilmesi için anayasa değişikliğini teklif etmiştir. Halk tarafından kabul görmeyen bu karar uzunca bir süre ülkede tartışılacaktır.

İlham Aliyev Azerbaycan Cumhurbaşkanı Seçildi .....	10	Azerbaycanlılar Dünyanın Dört Bir Yanında Hocalı Soykırımı Kurbanlarını Andı.....	33
Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev İlk Resmi Ziyaret için Türkiye'ye Geldi .....	15	II. Karabağ Savaşı'nın Mutlak Sonucu: Ermenistan'da Anayasa Tartışmaları .....	38
"Muzaffer Halkın Muzaffer Lideri" İlham Aliyev İktidarda.....	20	Zengezur'un Dünü, Bugünü ve Yarını .....	42
Şamil Ayrım / Türkiye-Azerbaycan Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı.....	23	Resulzade Ailesinin Trajik Hayat Hikayesi.....	46
Kanlı Ocak: 20 Ocak Bakü Katliamı.....	27	Güney Kafkasya Ekseninde Türkiye ve Azerbaycan Güvenlik Politikaları .....	52
Hocalı Katliamı: Unutulmaması Gereken Bir Soykırım .....	28	Türkiye'de Belediye Seçimleri: Kim Kazandı, Kim Kaybetti?.....	56
Ermenilerin Karabağ Savaşlarında İşlediği Savaş Suçları Üzerine Bir İnceleme .....	30		

# #TarihteBugün (Ocak-Şubat-Mart)

# TÜRKİYE

7 - 14 Ocak 1931



**Beyaz Baston Görme Engelliler Haftası**

10 Ocak 1962



**Gazeteciler Günü**

14 Ocak 1923



**Zübeyde Hanım'ın Vefat Yıl Dönümü**

14 Ocak 1992



**Türkiye ile Azerbaycan Arasında Diplomatik İlişkilerin Yeniden Tesisi**

7 - 14 Ocak 1931

10 Ocak 1962

14 Ocak 1923

14 Ocak 1992

20 Ocak 1990

26 Ocak 1948

30 Ocak 1948

1 Şubat 2022

20 Ocak 1990



**Milli Matem Günü**

26 Ocak 1948



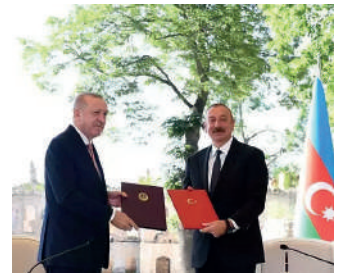
**Doğu Cephesi Komutanı Kazım Karabekir Paşa'nın Vefat Yıl Dönümü**

30 Ocak 1948



**Gümrük Çalışanları Günü**

1 Şubat 2022



**Şuşa Beyannamesi**

# AZERBAIJAN

2 Şubat 1996



Gençler Günü

4 Şubat 2017



Dünya Kanseri Günü

6 Şubat 2023



Kahramanmaraş  
Depremi

7 Şubat 1998



Mübariz İbrahimov'un  
Doğum Günü

2 Şubat 1996

4 Şubat 2017

6 Şubat 2023

7 Şubat 1998

14 Şubat 1992

18 Şubat 2024

26 Şubat 1992

18 Mart 1915

14 Şubat 1992



Hava Kuvvetleri Günü

18 Şubat 2024



İlham Aliyev  
Azerbaycan'daki  
Cumhurbaşkanlığı seçiminin  
ardından ilk resmi ziyaretini  
18 Şubat 2024'te Türkiye'ye  
gerçekleştirdi.

26 Şubat 1992



Hocalı Soykırımı

18 Mart 1915



Çanakkale Zaferi



## İlham Aliyev Azerbaycan Cumhurbaşkanı Seçildi

7 Şubat 2023'te Azerbaycan'da tarihi bir gün yaşandı. Azerbaycan topraklarında tam bağımsızlığın yeniden sağlanmasından bu yana ilk kez ülkenin tamamında seçimler yapıldı. Bu, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının olağanüstü seçimiydi. Yedi adayın katıldığı seçimde İlham Aliyev galip geldi. Azerbaycan halkı, Karabağ'ı işgalden kurtaran Silahlı Kuvvetlerin Başkomutanı, başarılı komutan, profesyonel diplomat İlham Aliyev'i yeniden cumhurbaşkanı seçti. Seçimlerin hemen ardından seçime katılan adaylar, yüzde 92,12 oy alan İlham Aliyev'i zaferinden dolayı tebrik etti. Seçimleri gözlemleyen uluslararası kuruluşların temsilcileri, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin demokratik temelde yapıldığını ve halkın iradesini yansıttığını söyledi.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev o gün bir ilke daha imza attı. Hankendi şehrinin 122 numaralı seçim bölgesi 14 numaralı sandıkta Mihriban Aliyeva ve aile üyeleriyle birlikte oy kullandı. Tarihte ilk kez Azerbaycan Cumhurbaşkanı Hankendi'de oy kullandı.

Merkezi Seçim Komisyonu tarafından açıklanan seçimlerin kesin sonuçlarının Anayasa Mahkemesi ta-

rafından onaylanmasının ardından 14 Şubat'ta Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in yemin töreni Milli Meclis'te gerçekleştirildi. Halkın oyu ile Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı seçilen İlham Aliyev'in yemin töreni kamuoyuna duyuruldu.

İlham Aliyev, elini Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'na ve Kur'an-ı Kerim'e koyarak yemin etti. Ardından uzun bir konuşma yapan Cumhurbaşkanı, Azerbaycan halkına kendisine gösterilen güvenden dolayı teşekkür etti. 2003 yılında ilk kez cumhurbaşkanı olarak yemin ederken halka verdiği sözleri yerine getirdiğini ve Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün yeniden tesis edildiğini belirtti.

### 5'inci Kez İktidara Gelen İlham Aliyev Yemin Töreninde

Azerbaycan'da 7 Şubat 2024 tarihinde yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde İlham Aliyev oyların yüzde 92,12'sini alarak 5'inci kez cumhurbaşkanı seçildi. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in göreve başla-



ması için 14 Şubat 2024 tarihinde Azerbaycan Ulusal Meclisi'nde yemin töreni düzenlendi.

## Ulusal Mecliste Yemin Töreni

Yemin törenine Mihriban Aliyeva başta olmak üzere üst düzey devlet yetkilileri, hükümet üyeleri, milletvekilleri katıldı. Törende konuşmak üzere Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başkanı Farhad Abdullayev ve Anayasa Mahkemesi hakimleri davet edildi. Anayasa Mahkemesi Başkanı Farhad Abdullayev konuşma yaparak şunları söyledi: 'Saygıdeğer hanımlar ve beyefendiler, bildiğiniz gibi Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, 13 Şubat 2024 tarihli kararıyla Merkezi Seçim Komisyonunun Azerbaycan Cumhuriyeti olağanüstü cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin sonuçlarını doğrulamış ve Sayın İlham Aliyev'i Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ilan etmiştir.'

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, törende elini Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'na koyarak şu yemini etti: 'Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının yetkilerini kullanırken Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'na uyacağıma, devletin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü koruyacağıma ve halka onurlu bir şekilde hizmet edeceğime yemin ederim!' Daha sonra Cumhurbaşkanı Aliyev, Kuran-ı Kerim'e elini koyarak yemin etti: 'Elimi Kuran-ı Kerim'e basarak yemin ederim ki, Azerbaycan halkının asırlar boyunca oluşturduğu milli, ahlaki değerlere ve geleneklere sadık kalacağım ve onları her

zaman yüksek tutacağım.' Akabinde Azerbaycan Cumhuriyeti İstiklal Marşı çalındı. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev eğilerek Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Bayrağı'nı öptü.

## Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: 'Bu dönemin büyük başarıları olacak.'

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Ermenistan'la müzakere sürecinden, II. Karabağ Savaşı'ndan ve Eylül 2023'te hayata geçirilen antiterör operasyonundan bahsederek, 'Ermenistan'ın patronları bu konuyu her zaman tartışmak istiyor, çabalarını göstermek istiyorlar, dolayısıyla battaniyeyi kendi taraflarına çekmek istiyorlar, arabulucu olmak istiyorlar. Öncelikle arabulucu olabilmek için en azından yüzeysel olarak tarafsız olmanız gerekir. Kalbinizde olanı biliyoruz. Ama en azından diplomatik kurallara uymak zorundasınız.' dedi. Konuşmasının devamında yeni bir dönemin başladığını ifade ederek, 'Bu dönem alnımız açık, yüzümüz ak, başımız dik giriyoruz. Bu büyük bir başarı olacak. Azerbaycan toplumunda hâkim olan son derece olumlu atmosfer bizi daha da güçlendiriyor. Güçlü bir Azerbaycan her zaman hedefimiz olmuştur.' diyerek şu ana kadar belirlenen tüm görevlerin yerine getirildiğini hatırlattı.





İlham Aliyev arabulucuya ihtiyaçlarının olmadığını belirterek, 'Ben bunu söyledim, şimdi bu yüksek kürsüden bir kez daha söylemek istiyorum. Biz kendi meselemizi çözdük. Ermenistan'la barış anlaşmasının da girişimcisi biz olmuşuz. Beş bilinen prensibin de yazarı biz olduk. Barış anlaşmasının metnini de biz yazdık, Ermenistan tarafına gönderdik. Şimdi Ermenistan uluslararası hukukun normlarına uymak istiyorsa, bu anlaşma imzalanacak. İstemiyorsa, yine de bize karşı temelsiz iddialar ileri sürülecekse, bu anlaşma imzalanmayacak, ancak Azerbaycan için hiçbir şey değişmeyecek. Artık diyorum ki, bizim karşımızda duran çağrılara, bize karşı yapılan çirkin siyasete biz onsz da hazır olmalıyız. Bu yüzden, Azerbaycan-Ermenistan ilişkilerinin normalleşme süreci uluslararası gündemden düşmelidir. Çünkü yerinde sayan bu meseleyle uğraşmak istiyorsanız, gidin, kendi işinizle uğraşın. Bu yüzden ben bu konuya, genel olarak, çok zaman ayırmak istemiyorum, çünkü buna değermez.

Biz kendi meselemizi çözmüşüz. Biz bugün Ağ-

dam'dayız, Füzuli'deyiz, Laçın'deyiz, Cebrayıl'dayız, Zengilan'dayız, Kubadlı'dayız, Kelbecer'deyiz, Şuşa'dayız, Hadrut'tayız, Hocalı'dayız, Ağdere'deyiz, Aşkaran'dayız, Hankendi'deyiz! Bu yeni dönem başarıyla başlıyor. Emim ki, başarıyla devam edecek. Bu yolda hepimize başarılar diliyorum, yolumuz açık olsun!

### 'O pusula Ermeni ayrılıkçılarının tabutuna çakılan son çiviymi.'

Cumhurbaşkanı seçiminde oyunu, bir zamanlar ayrılıkçı Ermenilerin başkent olarak gördüğü Hankendi'de kullandığını hatırlatan Aliyev, neden Hankendi'de oy verdiğini şöyle açıkladı: 'Bu cumhurbaşkanlığı seçimlerinin temel özelliği ve önemi, bağımsızlık döneminden beri ilk kez ülkemizin tüm topraklarında seçimlerin yapılmış olmasıdır. Bildiğiniz gibi Hankendi'de oy verme sürecine katıldım. Azerbaycan'ın her yerinde oy kullanabilirdim ama Hankendi'de oy vermenin daha doğru olacağını düşündüm. Halkımıza karşı kanlı suçlar 1980'lerin sonunda Hankendi'de başladı. Hankendi'de oy verdiğim binada halkımıza yönelik soykırım orada planlandı ve kontrol edildi. Oyumu verdiğim binanın önündeki meydana, Ermeni milliyetçilerinin ve ardından Ermeni devletinin bize karşı toprak iddialarında bulunduğu yerd. Sovyet döneminde Karabağ'ı Azerbaycan'dan ayırmak için o binaya özel bir komite yerleştirilmişti ve bu komitenin asıl amacı Karabağ'ı Azerbaycan'dan ayırmaktı, bunu herkes biliyor. Bu nedenle tarihi mekanımızı, Panahali Han'ın yaptırdığı yeri otuz yıldır hukuksuzca işgal eden şeytanlar, elbette zaruret gereği orada çöküşlerini teyit ettiler. Orada verdiğim oy, o sandığa attığım oy sadece bir oy değildi. Bu, Ermeni ayrılıkçılarının tabutuna çakılan son çiviymi.'

### 'Dünya, 3. Dünya Savaşı'na çok yakındır.'

Cumhurbaşkanı Aliyev, sınırdaki Ermeni saldırılarından bahsederek düşmanın cezalandırıldığını söyledi. Aliyev, 'Dünya, 3. Dünya Savaşı'na çok yakındır. Bazıları bu savaşın artık başladığını düşünüyor. Azerbaycan ordusu ise gücünü savaşta gösterdi. Ermenistan ve bu ülkeyi askeri yönden destekleyenler bilmelidir ki bizi hiçbir şey durduramaz. Eğer bize karşı toprak iddialarına son verilmezse, eğer Ermenistan kendi yasalarını düzene koymazsa barış anlaşması olmayacaktır.' şeklinde konuştu.

Yeni dönemde orduyu ve savunma sanayisini güçlendireceklerini söyleyen Aliyev, 2024'te savunma sanayine en az 1 milyar manat yatırım yapacaklarını ve silah üretimini artıracaklarını bildirdi. Aliyev açıklamasında şu ifadeleri kullandı: 'Özel Kuvvetlerin sayısı birkaç kat artırıldı, yeni oluşturulan 'Komando' silahlı birliklerindeki asker sayısı binlerle ölçülüyor ve bu süreç devam ediyor. Biz öyle bir ordu oluşturduk ki -budan sonra da devam edeceğiz- hiç kimse bize sataşamaz ve gelecekte de böyle bir düşünceye sahip olamaz. Ermenistan'ın bu günlerde yaptığı yeni provokasyona derhal gerekli karşılık verildi ve düşman cezalandırıldı. Bu bir kez daha onlara, özellikle de kendilerini cesaretlendiren, bizim üzerimize gönderen güçlere karşımızda kimsenin duramayacağına dair bir işaret. Ermenistan'ın ne kadar hamisi olursa olsun bizi kimse durduramaz. Politikamız uluslararası hukuka dayanmaktadır. Bizim Ermenistan topraklarında hiçbir iddiamız yoktur ama onlar da taleplerinden vazgeçmeliler. Bize asılsız iddialarla şantaj yapmak onlara pahalıya mal olacaktır ve bunu herkes görmektedir. Böylece orduyu güçlendirme projesi devam edecek. Bugün devlet bütçemizin en büyük harcamaları askeri harcamalar olup, askeri harcamaların yanı sıra Karabağ ve Doğu Zengezur'un yeniden inşası da bulunmaktadır.' dedi.

### 'Milli ve manevi değerlere bağlı gençlik yetiştirmeliyiz.'

İlham Aliyev, Karabağ'ın milli bir mesele olduğunu ve tüm Azerbaycan halkını birleştirdiğini belirterek, 'Bu konu çözüme kavuştu. Bizim milli birliğimiz daimî olmalıdır. Çünkü Azerbaycan'ın önemi ve dünyada oynadığı rol artmaktadır.' dedi. Genç neslin önemine vurgu yapan Aliyev, 'Biz, milli ve manevi değerlere bağlı gençlik yetiştirmeliyiz. Gençlerimizi milli ruhta ve geleneksel değerler temelinde yetiştirmek devletin ve her ailenin görevidir.' ifadelerini kullandı.

### 'Türk dünyası bizim ailemizdir.'

Aliyev, bugüne kadar yaptıkları gibi bağımsız dış politika sürdüreceklerini belirterek, şunları kaydetti: 'Öncelikle Türk Devletleri Teşkilatı çerçevesinde çalışmalarımızı sürdüreceğiz. Açıkça söylemek istiyorum ki bu bizim için önceliklidir. Türk Devletleri Teşkilatı bizim



için temel uluslararası organizasyondur, çünkü o bizim ailemizdir. Bizim başka ailemiz yok. Türk dünyası bizim ailemizdir. Türk Devletleri Teşkilatının küresel alanda önemli bir aktör ve güç merkezi haline gelmesi için ortak çaba sarf etmeliyiz. Bunu ancak birlikte başarabiliriz.'

### Aliyev, şehitlikleri ziyaret etti

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, yemin töreninin ardından eşi Mihriban Aliyeva ile şehitlikleri ziyaret etti. Önce merhum Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in mezarını ziyaret eden İlham Aliyev, daha sonra 20 Ocak şehitlerinin defnedildiği Şehitler Hıyabanı'nı ziyaret ederek buradaki Ebedi Ateş Anıtı'na çiçek bıraktı.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü sağlamak için verdiği mücadele ve

## Türkiye Azerbaycan Dergisi

kararlılık, geçmiş dönemlerde gerçekleştirdiği yemin törenlerinde görülmektedir.

Aliyev 2003 yılında ilk kez Cumhurbaşkanı seçildiğinde, yemin töreni konuşmasına şöyle başlamıştı: 'Hürmetli hanımlar ve beyefendiler! Değerli misafirler! Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı seçilmem nedeniyle bana gösterilen büyük güvenden dolayı Azerbaycan seçmenlerine, Azerbaycan vatandaşlarına ve tüm Azerbaycan halkına derin şükranlarımı sunuyorum. Bu büyük güveni boşa çıkarmayacağım, bu görevi hakkıyla yerine getireceğim, Haydar Aliyev'in politikasını sürdüreceğim.' Ulusal lider Haydar Aliyev'in politikasının temel önceliği Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü idi yani bir nevi Haydar Aliyev'in vasiyetiydi. 21 yıl önce yaptığı konuşmada şu ifadeleri kullandı: 'Bu -Karabağ meselesi- Azerbaycan'ın en ciddi sorunudur. Uzun yıllardır ateşkes rejiminde yaşıyoruz. Ne yazık ki, doğrudan bu konuyla ilgilenen AGİT Minsk Grubu'nun çalışmaları henüz sonuç vermedi. Yine de umudumuzu kaybetmiyoruz. Yine de eş başkanların bu konuyu daha ciddi ve sorumlu bir şekilde ele almalarını umuyoruz. Bu sorun çözülmeli. Bu sorun ancak uluslararası hukukun çeşitli ilke ve normları temelinde çözülebilir. Azerbaycan toprakları işgalden kurtarılmalı, bir milyon mülteci ve yerinden edilmiş kişi kendi topraklarına geri dönmeli ve ülkemizin toprak bütünlüğü sağlanmalıdır. Azerbaycan, topraklarının işgal edilmesiyle bu durumu asla kabullenemeyecek. Herkes şunu bilmelidir ki biz barış yanlısı olsak da savaşın bir daha başlamamasını ve bu sorunun barışçıl yollarla çözülmesini istiyoruz, sabrımız tükenmez. Azerbaycan ne pahasına olursa olsun kendi topraklarını kurtaracaktır.'

2008 yılında gerçekleşen seçimlerden galibiyetle çıktığında ise yemin töreni konuşmasında Ermenilerin işgali dolayısıyla doğup büyüdüğü topraklardan göç etmek zorunda kalan insanların koşullarının iyileştirilmesine yönelik söylemlerde bulunmuştu, 'Beş yıl önce Azerbaycan halkına 5 yıl içinde Azerbaycan'da tek bir çadır kentin bile kalmayacağını sözünü vermiştim ve bunu sadece 5 yılda değil 4 yılda bile başarabildiğimiz için çok mutluyum. 2004 yılında kabul edilen, yerinden edilmiş kişilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve istihdamın artırılmasına yönelik devlet programının uygulaması başarılı bir şekilde yürütülmekte olup, bu

dönemde 12 çadır kent kaldırıldı. Yerlerine modern binalar, evler, okullar, tıp merkezleri inşa edildi.'

2013 yılında gerçekleşen seçim sonrası yapılan yemin töreninde Aliyev'in ifadeleri dikkat çekmektedir. Mevcut sorunlara ilişkin dış politika ekseninde söylemleri şu şekildedir: 'Azerbaycan ilkeli duruş sergilemeye devam edecek, biz de üyesi olduğumuz kuruluşlarda ve uluslararası kuruluşlarda konumumuzu savunacağız. Bundan sonra iş birliği yaptığımız kuruluşlarla ancak eşit haklara, birbirimizin işlerine karışmamaya ve karşılıklı saygıya dayalı ilişkiler kuracağız. Dünyadaki dostlarımızın sayısını artırmaya çalışacağız ve bu hedeflere ulaşmak için ekonomik faktörleri kullanmalıyız.' AGİT Minsk Grubu'nun işlevsizliğine dikkat çeken Aliyev şu sözleri kullanmıştır: 'Bunu kameraların önünde bir kez daha söyleyebilirim. Minsk grubunu ziyarete davet etmedim. Ama Minsk grubunun gelmek istediğini bana bildirdiklerinde ben de gelsinler dedim, itirazım yok. Belki bana söyleyecek sözleri vardır. Kamera önünde söylemek istiyorsanız buyurun. Eğer istemiyorsanız onlara gitmelerini söylerim. Nasıl istersen. Hadi, seni dinliyorum.'

Gerek dış politikada gerek askeri-güvenlik alanında Azerbaycan'ın stratejilerini ve konumu güçlendiren Aliyev'in 2018 yılında tekrar cumhurbaşkanı olarak seçilmesinin ardından yemin töreninde yapmış olduğu konuşmada Azerbaycan'ın politik ve askeri vizyonuna ilişkin şu açıklamalarda bulunmuştur: 'Son 15 yıldır ordu kurma süreci hızla ilerliyor. Bazı durumlarda neden bu konulara bu kadar para harcıyorsunuz diye eleştirildik. Ama hayat bize doğru politikayı izlediğimizi gösterdi. Bugün Azerbaycan ordusu dünyanın en güçlü orduları arasında yer almaktadır. Ordumuz malzeme, silah, teçhizat ve muharebe kabiliyeti bakımından en güçlü ordular arasında yer almaktadır. Ordumuzun ihtiyacı ne ise onu sağlıyoruz. En modern silahlar alındı, alınmaya da devam edecek.'

2024 yılında 5'inci kez Cumhurbaşkanı seçilen İlham Aliyev'in yıllarca ilmek ilmek işlediği vatan davasının zaferle nihayete erdiğinin ifadesi oldu: 'Orada -Hankendi'de- verdiğim oy, o sandığa attığım oy sadece bir oy değildi. Bu, Ermeni ayrılıkçıların tabutuna çakılan son çivi idi.' Aliyev, ilk cumhurbaşkanlığı döneminde millete verdiği sözü, öz toprakları için 44 gün süren savaşın ardından yerine getirmiştir.



# Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev İlk Resmi Ziyaret için Türkiye'ye Geldi



Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 7 Şubat 2024 tarihinde gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçiminin ardından geleneklere uygun olarak ilk resmi ziyareti için 18 Şubat 2024'te Türkiye'ye ziyarette bulundu. Türkiye Cumhuriyeti Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Abdulkadir Uraloğlu ve diğer yetkililer, Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve eşi Mihriban Aliyeva'yı Ankara Esenboğa Havalimanı'nda karşıladı.

## Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev, Anıtkabir'i ziyaret etti

Resmi ziyaret için Türkiye'ye gelen Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, beraberindeki heyetle Anıtkabir'i ziyaret etti. Türk dünyasının büyük lideri Mustafa Kemal Atatürk'ün mozolesine çelenk bırakarak saygı duruşunda bulunan Aliyev, ziyaretin ardından hatıra fotoğrafı çektirerek Anıtkabir Özel Defteri'ni imzaladı.

## Aliyev, deftere şunları yazdı:

'Türk dünyasının büyük evladı, yetenekli komutan ve dahi lider Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün aziz hatı-

rasını en içten saygı ve ihtiramla anıyorum. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk, yüz yıl önce en muhteşem eseri Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmakla adını dünya tarihinin sayfalarına ve halkının kalbine altın harflerle ebedi olarak kazımıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün kurucusu olduğu devletin bugünkü gelişim seviyesini, refahını, kudretini ve küresel alemdeki nüfuzunu görmekten kardeş Azerbaycan'ın cumhurbaşkanı olarak hususi gurur duyuyorum. Halklarımızın en büyük serveti olan sarsılmaz Azerbaycan-Türkiye kardeşlik, birlik ve dayanışmasını korumak ve gelecek nesillere armağan etmek, stratejik müttefikliğimizi her yönlü geliştirmek ve pekiştirmek, iki ülkenin önünde duran en ali görevdir. Azerbaycan'ın sevincini kendi sevinci, kederini kendi kederi bilen büyük şahsiyet Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün aziz hatırası, Azerbaycan halkının kalbinde daima yaşayacaktır. Ruhu şad olsun!

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev daha sonra Ankara'daki Haydar Aliyev Parkı'nda bulunan ulu önderin anıtını ziyaret etti. İlham Aliyev, ulusal lider Haydar Aliyev'in parkta yer alan anıtının önüne gül demeti koyarak onun anısını saygıyla andı.



Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye'ye resmi ziyarette bulunan Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'i resmi törenle karşıladı. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Aliyev'i külliye'nin ana giriş kapısında karşıladı. Erdoğan ve Aliyev'in tören alanındaki yerlerini almasının ardından iki ülke milli marşları çalındı. Törende, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin, Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Abdulkadir Uraloğlu, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun, Savunma Sanayii Başkanı Haluk Görgün, Ankara Valisi Vasip Şahin ve Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Akif Çağatay Kılıç da yer aldı.

Cumhurbaşkanı Erdoğan: 'Karabağ'da işgalin sona ermesiyle bölgemizde kalıcı barış için tarihi bir fırsat penceresi açıldı.'

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile baş başa ve heyetler arası görüşmesinin ardından ortak basın toplantısında konuştu. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Aliyev'i halkının yüksek teveccühü ile 5. defa Azerbaycan Cumhurbaşkanı seçilmesi dolayısıyla tebrik etti.

Aliyev'in cumhurbaşkanı seçilmesinin hemen ardından ilk resmi yurt dışı ziyaretini Türkiye'ye yapmasından büyük bir bahtiyarlık duyduğunu ifade eden Erdoğan, sözlerini şöyle sürdürdü:

'7 Şubat'ta gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimleri, ilk defa Azerbaycan'ın egemen topraklarının tümünde düzenlenmiş olması nedeniyle tarihi öneme sahiptir. Seçim sonuçlarının, Türkiye-Azerbaycan münasebetleri ve kardeş Azerbaycan halkı için hayırlara vesile olmasını diliyorum. Azerbaycan seçim sürecinde maalesef bazı haksız uygulamalara maruz kaldı. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisinde Azerbaycan heyetinin bu sene düzenlenecek toplantılara katılımının engellenmesi yönünde alınan karar karşısında tepkimizi güçlü şekilde gösterdik. Bu meclisin çatışma değil, parlamenter demokrasiyi güçlendirecek bir diyalog platformu olması gerektiğini vurgulamaya devam edeceğiz. Alınan karar geçersiz kılınana kadar Azerbaycan'a desteğimizi ve bu doğrultudaki girişimlerimizi sürdüreceğiz.'

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Aliyev ile gerçekleştirdiği görüşmelerde ikili ilişkilerin tüm yönlerini gözden geçirdiklerini, bölgesel ve uluslararası konuları değerlendirdiklerini dile getirerek, Azerbaycan ile iş birliğinin

Umummilli Lider merhum Haydar Aliyev'in işaret ettiği 'tek millet, iki devlet' temelinden ilerlediğini gördüklerini vurguladı. Erdoğan, şunları söyledi:

'Toplam ticaret hacmimiz geçtiğimiz sene ilk defa 7,5 milyar dolar seviyesini yakaladı. 15 milyar dolarlık hedefimize ulaşmak için gayretlerimizi artırma kararlılığımızda. Kritik meydan okumaların yaşandığı bir dönemde ülkelerimizin ulaştırma ve enerji alanlarındaki potansiyelini geliştirmemiz gerektiği aşikardır. Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattı esasen bunun en somut örnekleri arasında yer alıyor. Bu hattan en yüksek verimi alabilmemiz için yenileme çalışmalarının ivedilikle tamamlanması lazım.

Eylül ayında Türk kapısı Nahçıvan'ı ziyaretim sırasında Kars-Nahçıvan Demiryolu Projesi'ne ilişkin niyet protokolünü bu anlayışla imzaladık. TANAP'ın kapasitesinin artırılması ve Hazar doğal gazının Türkiye'ye ve Avrupa'ya aktarılması bu kulvardaki önceliklerimiz arasındadır. Nahçıvan ziyaretim sırasında temelini at-

tiğimiz İğdır-Nahçıvan Doğalgaz Boru Hattı Projesi ile enerji iş birliğimize yeni bir boyut kazandırdığımızı da hatırlatmak isterim.'

## 'Bölgemizde kalıcı barış için tarihi bir fırsat penceresi açılıyor.'

Cumhurbaşkanı Erdoğan, görüşmeler sırasında Güney Kafkasya'nın barış ve istikrarına dair atılan adımları da ele aldıklarını belirterek 'Azerbaycan ile Ermenistan arasında kalıcı barış anlaşmasının imzalanmasının bölge ve dünyada barış, huzur ve istikrar için yeni bir umut kaynağı olacağı şüphesizdir.' dedi. Erdoğan, şunları kaydetti:

'Bu süreçte Azerbaycan'la birlikte omuz omuza hareket ediyoruz. Karabağ'da işgalin sona ermesiyle bölgemizde kalıcı barış için tarihi bir fırsat penceresi açılıyor. Bu fırsat penceresinin kapanmaması çok önemlidir. Ermenistan'ın uzun vadeli düşünerek stratejik bir perspektifle bu süreci değerlendirmesi gerekti-



## Türkiye Azerbaycan Dergisi

ğine inanıyorum. Üçüncü tarafları da süreci zehirlemek yerine yapıcı katkıda bulunmaya davet ediyoruz. Bu vesileyle geçtiğimiz günlerde iki ülke sınırında meydana gelen eylemlerin tekrar yaşanmamasını ümit ettiğimizi de belirtmek istiyorum. Yaralanan Azerbaycan ordusu mensubu kardeşimize acil şifalar diliyorum.'

Cumhurbaşkanı Erdoğan, konuşmasına şöyle devam etti: 'Aile meclisimiz Türk Devletleri Teşkilatı'ndaki birliğimizin daha da kurumsallaşması ve güçlenmesi için çalışmaya devam ediyoruz. Teşkilatımızın olağanüstü zirvesinin Türk dünyasının kültür başkentlerinden Şuşa'da temmuz ayında düzenlenecek olmasından özellikle memnuniyet duyduğumu belirtmek istiyorum. Önümüzdeki süreçte can Azerbaycan ile kardeşlik hukukumuz ve Şuşa Beyannamesi'nde ortaya koyduğumuz ruhla yol yürümeyi sürdüreceğiz. Aziz kardeşimin şahsında tüm Azerbaycan halkına 6 Şubat depremlerinde milletimizle sergiledikleri dayanışma için teşekkür ediyorum. Diğer yardımlarının yanı sıra Azerbaycan Kahramanmaraş'ta 320 dönümlük arazide 1000 konut ve 799 iş yeri inşa etmektedir. Önceki hafta Kahramanmaraş'a yaptığımız ziyarete Azerbaycan Bulvarı'nda yürütülen çalışmalar hakkında bilgi aldık.' Aliyev'e ziyareti için teşekkür eden Erdoğan, 'Rabbim muhabbetimizi, kardeşliğimizi daim eylesin.' ifadesini kullandı.

### **Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev: 'Türkiye bugün dünya çapında söz sahibidir.'**

Aliyev, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Ankara'da yaptıkları görüşmenin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında konuştu. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra ilk ziyaretini kardeş ülkeye, Türkiye'ye yaptığını ve bunun bir gelenek olduğunu söyleyen Aliyev, 'Türkiye ve Azerbaycan birliği sadece bölge için değil Avrasya için önemli etkindir.' dedi.

'Türkiye bugün dünya çapında söz sahibidir.' ifadesini kullanan Aliyev, Türkiye'nin bölgede barışın, istikrarın ve iş birliğinin garantörü olduğunu vurgulayarak, II. Karabağ Savaşı sırasında, Türkiye'nin her zaman Azerbaycan'ın yanında olduğunu hatırlattı. 'Barışçıl yollarla çözemediğimiz tarihi meselemizi biz savaş meydanında çözdük.' diyen Aliyev, Azerbaycan halkının Türkiye'nin desteğini unutmayacağını belirtti.

Aliyev konuşmasının devamında, 'Türk dünyasının birleşmesi, ortak kültürlerle sahip halkların bir arada olması, her bir Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) üyesinin gücüne güç katacak.' diyerek, TDT Gayr-i Resmi Zirve Toplantısı'nın temmuz ayında düzenleneceğini hatırlattı. Aliyev, zirvenin Şuşa'da yapılacağını ve KKTC Cumhurbaşkanı da kendi davetiyle yer alacağını belirterek, bunun, Türk halklarının birliğine ivme kazandıracığını söylemiştir.

### **'Türkiye ile Azerbaycan'ın ortak hayata geçirdiği çok fazla proje var.'**

Aliyev, Türkiye ve Azerbaycan'ın birlikte hayata geçirdiği birçok proje olduğunu belirterek, özellikle ulaştırma ve enerji projelerinin ülkesi için büyük önem taşıdığını vurguladı. Ayrıca, enerji ve ulaştırma güvenliğinin dünya gündeminde önemli bir yer tuttuğunu dile getirerek, Türkiye ve Azerbaycan arasında ortak hedeflere ulaşılmasından ve ticaret hacminin hızla artmasından memnuniyet duyduğunu ifade etti.

Aliyev, 2023 yılında Azerbaycan'dan Türkiye'ye 9 milyar metreküp doğal gaz ihracatı gerçekleştirildiğini belirterek, Türkiye üzerinden Avrupa'ya ulaşan bu doğal gazın birçok Avrupa ülkesi için önemli bir enerji güvenliği meselesi olduğunu vurguladı. Ayrıca, Bakü-Tiflis-Kars demir yolunun yıllık taşıma kapasitesinin bu yılın ortalarında 1 milyon tondan 5 milyon tona çıkarılacağını ifade etti.

### **'Azerbaycan topraklarında bölücü ve ayrılıkçılara yer yok.'**

Cumhurbaşkanı Aliyev, Türkiye ve Azerbaycan ordularının her yıl hem Türkiye'de hem de Azerbaycan'da en az 10 tatbikat gerçekleştirdiğini belirterek, 'Bu sayede askeri gücümüz daha da artıyor.' şeklinde konuştu.

Aliyev, II. Karabağ Savaşı ve sonrasındaki antiterör operasyonunun, Türkiye'nin askeri modelinin Azerbaycan'da artık tam anlamıyla yerleştiğini gösterdiğini ifade ederek, 'Karabağ'daki antiterör operasyonu, ülkemizin egemenliğini bir kez daha doğruladı.' dedi. Ayrıca, Azerbaycan topraklarında artık bölücülere ve ayrılıkçılara yer olmadığını vurgulayan Aliyev, bundan sonra da bu tür faaliyetlere asla müsamaha gösterilmeyeceğini belirtti.

Savunma sanayisi alanında yeni fırsatlar doğduğunu ve bu konuda geniş kapsamlı görüşmelerin yapıldığını dile getiren Aliyev, ortak üretim konusunda somut planların olduğunu ve bunların hayata geçirilmesi durumunda kamuoyuna duyurulacağını belirtti.

## Eğitimde İş Birliği Vurgusu

Aliyev, eğitimle ilgili yapılan anlaşmaya işaret ederek, 'Bu geleceğe yönelik bir girişimdir. Çünkü genç neslimiz, hem Türkiye'de hem de Azerbaycan'da kardeşlik, müttefiklik ve ortak değerler prensipleri doğrultusunda yetiştirilmelidir. Milli ve manevi değerlerimize bağlı kalarak, yabancı etkilerden uzak durmalıdır. Bilgili, eğitilmiş ve vatansever bireyler olmalıdır.' şeklinde konuştu.

Ayrıca, Türkiye-Azerbaycan Üniversitesi'nin kurulmasının sadece eğitim alanında değil, aynı zamanda iki ülke arasındaki birliğin sembolü olduğunu vurgulayan Aliyev, yakın gelecekte bu üniversitenin sadece Azerbaycan'da değil, aynı zamanda bölgede en önemli yüksek eğitim kurumlarından biri haline geleceğini belirtti. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a gösterdiği misafirperverlik için teşekkür eden Aliyev, Erdoğan'ı Azerbaycan'a davet etti.

## Türkiye ile Azerbaycan Arasında 3 Anlaşma İmzalandı

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in başkanlığında, iki ülke arasında vergilendirme, veterinerlik ve yükseköğretim alanında anlaşma imza atıldı.

Türkiye Cumhuriyeti Yükseköğretim Kurulu ile Azerbaycan Cumhuriyeti Bilim ve Eğitim Bakanlığı Arasında Türkiye-Azerbaycan Üniversitesinin Kurulmasına Dair Mutabakat Zaptı, Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Erol Özvar ile Azerbaycan Bilim ve Eğitim Bakanı Emin Emrullayev tarafından imzalandı.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Veterinerlik Alanında İşbirliği Anlaşmasını, Tarım ve Orman Bakanı İbrahim Yumaklı ile Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov imzaladı.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alı-

nan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığı ile Vergiden Kaçınmaya Engel Olma Anlaşmasına Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek ile Azerbaycan Ekonomi Bakanı Mikail Cabbarov imza attı.

YÖK: 'Üniversite başta sağlık, mühendislik ve bilişim sahalarında Türk yükseköğretim tecrübesini Azerbaycan'a taşıyacak.'

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından yapılan açıklamada, 'Köklü Türk üniversitelerinin ön lisans, lisans ve lisansüstü programlarının yürütüleceği Türkiye-Azerbaycan Üniversitesi yeni bir yükseköğretim modeli olarak uluslararası öğrencilere hitap edecek.' denildi.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in huzurunda imzalanan mutabakat zaptı çerçevesinde kurulacak olan Türkiye-Azerbaycan Üniversitesi, yeni bir yükseköğretim modeli olarak uluslararası öğrencilere odaklanacak.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılan yazılı açıklamaya göre, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev'in liderliğinde Bakü'de ortak üniversite kurulması çalışmaları tamamlanmıştır.

İki ülke arasındaki bilimsel ve teknolojik iş birliğini yeni bir seviyeye taşıyacak olan Türkiye-Azerbaycan Üniversitesi'nin Bakü'de kurulmasına dair mutabakat zaptı, YÖK Başkanı Prof. Dr. Erol Özvar ile Azerbaycan Bilim ve Eğitim Bakanı Emin Emrullayev tarafından Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde gerçekleştirilen törenle imzalandı.

Türkiye-Azerbaycan Üniversitesi, özellikle sağlık, mühendislik ve bilişim alanlarında Türk yükseköğretim deneyimini Azerbaycan'a aktaracak. Bu yıl içerisinde faaliyete geçmesi planlanan ortak üniversitede, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi ve her iki ülkenin bilimsel araştırma kapasitelerinin bir araya getirilmesi hedeflenmektedir.

YÖK Başkanı Özvar, sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımında, Türkiye-Azerbaycan Üniversitesi'nin dünyada yeni bir uluslararası üniversite modeli olarak ülkeye ve bilim dünyasına hayırlı olmasını diledi.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Türkiye'ye resmi ziyareti 19 Şubat'ta sona erdi. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Abdulkadir Uraloğlu ve diğer yetkililer tarafından uğurlandı.

# “Muzaffer Halkın Muzaffer Lideri” İlham Aliyev İktidarda



**Tuba ÇEBİ**

*TÜRKSAM Koordinatörü*

Demokratik seçimler, iç ve dış politika yaklaşımlarını derinden etkilemesi sebebiyle her ülke için başlı başına önem taşımaktadır. Ancak, Azerbaycan açısından bu seçimler ayrıca bir önem taşımaktadır. İktidarın politik misyonu ve vizyonu dolayısıyla Azerbaycan'ın iç politik eğilimleri ve uygulamaları farklılık gösterebilir. Ancak Azerbaycan'da gerçekleşen cumhurbaşkanı seçimleri iç politika ile birlikte dış politika için de önem arz etmektedir. Türk dünyası ile olan ilişkiler, Güney Kafkasya politikaları, II. Karabağ Savaşı, küresel enerji tedariği gibi birçok dinamiği içinde barındırarak Azerbaycan dış politikasını oluşturan hedefler ve bu bağlamdaki vizyon önem taşımaktadır.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev döneminde özellikle bölgesel birçok sorunun çözüme kavuşturduğu, bilhassa bölge ötesi güçler tarafından Güney Kafkasya'da tesis edilmeye çalışılan Ermenistan hegemonyasının kırıldığı ve Azerbaycan'ın öz topraklarını geri alması gibi birçok başarılı ve stratejik eylem hayata geçirilmiştir. En önemlisi de II. Karabağ Savaşı'nda elde edilen zafer olmuştur. 1990'ların başından itibaren dış yatırımı çekmeye çalışan devlet politikasının İlham Aliyev döneminde başarılı bir şekilde hayata geçirildiği, bilhassa enerji alanında birçok iş birliği yapılarak Azerbaycan'ı önemli bir enerji üssüne çevirme misyonunda kayda değer yol katedildiği görülmektedir. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, 2022 yılında gerçekleştirdiği Bakü ziyaretinde Azerbaycan'ı “kritik ve her zaman güvenilir bir enerji partneri” olarak tanımlamıştır. Azerbaycan, Rusya-Ukrayna Savaşı dolayısıyla gıda ve enerji konusunda darboğazdan geçen Avrupa için önemli ve stratejik ortaktır. Cumhurbaşkanı Aliyev, küresel koşullar çerçevesinde Azerbaycan'ın konumunun ve doğal kaynaklarının sağlayabileceği avantajları başarı bir şekilde kullanmıştır. Azerbaycan'ın Avrupa'ya



gaz ihracatı yaklaşık iki katına çıkmıştır. Çok sayıda enerji ve ulaştırma projeleri hayata geçirilmiştir. Türkiye ile ilişkiler geliştirilmiş ve Şuşa Beyannamesi ile müttefiklik seviyesine çıkarılmıştır.

Azerbaycan'ın haklı mücadelesinin tarihçesine baktığında; Türklerin Kafkasya'daki en önemli yerleşim alanlarından olan Karabağ bölgesinde, özellikle I. Karabağ Savaşı sürecinde, yüz binlerce insanın zorunlu göçe tabi tutulduğu, yüzlerce insanın öldürüldüğü ve esir alındığı görülmektedir. Bu savaştan çok önce 1800'lü yıllarda Rusya bölgedeki nüfuzunu arttırmak için demografik açıdan Hristiyan nüfusu fazla tutma politikası izlemiştir. Bu sebeple bölgeye İran ve Anadolu'dan çok sayıda Ermeni göçü yaşanmıştır. 1890'da toplam olarak bölgeye 1 milyon civarında Ermeni'nin göç ettiği bilinmektedir. Karabağ bölgesinde Hristiyanları kullanarak nüfus üstünlüğünü sağlamaya çalışan Rusya, Ermenileri Azerbaycan'ın Erivan, Nahçıvan ve kısmen de Karabağ hanlıklarının topraklarına yerleştirmiştir. Bu politikalar tarihsel süreçte Karabağ ihtilafının temelini oluşturmaktadır. Rusya'nın, 18. yüzyıldan itibaren Kafkasya'da takip etmiş olduğu politikalar Ermenileri avantajlı konuma getirmiştir. Rusya bölgesel politikaları doğrultusunda da Ermenistan'ın arkasında yer almıştır.

Ermeni yönetiminin Karabağ'daki Ermeni nüfusuna dayanarak bölgeyi kendi yönetimine dahil etmek istemesi ile birlikte bu talebini Rusya'ya iletmiş, ancak yapılan başvuru reddedilmiştir. Bu duruma binaen Ermeniler, söz konusu başvuruyu desteklemek amacıyla Karabağ'da ve Erivan'da gösteriler düzenlenmiştir. Krizi tırmandıran önemli bir gelişme de 12 Temmuz 1988 tarihinde Karabağ Sovyeti'nin "Özerk Bölge" olarak kendisini Ermenistan'la kattığını ilan etmesi olmuştur. Bu gelişmeler karşısında derinden rahatsız olan Azerbaycanlılar gösterilere başlamışlardır. Bakü'de 800 bin kişinin katıldığı dev miting ve gösteriler yapılmıştır. Bu anlaşmazlık neticesinde Ermeniler ile Azerbaycan Türkleri arasında çatışmalar başlamıştır. Azerbaycan öz topraklarını müdafaa etmek için birçok şehit vermiş, Ermeniler birçok katliam yapmış, uzun yıllar süren bu savaş hali sebebiyle bölgeden yüzlerce insan göç etmek zorunda kalmıştır. Nitekim 8 Mayıs 1994'te imzalanan "Bişkek protokolü" ile ateşkes sağlanmıştır. Ancak Ermeniler hukuka aykırı olarak işgal yerlerini terk etmeyerek burada De facto bir düzen tesis etmeye çalış-



mışlardır. Azerbaycan, meseleyi insan hakları ve hukuk ekseninde diplomatik yollarla çözüme kavuşturmak için çaba sarfetse de uluslararası camiadan beklediği desteği alamamıştır.

27 Eylül 2020 tarihinde Ermenistan'ın işgal altındaki Karabağ dışında Azerbaycan topraklarına saldırması sonucu II. Karabağ Savaşı başlamıştır. II. Karabağ Savaşı'nın Azerbaycan'ın mutlak zaferi ile sonuçlanması otuz yılı aşkın Ermenistan'ın işgali altında kalan ve Azerbaycan'ın kadim toprakları olan Karabağ'ı geri almıştır. Eylül 2023'de yapılan anti terör operasyonu ile birlikte Ermeni yönetimin sözde başkent olarak bulunduğu Hankendi'de de mutlak hakimiyet sağlanmıştır. Böylece Azerbaycan işgal altındaki topraklarını tamamen bağımsızlığa kavuşturmuş ve anayasal düzeni hâkim kılmıştır. Azerbaycan tarihinde önemli yer tutan bu zafer "Karabağ Azerbaycan'dır!" ifadesi ile siyasi olarak tescillenmiştir. Bu zafer Azerbaycan genel seçimlerinde de belirleyici olmuştur. Başkomutanlık ve devlet adamlığı misyonu ile destansı bir mücadeleyi hem diplomaside hem de cephede yürüten Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, "Muzaffer Halkın Muzaffer Lideri" sloganı ile seçimden galibiyetle çıkmıştır.

## Azerbaycan'da Egemenliğin İlanı Erken Seçimler

Azerbaycan'ın tüm topraklarında topyekûn egemenliğin sağlandığının teyidi olan bu seçimler, tarihsel

## Türkiye Azerbaycan Dergisi

önem arz etmektedir. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in 2025'te yapılacak cumhurbaşkanı seçimlerini erkene alma kararı rastlantısal bir karar olmayıp, Cumhurbaşkanı Aliyev'in liderliğinde Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün sağlanmasının ardından yapılan ilk seçim olarak tarihe geçmiştir.

II. Karabağ Savaşı sonrasında ateşkes bildirgesi imzalanmış, Şuşa dahil olmak üzere uzun yıllardır işgal altında bulunan Azerbaycan toprakları geri alınmıştır. Ancak ateşkes bildirisine rağmen Ermeni silahlı güçlerinin Hankendi, Hocalı, Hovend ve Ağdere gibi Azerbaycan topraklarından çekilmemiş ve provokasyonlara devam etmiştir. Bölgesel istikrarı bozarak, güvenlik açığı oluşturmak suretiyle bölgeyi dış ülkelerin müdahalesine açık hale getirecek faaliyetlerde bulunmuştur. 9 Eylül 2023 tarihinde meseleyi daha ileri taşıyarak bölgedeki sözde yönetimi başkanlık seçimleri düzenlemiştir. Bölgesel ve uluslararası tüm diplomatik teşebbüslere rağmen önü alınamayan Erivan yönetiminin bu girişimlerine karşı, Azerbaycan bu topraklarda anayasal düzeni tesis etmek amacıyla 19 Eylül 2023'te antiterör operasyonu başlatmıştır. 24 saat dolmadan Ermeni provokatörlüğüne maruz kalan topraklarda mutlak hakimiyet kazanılarak anayasal düzen tesis edilmiştir. Bununla birlikte erken seçimlerle birlikte kamuoyu nezdinde oluşan toprak bütünlüğünün sağlanmış olup olmadığı konusunda bazı muhtelif tereddütler giderilmiş Azerbaycan'ın dört bir yanında seçim sandıkları kurularak stratejik açıdan önemli bir mesaj da verilmiştir.

### 'Karabağ Azerbaycan'dır!'

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in seçimde 'Muzaffer Halkın Muzaffer Lideri' sloganı ekseninde propandada yürütmüştür. 7 Şubat seçimi Karabağ topraklarında yapılan ilk seçim olması sebebiyle önemli bir seçim olarak tarihe geçmiştir. En önemli noktalardan biri de Ermeni himayesinde tesis edilmeye çalışılan sözde Karabağ yönetiminin sözde başkent olarak ilan ettiği Hankendi'de sandık kurulması olmuştur. Böylece simgesel olarak 'Karabağ Azerbaycan'dır!' mesajı tüm dünyaya gönderilmiştir. Bu seçimde, Ermenistan işgalinden kurtarılan şehirlerde, Hankendi başta olmak üzere, Karabağ'ın sembol şehri Şuşa'da, Hocalı'da, Hovend'de, Ağdere'de, Ağdam'da, Cebrayıl'da, Fuzuli'de, Zengilan'da, Gubadlı'da, Laçın'da ve Kelbecer'de seçim

sandıkları kurulmuştur. Burada en dikkat çeken gelişme ise İlham Aliyev'in Hankendi'de oy kullanması oldu.

Mecliste yemin töreninde yaptığı konuşmada Hankendi'de oy kullanmasının nedenini şöyle açıkladı: 'Halkımıza karşı kanlı suçlar 1980'lerin sonunda Hankendi'de başladı. Hankendi'de oy verdiğim binada halkımıza yönelik soykırım orada planlandı ve kontrol edildi. Oyumu verdiğim binanın önündeki meydana, Ermeni milliyetçilerinin ve ardından Ermeni devletinin bize karşı toprak iddialarında bulunduğu yeri. Sovyet döneminde Karabağ'ı Azerbaycan'dan ayırmak için o binaya özel bir komite yerleştirilmişti ve bu komitenin asıl amacı Karabağ'ı Azerbaycan'dan ayırmaktı, bunu herkes biliyor. Bu nedenle tarihi mekanımızı, Panahali Han'ın yaptırdığı yeri otuz yıldır hukuksuzca işgal eden şeytanlar, elbette zaruret gereği orada çöküşlerini teyit ettiler. Orada verdiğim oy, o sandığa attığım oy sadece bir oy değildi. Bu, Ermeni ayrılıkçıların tabutuna çakılan son çivi'di.'

Seçimler Azerbaycan'ın dış politika vizyonu, bölgesel aktörlerin ve ülkelerin ötesinde, küresel birçok konuya tesir etmesi sebebiyle birçok ülke tarafından dikkatle takip edildi. İlham Aliyev'in dış politika hedeflerine bağlı olarak önemle takip edilen bu seçim Türkiye başta Rusya, Almanya, İtalya, Japonya ve diğer ülkelerden 63 uluslararası medya kuruluşu seçimleri takip etti. 7 Şubat 2024 tarihli Cumhurbaşkanlığı Seçimine katılan partiler: Yeni Azerbaycan Partisince (YAP) aday gösterilen Cumhurbaşkanı Aliyev'in yanı sıra Milli Cephe Partisi Genel Başkanı Razi Nurullayev, Büyük Kuruluş Partisi Genel Başkanı Fazıl Mustafa, Büyük Azerbaycan Partisi Genel Başkanı Elşad Musayev, Bütün Azerbaycan Halk Cephesi Partisi Genel Başkanı Kudret Hasanguliyev ile bağımsız adaylar Zahid Oruç ve Fuat Aliyev katıldı.

Seçim sonuçları ise; İlham Aliyev oyların yüzde 92,1'ini alırken, Aliyev'i yüzde 2,2 oyla bağımsız aday Zahid Oruç'un takip ettiğini belirten Penahov, Büyük Kuruluş Partisi Genel Başkanı Fazıl Mustafa'nın yüzde 1,99, Bütün Azerbaycan Halk Cephesi Partisi Genel Başkanı Kudret Hasanguliyev'in yüzde 1,78, Milli Cephe Partisi Genel Başkanı Razi Nurullayev'in yüzde 0,79, Büyük Azerbaycan Partisi Genel Başkanı Elşad Musayev'in yüzde 0,66, bağımsız aday Fuat Aliyev'in ise yüzde 0,48 oy aldığını aktardı.

"Muzaffer Halkın Muzaffer Lideri" sloganıyla seçime giren İlham Aliyev, 5. kez zafer kazandı.





**"Azerbaycan halkı gördüğümüz kadarıyla zaten kararını vermişti. Seçim sonuçları olaysız sıkıntısız geçti diyebiliriz. 7 aday vardı. Seçim sürecinde önemli olan Azerbaycan halkının beklentileriydi."**

## Şamil Ayrım

Türkiye-Azerbaycan Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı

Hazırlayanlar:

Tuba Çebi, Perihan Ünal

**Azerbaycan'da gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçim sonuçlarına etki eden faktörler genel olarak nelerdir? İlham Aliyev'in beşinci kez Cumhurbaşkanı seçilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Bildiğiniz gibi Azerbaycan topraklarının yüzde 20'si işgal altındaydı. Tabii uluslararası camia maalesef 30 yılda Azerbaycan'ın kendi topraklarını geri alması için destekte bulunmadılar. Bu Azerbaycan'da çok büyük bir burukluk yarattı. Özellikle AGİT Minsk Grubu eş başkanları Rusya, Amerika ve Fransa yeteri kadar adil ve destekleyici olmadılar. BM Genel Kurulu'nda 4 tane karar alındı. 1994 yılından sonra ateşkes ilanından sonra maalesef bu 4 karar uygulanmadı. O kararların hepsinde işgal altındaki toprakların Azerbaycan'ın tarihi toprakları olduğu ifade ediliyordu. En başta Haydar Aliyev'in, sonra da Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in bütün temaslarına rağmen, hatta Türkiye'nin de bu konudaki desteğine rağmen, maalesef uluslararası camia son zamanlarda da gördüğümüz gibi çiftte standart uyguladı. Bu topraklar geri alınamadı. Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, 12 Temmuz 2020 tarihinde, pandemi döneminde Ermenistan'ı kendi içindeki sıkıntılı tablodan kurtarmak için Azerbaycan'ın Tovuz bölgesine saldırdı.

Halbuki orası o güne dek hiçbir şekilde çatışma bölgesi olmamıştı. O bölgeye saldırmamasının en büyük nedeni, Türkiye ile Azerbaycan ilişkilerinde çok önemli bir yer tutan ve önemli yatırımlar olan Bakü Tiflis Ceyhan Boru Hattı, Bakü Tiflis Kars Demir Yolu ve Bakü Tiflis Erzurum Boru Hattı'nın geçtiği bir bölge olmasıydı. Yani oldukça stratejik bir bölge konumunda. Aynı zamanda askeri birtakım üslerin olduğu bölgeydi ve oraya saldırdılar. Azerbaycan onu püskürttü. Daha sonra 27 Eylül 2020'de 44 günlük vatan savaşında Azerbaycan topraklarının yüzde 20'sini, büyük bir kısmını geri aldı. 3000 üzerinde Azerbaycan evladı şehit oldu. Kolay bir süreç değildi. Bu süreçte Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın kararlı duruşu ve siyasi partilerimizin parlamentoda vermiş olduğu destek, Türk halkının, Azerbaycan kardeşliğine olan güveni ve desteği savaşın zaferle neticelenmesini sağladı.

Süreç böyle devam ederken ateşkes ilan edilmiş ve normalleşme süreci ile ilgili çalışmalar başlamıştır. Ancak, Ermenistan geçmişten kalan kını ve husumeti Ermeni diasporasının etkisiyle ve oradaki Karabağ klanının etkisiyle daha artmış durumda ve bu duygulardan bir türlü kurtulamıyor. Halbuki Osmanlı İmparatorluğu

## Türkiye Azerbaycan Dergisi

döneminde 600 sene biz birlikte yaşamışız; Millet-i Sadıka demişiz. Güvenmişiz, birçok devlet kurumunda önemli görevler vermişiz, birçok yerde faydalanmışız, o zaman kendi meclislerini kurmalarına müsaade etmişiz; yani o dönemde çok büyük destekler vermişiz. Maalesef bildiğiniz gibi büyük Ermenistan hayali, başta Rusya olmak üzere büyük devletlerin onları kışkırtmaları sebebiyle 1828'lerden beri bu süreç başladı. Aslında Müslüman Türk-Azerbaycan toprağı olan Ermenistan'ın şu andaki topraklarında bile 1828'de toplam nüfusun yüzde 20 civarından Ermeni yaşıyordu. Geri kalanı Müslüman Türklendi. Ancak tarihsel süreç içerisinde bölgenin demografik yapısını değiştirilerek neticede bugüne gelindi. Bugün Ermenistan'da bir tane Müslüman, bir tane Azerbaycan Türkünün yaşadığı söylenmiyor.

II. Karabağ Savaşı'ndan sonra üçlü bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmanın 9. maddesi Zengezur Koridoru'nun açılmasından bahsediyor. Bir maddesinde Laçın Koridoru var. Buna göre burada kontrol Rus askerileri tarafından sağlanacak. Maalesef o kontrol noktasından Ermenistan yasadışı örgüt mensuplarını ve ağır silahları geçirerek Hankendi'ye, Hocalı'ya soktular. Bu durumu Azerbaycan tespit etti. Konuyu uluslararası camiaya taşımaya ve bu konuda uyarıda bulunmasına rağmen bir şey yapılmadı. Bu kez Azerbaycan Rus kontrol noktasının önüne kendi aktivistlerini koydu. Bu çok doğru bir eylemdi. Netice olarak, oraya kendi kontrol noktasını koydu. Böylece Azerbaycan, bu topraklar benim topraklarım, eğer buraya yabancı biri girecekse benim iznimi alması gerekir demiş oldu.

Yıllarca Azerbaycan zenginliklerini sömürdüler ve bölgeye ağır silahlar soktular. Bu kez giren çıkanları Azerbaycan kontrol etmeye başladı bu çok kıymetli bir çalışmaydı. Ayrılıkçı güçler sınır güvenlik güçlerine saldırıda bulundular ve birçok insan öldü. Bunun üzerine Azerbaycan harekete geçti. Neticede Azerbaycan geçtiğimiz yıl 24 saatlik antiterör operasyonunu gerçekleştirdi. Tarih 19 Eylül 2023, Azerbaycan, topraklarının tamamını işgalden kurtardı. İşte böyle toprak bütünlüğünü sağlamış olan Azerbaycan 7 Şubat'ta seçimlere gitti.

Sayın İlham Aliyev 5'inci kez cumhurbaşkanı seçildi. İlham Aliyev'in seçilmesinde Karabağ Savaşı'ndaki zafer oldukça etkili. Kendisine 'Ali Başkomutan', 'Karabağ Fatih'i' gibi birtakım unvanlar söyleniyor. Sayın Aliyev'in Karabağ Savaşı'ndaki başkomutanlık görevini yerine getirdiği öte yandan uluslararası camiayı da

bilgilendirerek kamuoyu oluşturduğu görülmektedir. O dönemde, dönemin Meclis Başkanı ve Dışişleri Bakanı ile defalarca gittik. Aliyev'in başkomutanlığını gördük, dünyaya bunları anlattığını nasıl bir diplomasi yürüttüğünü gördük. Ancak dünya basını maalesef meselelere taraflı bir şekil yaklaştı. Böyle olsa da Aliyev halkın tam desteğini kazandı. İlham Aliyev bu süreçte Türkiye'nin desteğini de hiçbir zaman inkâr etmeyip her fırsatta bunu dile getirmesi oldukça kıymetli. Bu süreçte Türkiye destek verdi ve Azerbaycan bunun kıymetini çok iyi biliyor. Gelinek noktada topraklar kurtarıldı ama barış anlaşması henüz imzalanmadı. Bu konu hakkında Azerbaycan çok net politika izliyor.

Biz bu seçimlere 10 arkadaşımızla birlikte gözlemci olarak katıldık. Orada Sayın Aliyev'in söylediği çok önemli bir şey vardı: "Biz Ermenistan ile bu şartlarda barış anlaşması imzalayamayız; Ermenistan'ın anayasasını değiştirmesi lazım."

Neden değiştirmesi lazım? Çünkü Ermenistan Anayasası'nda büyük Ermenistan hayali var. Türkiye'den toprak talebi var; Türkiye'nin 6 tane ilini kapsayan toprak talepleri. Yine Azerbaycan'dan toprak talepleri var. Bu anayasada toprak iddiası olduğu için bu yasanın değişmesi elzemdir. Biliyorsunuz Fransa da Ermenistan'ı silahlandırmaya devam ediyor. Sayın Aliyev, bu seçimle birlikte önüne 7 yıllık bir alan açarak Azerbaycan'ın kalıcı barış ve istikrarı için yer ayırdı.

### ***Seçim süresince ve seçim sonrası Azerbaycan'daki genel atmosferi nasıl değerlendiriyorsunuz?***

Azerbaycan halkı gördüğümüz kadarıyla zaten kararını vermişti. Seçim sonuçları olaysız sıkıntısız geçti diyebiliriz. 7 aday vardı. Seçim sürecinde önemli olan Azerbaycan halkının beklentileriydi. Her ülkede olduğu gibi ekonomik beklentiler. Azerbaycan halkı da Aliyev geldikten sonra şunu çok iyi gördü; petrolün ömür boyu devam etmeyeceği. Bu süreç içerisinde petrol dışı sektörler, tarım, sanayii, turizm ve enerji gibi sektörler ağırlık verdi. Karabağ'da, Şuşa'da turistik yerler yapılıyor. Azerbaycan bir yandan petrol dışı sektörlerin canlanmasını sağlarken, diğer taraftan kendi içindeki birtakım yasaları ve uygulamaları çok süratli bir şekilde Türkiye'yi ve Avrupa'yı örnek alarak yasal değişiklikler yapılıyor; gümrük anlaşması gibi.

Eğitime çok önem veriliyor. Eğitim konusunda çok ciddi hamleler var. Türkiye'de bugün 35 binin üzerinde Azerbaycanlı öğrenciler var. Avrupa'nın en iyi üniversitelerine burslu olarak öğrenci gönderiliyor. İmkânı

olanlar kendi imkanları ile en iyi üniversitelere kendi çocuklarını gönderiyor. 30 yıl içerisinde Azerbaycan'da çok önemli ve etkili bir jenerasyon yetişti. Çünkü Azerbaycan 70 sene Sovyet hegemonyası altında kaldı. Oradan gelen birtakım uygulamalar vardı; şimdi onların değiştiğini görüyoruz. Dolayısıyla tüm bu gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda seçim öncesi ve sonrası atmosfere bakıldığında Azerbaycan halkı geleceğe umutla bakıyor. Azerbaycan halkı Sayın Aliyev'i 5'inci kez cumhurbaşkanı olarak seçtiği için çok memnunlar.

Benim burada altına çizerek belirtmek istediğim seçim sonrası Cumhurbaşkanı Aliyev'in yaptığı açıklamalardan bir tanesi: 'Biz yüzümüzü Türk Devletleri Teşkilatı'na döndük.' En önemlisi bu, bunun altına çizmek lazım. Bu neden önemli? Türk Devletleri Teşkilatı'nda doğalgaz, petrol ve yer altı zenginlikleri yani çok ciddi bir potansiyel var. Bu potansiyel kendi içinde kullanılmıyor. Ama artık Azerbaycan'ın da diğer devletlerin de hepsinin yetişmiş kadroları oluştu.

### ***İlham Aliyev'in beşinci kez Cumhurbaşkanı seçilmesi Azerbaycan'ın bölgesel ve uluslararası anlamda dış politikasını nasıl etkileyecektir?***

Azerbaycan, Türkiye ile dayanışma içinde uluslararası camiada, Avrupa Konseyi'nde ve diğer kurumlar karşısında son derecede net bir tavır sergiledi. 20-25 yıl önce Azerbaycan Avrupa Konseyi'ne üye olmuştu. Bir müddet sonra İlham Aliyev Avrupa Konseyi başkanlığını yaptı. Fakat geçenlerde Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi bir karar aldı: Seçimlerden önce Azerbaycan milletvekillerinin güven belgelerini onaylamadı, güvensizlik verdi. Bir yıl Avrupa Konseyi'ndeki toplantılara katılmaması ön görüldü.

Peki Avrupa Konseyi'nin bu tavrının sebebi neydi? Birinci sebep Azerbaycan'a Avrupa Konseyi'nden gözlemci üye göndermek istediler. Azerbaycan da bunu kabul etmiyor. Çünkü gözlemciler gelerek aleyhtar rapor düzenliyor. Azerbaycan da önceden aleyhtar rapor düzenleyecek insanları biz buraya davet edemeyiz şeklinde açıklamada bulundu. İkinci sebep ise hatırlarsanız 24 saatlik antiterör operasyonu gerçekleştirildi. Yaklaşık 100 bin Ermeni'nin yaşadığı Hankendi'de etnik temizlik var iddiası ile bir göç yaşandı. Bu iddiaya destek veren Karabağ klanı ve Avrupa'daki Ermeni diasporası kamuoyunda yanıltıcı bir algı oluşturmak istedi. Fakat bunlar bölgeyi terk etmeden evvel Birleşmiş Milletler'den iki temsilci grup gelmiş ve rapor tutmuştu. Bu temsilciler, Ermenilerin hiçbir şikayetin olmadığını,

oradaki Ermenilerin mallarına, canlarına, hayvanlarına, tarlalarına, mezarlarına ve kiliselerine karşı en ufak bir saldırı olmadığını rapora dökmüşlerdi. Paşinyan ise bu göç edenlere mülteci belgesi verdi. Neden mülteci belgesi? Çünkü AB'den gelen fonlar var, bu fonlarla onlara daha fazla ücret verecekti. Bu sebeple kendi vatandaşlarını mülteci konumuna soktu, pasaportlarına damga vurarak mülteci statüsü verdi. Sahte bir kamuoyu oluşturulmak istendi.

Dolayısıyla bu iki neden öne çıkmaktadır. Bunların dışında başka nedenler de mevcut. Mesela Azerbaycan'ın güçlü olmasını istemeyen, sürekli çatışma tarafını olduğunu iddia eden bir zihniyet var. Bunun başını Fransa çekiyor. Bildiğiniz gibi Fransa Ermenistan'ı sürekli silahlandırıyor. Sayın Aliyev zaten şunu söyledi: 'Boşuna uğraşılıyor, ne zaman gelirlerse gelsinler başlarına yumruğu yerler:; böyle net konuşuyor.

Gördüğümüz kadarıyla Aliyev bu Avrupa Parlamento Meclisi ile ilgili çok net mesajı vardı. Her seferinde şunu söyledi: 'Karabağ sorununu biz çözdük. AB'de diyalog hali etkin olması gerekirken bunlar bizi dışlamaya çalışıp, bizleri çatışma ortamına çekmeye çalışıyorlar. Biz dostlarımızdan bu karardan ivedilikle vazgeçmesini istiyoruz.' Cumhurbaşkanı Sayın Erdoğan da bu süreçte Azerbaycan'a destek veren açıklamada bulundu. Bu açıklamada Avrupa Parlamentosu'nda çıkan kararı kınayarak bu karardan vazgeçilmesi çağrısında bulundu. Erdoğan, orasının bir çatışma alanı değil, bir diyalog merkezi olduğunu hatırlatarak, eğer uluslararası barışın istikrarın kalıcı olmasını istiyorsak o platformun açık olması lazım dedi. Türkiye bu konuda ciddi bir destekte bulundu. Sayın Aliyev'in önümüzdeki süreçte net olarak söylediği şey, 'Biz Türk Devletleri Teşkilatı'na yüzümüzü döndük.' Türkiye-Azerbaycan ilişkileri de Türk dünyasına cesaret verdi. Bunu önemsiyoruz. Aliyev, Türk Devletleri Teşkilatı'nın daha güçlü yapıya sahip olmasını, daha sık bir araya gelinmesini istiyor.

Azerbaycan genel olarak dengeli bir politika yürütüyor. Türkiye ile de çok ciddi dayanışması olduğunu görüyoruz. Yeni dönemde gündemde olanlardan biri de barış görüşmesi. Bunun için Ermenistan'da anayasa değişikliği şart.

### ***İlham Aliyev'in yeniden cumhurbaşkanı seçilmesinin Türkiye ile olumlu seyreden ilişkileri nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz? Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinin gelecekteki potansiyelini nasıl değerlendiriyorsunuz?***

## Türkiye Azerbaycan Dergisi

Türkiye ve Azerbaycan ilişkilerinin tarihi seyrine de bakıldığında, geçmişten günümüze iyi ve kötü günde yan yana durduğu görülmektedir. Türkiye uluslararası arenada Azerbaycan'ın yanında durdu. Karabağ Savaşı bunun en somut göstergesi. Azerbaycan, Türkiye'nin sıkıntılı günlerinde yanında oldu. Sel felaketi oldu; Azerbaycan ekiplerini gönderdi. 6 Şubat depremlerinde Azerbaycan büyük bir ekiple enkaz çalışmalarına katıldı ve ilk olarak yardım ekibini gönderen Azerbaycan oldu. Bugün Azerbaycan Kahramanmaraş'ta 1000 konutluk deprem evleri yapıyor. İlişkilerimiz her sahada çok ciddi şekilde devam ediyor.

Biliyorsunuz, Şuşa Azerbaycan için çok önemli bir şehirdir. Adeta Karabağ'ın kalbi dedikleri bir yer. 8 Kasım 2020 tarihinde Şuşa işgalden kurtarıldı. Şuşa için zafer yürüyüşü yapılacaktı. Azerbaycan'da bunu kutlamak için 10 Kasım tarihini ön görmüşlerdi. Ancak 10 Kasım Mustafa Kemal Atatürk'ün ölüm yıl dönümü olduğu için bu tarihi öne çektiler. Bu hassasiyeti gösterdiler. Azerbaycan ve Türkiye ilişkilerine neresinden bakarsanız bakın böyle bir hassasiyet, bir samimiyet görüyorsunuz. Mustafa Kemal Atatürk'ün dediği gibi 'Azerbaycan'ın sevinci bizim sevincimiz, kederi kederimizdir.', yıllar evvel söylemiştir. Daha sonra Azerbaycan'ın umumi lideri Haydar Aliyev'in söylemiş olduğu 'Bir millet iki devlet' şiarı artık Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinde herkesin kullandığı bir cümle oldu.

II. Karabağ Savaşı'ndan sonra 15 Haziran 2021 tarihinde Şuşa'da bir toplantı yapıldı. Önemli bir toplantıydı ve o toplantıda daha önce hazırlıkları yapılan Şuşa Beyannamesi imzalandı. Şuşa Beyannamesi hem Türkiye için hem Azerbaycan için hem de bölge ülkeleri için başucu kitabı; bölgenin anayasası gibi bir nitelik taşımaktadır. Çünkü Şuşa Beyannamesi'nde parlamentolar arası ilişkilerden, Türk Devletleri Teşkilatı'ndaki gelişmelerden, Türkiye ve Azerbaycan'ın uluslararası birtakım kurumlara ve kurallara uygun olarak birbirlerine desteğinden bahsediliyor.

Bu beyanname önümüzdeki süreçte ilişkilerimizin derinleştirilmesine katkı sunacak. Bakıldığında iki devlet arasında çoklu iş birliklerini görmekteyiz. Bunların en başında da savunma sanayii ve askeri iş birlikleri geliyor. Görüyoruz bir kısım gençler burada harp okullarında eğitim görüyorlar.

Bu dönemde en önemli hedeflerden bir tanesi ticaret hacmini artırmak. Şu an Azerbaycan ile ticaret hacmimiz 7 milyar dolar civarında. Bunun 15 milyara dolara çıkarılması ön görülüyor. Diğer en önemli hususlardan birisi Azerbaycan'ın desteği ile Türkiye enerji arz merkezi oluyor. Bu ne demek enerji güvenliği için çok önemli bir hadise. Biliyorsunuz TANAP projesinden sonra Azerbaycan doğal gazı TAP projesi ile birlikte Avrupa içlerine kadar güvenli bir şekilde gidiyor. Avrupa, Ukrayna krizinden sonra Rus doğal gazını istemedi. Bizim Türk Akımı ile birlikte Azerbaycan gazı bizim üzerimizden Avrupa'ya gönderiliyor. Önümüzdeki süreçte bu boru hatlarının kapasitesi arttırılacağı ifade ediliyor. Ulaştırma konusu da çok önemli bir konu. Zengezur Koridoru açıldığı zaman, bu Koridor bizim için Türk dünyasına ulaşımında, yük trafiğinde çok önemli bir hat olacak.

Azerbaycan'da bugün yatırım yapan Türk şirketleri sayısı çok fazla bizden oraya tekstil ürünleri, yan sanayi ürünleri gidiyor ortak tesisler kuruluyor. Eğitim konusunda da çok ciddi sirkülasyon var. Azerbaycan'da her sahada Türkiye'de eğitim görmüş bir genci görebiliyorsunuz.

Özetle şöyle diyelim Türkiye ve Azerbaycan ilişkilerinde önümüzdeki dönemde istikrarlı huzurlu bir dönem olacak. Savunma sanayii, tarım, turizm, eğitim ve daha birçok alanda ortak projeler ön planda görünüyor.



## Kanlı Ocak: 20 Ocak Bakü Katliamı



1980'li yılların sonlarına doğru, Ermeniler Karabağ'ın Azerbaycan'dan ayrılması için çabalarını yoğunlaştırdı ve Aralık 1989'da Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti Yüksek Konseyi, Karabağ'ın Ermenistan ile birleştirilmesi gerektiği yönünde bir karar aldı.

Azerbaycanlılar, bu karara karşı büyük bir tepki göstererek Bakü'de toplanan kalabalıklarla protesto mitingleri düzenledi. Azadlık Meydanı'nı dolduran insanlar, Ermenistan'ın genişleme taleplerine ve Sovyet yönetiminin tutumuna karşı kararlılıkla tepkilerini dile getirdi.

Sürekli devam eden protesto mitingleri, Sovyet yönetimini endişelendirdi ve Bakü'ye asker gönderilmesi kararı alındı. Ancak halk, kentin giriş yollarını ve askeri birliklerin önünü kapatarak bu kararı engellemeye çalıştı.

19 Ocak 1990'da, Sovyet istihbaratı tarafından Azerbaycan televizyonunun enerji sağlayıcısı patlatıldı. Ardından akşam saatlerinde, 26 bin kişilik Sovyet ordusu zırhlı araçlarla 5 yönden Bakü'ye girdi. Bu hareket, halk arasında büyük endişe ve kargaşaya yol açtı.

Sovyet ordusu, kendilerini engellemeye çalışan silahsız sivillere ateş açarak kente ulaştı. Tanklar ve ağır zırhlı araçlar, insanların üzerine sürüldü, ambulanslara ve yolcu otobüslerine ateş açıldı. O gece, Bakü'de 130'dan fazla sivil hayatını kaybetti. Bu acı olaylar, Kanlı Ocak olarak anılan trajik bir dönemin başlangıcıydı ve Azerbay-

can halkının hafızasında derin izler bıraktı.

Sovyet ordusu, Neftçala ve Lenkeran gibi diğer illerde de katliamına devam etti ve 20 Ocak trajedisinde toplam 147 Azerbaycanlı sivil hayatını kaybetti. Bu acı olaylarda 744 kişi yaralandı ve yaklaşık 400 kişi Sovyet ordusu tarafından gözaltına alındı.

Bakü'de Sovyet yönetimi tarafından olağanüstü hal ilan edilmesine ve kentin tamamen Sovyet ordusu tarafından kontrol altına alınmasına rağmen, halk yine sokaklara çıktı. Şehitlerin defnedilmesi için çaba gösteren insanlar, topluca hareket ederek direnişlerini sürdürdüler.

Şehitler, 31 Mart 1918'de Ermeni saldırıları sonucu hayatını kaybeden Azerbaycanlıların defnedildiği Dağüstü Park'ta toprağa verildi. Daha sonra Sovyet döneminde park haline getirilen bu alanda, şimdi Şehitler Hiyabanı olarak bilinen alanda defnedildi. Cenazeler, Azadlık Meydanı'nda toplandı ve insanlar tarafından omuzlarda taşınarak Şehitler Hiyabanı'na getirildi ve yan yana defnedildi. Cenazelere yaklaşık 1 milyon kişi eşlik etti. Bu, Azerbaycan halkının şehitlere olan saygısının ve birlik duygusunun bir ifadesiydi.

Azerbaycanlılar her 20 Ocak'ta, ellerinde 20 Ocak kurbanlarının simgesi haline gelen karanfillerle şehitliğe akın ediyor, bağımsızlık ateşini yakanlara minnettarlığını gösteriyor. Aziz şehitlerimizi rahmetle anıyoruz.

# Hocalı Katliamı: Unutulmaması Gereken Bir Soykırım



**Prof. Dr. Susran Erkan Eroğlu**

*Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi  
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü  
Öğretim Üyesi*



**Mehmet Ali Kaya**

*Araştırmacı-Uzman*

**H**ocalı Katliamı, 25-26 Şubat 1992 tarihlerinde Azerbaycan'ın Hocalı kasabasında yaşanan dehşet verici bir insanlık dramıdır. Bu trajedi, Türkiye ve Azerbaycan halkının derin yaralar aldığı bir soykırımın acı bir örneğidir. Ermeni silahlı birliklerinin sivilleri hedef alarak gerçekleştirdiği bu vahşet, bugün de vicdanları sızlatmaya devam etmektedir.

Hocalı Katliamı'nın kökenleri geçmişe dayanmaktadır ve Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra artan etnik çatışmaların bir sonucudur. Kafkasya'da yaşanan bu çatışmalar, bölgenin jeopolitik dengelerini sarsmış ve Karabağ sorunu gibi hassas konuları derinleştirmiştir.

Karabağ'ı işgal etmek isteyen Rus destekli Ermeni güçleri 28 Aralık 1991 tarihinde Hankendi'yi işgal edip sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. 25 Şubat 1992 tarihinde Ermeni güçleri, Rus ordusunun da yardımıyla saldırılarını şiddetlendirmiştir. Hankendi

şehrini ele geçirdikten sonra Hocalı kasabasına saldırmışlardır. Kasabanın bütün ulaşım ve iletişim imkânları kesilerek abluka altına alınmıştır. Asker-sivil ayrımı gözetilmeden gerçekleştirilen saldırılarda, 63'ü çocuk, 106'sı kadın olmak üzere 613 kişi hayatını kaybetmiş, 150 kişi esir alınmıştır. Azerbaycan Meclisi bu hadiseyi, 'Hocalı Soykırımı' olarak kabul etmiştir.

Türkiye ve Azerbaycan halkı, Hocalı Katliamı'nın acısını derinden hissetmiş ve olayın unutulmaması için sürekli olarak çaba sarf etmiştir. Bu trajedinin tanınması Türkiye ve Azerbaycan halkı için bir görevdir ve asla unutulmayacak bir davadır. Bu acı olayın unutulmaması ve tarihin karanlık sayfalarında kalmaması için Türkiye ve Azerbaycan devletleri kararlılıkla mücadele devam etmektedir. Bu trajik hikâyenin her bir detayı, Türk milletinin ve Azerbaycan halkının birlik ve dayanışma ruhunu daha da pekiştirmekte ve gelecek kuşaklara bu acı dersi hatırlatmaktadır.

## Hocalı Katliamı'nın İşlenişi: Sivillerin Hedef Alınması

Hocalı Katliamı, savunmasız sivillerin hedef alındığı acımasız bir saldırdır. 613 kişinin hayatını kaybettiği bu vahşet, insanlık dışı eylemlerin doruk noktasını temsil etmektedir. İnsanların sokakta, evde ve hatta hastane de dahi güvende olmadığı bir kâbus yaşanmıştır. Saldırının boyutu ve acımasızlığı, soykırımın gerçek yüzünü ortaya koymaktadır. Yalnızca rakamlarla ifade edilemeyecek kadar büyük bir trajedi yaşanmıştır. Hocalı Katliamı, insanlık vicdanında derin yaralar açmıştır ve asla unutulmamalıdır.

Sivillerin katledilişi, insanlığa karşı işlenen bir suçun en açık göstergesidir. Bu vahşet dolu eylem, masumların hayatlarının sona erdirilmesiyle birlikte, bir toplumun da ruhunu yaralamıştır. Ancak, bu acı gerçeği bilimsel bir şekilde ele almak ve hamasetten uzak durmak, trajedinin anlaşılmasına ve uluslararası toplumun adalet taleplerine daha güçlü bir sesle yanıt verilmesine olanak sağlar.

## Uluslararası Tepkiler ve Batı Dünyasının Duyarsızlığı

Meksika, Macaristan, Pakistan, Kolombiya, Çek Cumhuriyeti, Bosna Hersek, Honduras, Peru, Sudan ve İslam İşbirliği Teşkilatı tarafından Hocalı'da gerçekleşen hadise soykırım olarak tanınmıştır. ABD'de ise 16 eyalet meclisi, yaşananları soykırım olarak tanımlamıştır. 1993 yılında BM Genel Kurulu, Ermenistan'ı kınamıştır.

Hocalı Katliamı, uluslararası toplumda genel olarak kınanmış olsa da, Batı dünyasının tepkisi oldukça yetersiz kalmıştır. Bu durum, Batı'nın çifte standardını ve insan hakları ihlallerine ikircikli yaklaşımını göstermektedir. Batılı devletlerin siyasi çıkarları, Hocalı'daki insanlık dramına gereken tepkiyi vermeleri konusunda engel olmuştur. Ermenistan'ın, Rusya tarafından desteklenmesi sebebiyle Batılı ülkelerin Ermenistan'ı kınamak konusunda daha çekingen davrandığı gözlemlenmiştir. Bu durum, Batı'nın siyasi çıkarlarının her şeyden önde geldiğini göstermektedir.

Bu katliamın mağdurları için Hocalı Katliamı'nın tanınması ve adaletin sağlanması için sürekli çaba sarf edilmektedir. Bu trajedinin unutulmaması, kurbanların anısına saygı göstermek ve benzer felaketlerin tekrarlanmaması için kritik öneme sahiptir. Ancak, uluslararası toplumun tepkisinin sınırlı kalması, adaletin sağlanması ve Hocalı Katliamı'nın tanınması konusunda daha fazla mücadele gerektirmektedir.

## Hocalı Katliamı ve Toplumsal Hafıza

Hocalı Katliamı, sadece tarihi bir olayın ötesinde, toplumsal hafızamızda derin izler bırakan bir trajedir. Bu olayın hatırlanması ve tanınması, insanlık adına bir ders olmalıdır. Toplumsal hafıza, gelecek nesillere bu tür insanlık suçlarının tekrarlanmaması için bir uyarı niteliği taşımaktadır. Bu yüzden, Hocalı Katliamı'nın unutulmaması ve adaletin sağlanması, toplumsal hafıza açısından da büyük önem taşımaktadır.

Bu trajedinin toplumsal hafızamızdaki yeri, insanlığın ortak değerlerini ve adalet duygusunu güçlendirir. Hocalı Katliamı'nın unutulmaması, sadece bir ülkenin acısını hatırlamakla kalmaz, aynı zamanda insanlığın vicdanını sızlatan bir insanlık suçunun hatırlanmasını sağlar. Hocalı Katliamı'nın unutulmaması, adaletin sağlanmasıyla da yakından ilişkilidir. Bu trajedinin tanınması ve faillerinin hesap vermesi, toplumsal adaletin tesis edilmesi için önemli adımlardan biridir.

## Sonuç: Hocalı Katliamı'nın Önemi ve Unutulmaz İzleri

Rus destekli Ermeni güçleri tarafından işgal edilen Hocalı Kasabası'nda, asker-sivil ayrımı gözetmeksizin 613 kişi öldürülmüş, 153 kişi esir alınmıştır. Hocalı Katliamı, insanlık tarihindeki en karanlık anılardan biri olarak hafızalarda yerini almıştır. Soykırım olarak tanımlandığımız bu korkunç hadiseye Batı tarafından yeterince tepki gösterilmemiştir. Bu trajedinin unutulmaması ve adaletin sağlanması, barış ve adalet için bir adım olacaktır. Türkiye ve Azerbaycan bu soykırımı unutmayacak, unutturmayacaktır. Hocalı Katliamı, insanlığın vicdanında ve toplumsal hafızasında derin izler bırakan bir soykırımdır ve asla unutulmamalıdır. Geçmişin acı derslerini hatırlamalı ve gelecek kuşaklara benzer felaketlerin yaşanmaması için çaba göstermeliyiz.

Hocalı Katliamı'nın izleri, adaletin tesis edilmesi ve insanlık onurunun korunması için mücadelemizi güçlendirmelidir. Bu trajedinin unutulmaz izlerini hatırlayarak, insanlığın geleceği için bir araya gelmeli ve benzer felaketlerin bir daha yaşanmaması için kararlılıkla çalışmalıyız. Bu trajedinin unutulmaz izlerini hatırlamak ve adaletin tesis edilmesi için çabalamak sadece mağdurlar için değil tüm insanlık için önemlidir. Adalet talebimizi yükseltmek, Hocalı'da yaşananların tanınması ve faillerin hesap vermesi için sesimizi duyurmaya devam etmeliyiz. Hocalı Katliamı'nın acısı hafızalarımızda canlı kaldıkça, umut ve adalet için mücadelemiz de hiç bitmeyecek.

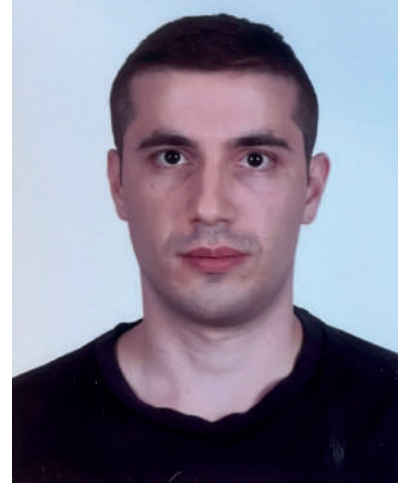
# Ermenilerin Karabağ Savaşlarında İşlediği Savaş Suçları Üzerine Bir İnceleme

Rusya 19. yüzyıldan itibaren gerek kendi topraklarındaki gerekse Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Müslüman olmayan grupları destekleyerek Orta Asya ile Anadolu arasında etnik bir bariyer oluşturma hedefine yönelmiş ve Türk toprakları üzerinde yaşayan Türkleri bölgeden çıkartarak yerlerine Ermenileri yerleştirmiştir. I. Dünya Savaşı sonrası gelişen devrim ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'ne geçiş sürecinde bölge Sovyetler Birliği hakimiyetine girmiştir. Sovyetler Birliği 5 Temmuz 1921 tarihinde Karabağ'ı Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlamıştır.

Sovyetler Birliği Başkanı Joseph Stalin döneminde bölgeye yerleştirilen Ermeni nüfus gerekçe gösterilerek 1923'te Karabağ'a idari açıdan özerklik verilmesi tavsiye edilmiş ve böylelikle, Karabağ, Sovyetler Birliği döneminde Azerbaycan'a bağlı, başkenti Hankendi olan özerk bir vilayet haline gelmiştir. Sovyetler Birliği, 1989 yılının Kasım ayında, Karabağ'ın özerkliğini kaldırıp doğrudan Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlamıştır. Bu karara Ermeniler ve bölge yönetimi itiraz etmiş ve Karabağ Özerk Yönetimi'nin Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ile birleştiğini açıklamıştır.

Aralık 1991'e gelindiğinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması ile bağımsızlık savaşları başlamıştır. Yeni kurulan Rus orduları Karabağ bölgesinde Müslüman olmayan Ermenilerden yana tavır almıştır. Azerbaycanlılar Rus destekli Ermeni saldırılarına hazırlıksız yakalanmıştır. 1 milyona yakın Azerbaycanlı evlerini, anılarını ve mezarlarını bırakarak yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda kalmıştır. Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki I. Karabağ Savaşı 1994 yılında Bışkek Protokolü imzalanana kadar devam etmiştir. Ermeniler yaklaşık 30 yıl boyunca hukuksuz bir şekilde Azerbaycan'ın yaklaşık yüzde 20'sini işgal altında tutmuştur. Bu işgal boyunca 20 bin Azerbaycanlı şehit olurken 1,5 milyondan fazla sivil zorla göç etmek zorunda kalmıştır.

Sorunun barışçıl çözümü için uluslararası örgütler devreye girmiştir. Mart 1992'de Avrupa Güvenlik ve İş-



**Bert Canbolat**

*Adli Bilimci - Doktorant  
Üsküdar Üniversitesi*

birliği Teşkilatı (AGİT) bünyesinde Minsk grubu oluşturulmuştur. Grubun eş başkanlığını Fransa, ABD ve Rusya üstlenmiştir. Ancak, AGİT Minsk grubunun 28 yıllık çalışması ve yürüttüğü müzakereler sonuçsuz kalmıştır. Ermenistan silahlı güçleri yıllar içerisinde defalarca kez taciz atışlarında bulunmuştur. 27 Eylül 2020 günü Ermeniler Azerbaycan'ın CebraİL, Tovuz, Terter, Ağdam ve Fuzuli şehirlerine bir saldırıda bulunmuş ve çok sayıda sivil hayatını kaybetmiştir. Buna karşılık Azerbaycan 'Demir Yumruk' ismi verilen bir operasyon başlatmıştır. 44 gün süren II. Karabağ Savaşı Azerbaycan'ın zafriyle sonuçlanmış, Ermeni güçlerinin yaklaşık 30 yıldır işgal altında tuttuğu Azerbaycan toprakları özgürlüğe kavuşmuştur: 5 il, 4 kasaba ve 286 köy kurtarılmıştır. Azerbaycan ordusu bu savaşta 2908 şehit vermiştir. Bu durumun anısına operasyonun başladığı 27 Eylül günü Şehitleri Anma Günü ilan edilmiştir.

## Savaş Suçu Nedir?

Askeri veya sivil, kişi veya kişilerin, savaş kanunlarını ihlal nedeniyle uluslararası ceza hukuku çerçevesinde yargılanıp cezalandırılabilen suçlar, savaş suçu



olarak tanımlanır. Sivillere kasten saldırılamaz. Sivillerin öldürülmesi, kötü muameleye tabi tutulması, zorla çalıştırılması kamu ve özel kişilerin mallarının yağmalanması savaş suçu teşkil etmektedir. Aynı zamanda sivillerin hayatta kalmaları için önem taşıyan altyapılara da saldırılamaz. Okullar, hastaneler, konut alanları ve temel olarak sivillerin günlük yaşamları için ihtiyaç duyduğu her şey bu kapsama girer. Savaş esirlerinin öldürülmesi ya da kötü muameleye tabi tutulması, rehinenin öldürülmesi gibi eylemler de savaş suçu olarak kabul edilmiştir.

Güvenliğin ihlali, çatışma esnasında kabul edilmiş prosedürlerin ve kuralların çiğnenmesi de (ateşkes vb.) savaş suçu kapsamına girmektedir. Savaş esirlerine ve sivillere karşı kötü davranmak savaş suçu oluşturmuş davranışlar arasında yer almıştır. Cenevre Konvansiyonu'na göre anti-personel kara mayınları, kimyasal veya biyolojik silahlar gibi bazı silahlar yasaklanmıştır. Bu arada savaş suçları toplu katliam ve soykırım olaylarının bir parçası olmakla birlikte, bu tip suçlar genel olarak uluslararası insani hukuk çerçevesinde insanlığa karşı suçlar kapsamına girmektedir.

Lahey Sözleşmesi'nin 27. ve 56. maddeleri ile ibadet amaçlı kullanılan binalar, eğitim binaları, tarihi binalar ve eserlerin amaçsız şekilde tahrip edilmesi, savaş suçu sayılmıştır. Cenevre Sözleşmesine göre de sivil binalar ve hastaneler gibi yerlerin özel olarak korunması gerekmektedir. İnsani yardımları, sağlık hizmetlerini ve günlük yaşam olanaklarını imkansız hale getirmek bir ilgilileri pes etmeye zorlamak yerine bir toplumu pes ettirip topraklarını terk etmeye zorlamak anlamını taşımaktadır. Uluslararası savaş hukuku bu tür saldırıları savaş suçları, insanlığa karşı suçlar veya barışa karşı suçlar kategorilerinde ele almıştır.

Karabağ'da Ermeni güçleri yıllarca kendi ırkçı planları çerçevesinde demografik bir değişim sağlamak için çok sayıda masum insanı katlederek alenen savaş suçu işlemiştir. Bölgenin sözde Ermeni yerleşimi olduğu iddialarını kanıtlamak için etnik temizlik, korkutma ve yerinden etme gibi yöntemler kullanmıştır. Bu katliamlardan öne çıkanların ayrıntılarına bakmak gerekir.

## Hocalı Katliamı

Karabağ'ı, Azerbaycan'dan koparmak isteyen Rus destekli Ermeni güçleri 28 Aralık 1991 tarihinde Hankendi'yi işgal edip sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. İşgale devam eden Ermeni güçleri, diğer

Azerbaycan şehirlerine yönelik de saldırıya geçmiştir.

25 Şubat 1992 tarihinde saldırılarını yoğunlaştıran Ermeni güçleri, gece vakti, Rus ordusunun o zaman Hankendi'de bulunan 366. motorize alayının da yardımı ile saldırıya geçmiştir. Sadece işgalle yetinmemiş, sivilleri toplu şekilde katlederek ve esirlere acımasızca işkence yaparak 20'nci yüzyılın en kanlı katliamlarından birine imza atmıştır. Hankendi şehrini ele geçiren Ermeni güçleri için bir sonraki hedef Hocalı olmuştur. Ermeni güçlerinin işgal ettiği Hocalı, 936 kilometreka-relik alana sahip, 2 bin 605 ailenin, toplam 7 bin kişinin yaşadığı bir yerleşimdir. Bölgenin etrafındaki bütün yolları kapatan Ermeniler, kasabanın tüm ikmal ve yardım hatlarını keserek abluka altına almıştır. Hocalı'nın diğer bölgelerle tek bağlantısı olan hava ulaşımı ise, 28 Ocak 1992'de Şuşa Ağdam seferini yapan helikopterin Ermeniler tarafından düşürülmesiyle ortadan kalkmıştır. Ablukanın ardından saldırı başlatılmıştır. Saldırıya geçen Ermeniler, Sovyet Rus 366. motorize alayının bütün araçlarını kullanarak şehri iki saat boyunca asker-sivil ayrımı gözetmeksizin top ve tank ateşine tutmuştur.

Saldırıda 63'ü çocuk, 106'sı kadın olmak üzere 613 kişi hayatını kaybetmiştir. Aralarında 68 kadın ve 28 çocuğun da bulunduğu 150 esirden ise bir daha hiç haber alınmamıştır. Azerbaycan Meclisi, 1994 yılında düzenlenen bir oturumla, 613 vatandaşının katledildiği hadiseyi, 'Hocalı Soykırımı' olarak kabul etmiştir. Böylece bu katliam literatüre Hocalı Soykırımı olarak geçmiştir. Katledilen kişilere yapılan otopsi ve incelemelerde cesetlerin birçoğunun insanlık dışı muameleye maruz kaldığı ve işkence görerek öldürüldüğü anlaşılmıştır.

Hocalı'da yaşananlar Meksika, Macaristan, Pakistan, Kolombiya, Çek Cumhuriyeti, Bosna Hersek, Honduras, Peru, Sudan ve İslam İşbirliği Teşkilatı tarafından da soykırım olarak tanınmıştır. ABD'de ise 16 eyalet meclisi, yaşananları soykırım olarak tanımlamıştır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch), katliam olarak kayıtlara geçirmiştir. Birleşmiş Milletler açısından baktığımızda ise resmi bir karar alınmamıştır. Azerbaycan kaynakları, Rusya'nın, BM Güvenlik Konseyi'nin bağlayıcı herhangi bir karar almasını engellediğini belirtmiştir. Ancak 1993 yılında BM Genel Kurulu, Ermenistan'ı kınamıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) 22 Nisan 2010 tarihli kararında, Hocalı'da yaşananlar, savaş suçları veya insanlık aleyhine suçlarla eşdeğer eylemler olarak görülmüştür.

### Berde Füze Saldırısı

II. Karabağ Savaşı sırasında 27-28 Ekim 2020 tarihlerinde Ermeni güçleri ateşkesi ihlal ederek Azerbaycan sivil yerleşim birimlerine saldırı gerçekleştirmiştir. İlk saldırıda 4 sivil hayatını kaybetmiş, 13 sivil ise yaralanmıştır. İkinci saldırıda ise 22 sivil hayatını kaybetmiş, 60 sivil yaralanmıştır. Bir başka saldırıda ise Ermeniler, Berde kentine bağlı Karayusuflu köyünü msket bombasıyla vurmuştur. Berde 40 bin nüfuslu ve çatışma bölgesine yaklaşık 20 km uzaklıktadır. Ayrıca saldırı yapıldığı sırada ateşkes görüşmeleri yapılmaktaydı.

Msket bombalarının kullanımı Cenevre Sözleşmesi'ne aykırıdır ve uluslararası insan hakları ihlali olarak kabul edilmektedir. Msket bombası, genellikle büyük bir mermi içinde birçok küçük parçaya sahip bir patlayıcı içeren bir tür mühimmat türüdür. Bomba içinde bomba olarak bilinen msket bombaları uçaktan ya da havan toplarıyla atılmaktadır. Msket bombası atıldığında, içindeki patlayıcı msketler çevreye yayılır ve geniş bir alana zarar verebilir. Bu bombalar genellikle hava araçlarından veya topçu sistemlerinden atılır. Sivil kayıpların ve savaş sırasında kullanılan silahların sivil nüfusu koruma yükümlülüğü, uluslararası hukukun bir gereğidir.

Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve Uluslararası İnsancıl Hukuk kuralları çerçevesinde, savaş sırasında kullanılan silahların sivilleri koruması gerekmektedir. Msket bombalarının kullanımı, özellikle sivil kayıplara ve çevresel zararlara yol açabileceğinden, uluslararası toplumda endişe ve eleştirilere neden olmuştur. Bazı ülkeler ve sivil toplum örgütleri, msket bombalarının kullanımını kınayarak uluslararası yasaların ve insan haklarının ihlali olduğunu iddia etmişlerdir. Bu nedenle, msket bombalarının kullanımını sınırlamaya veya yasaklamaya yönelik adımlar atmışlardır. Berde'de kullanılan msket bombaları açıkça insan haklarının ihlalidir.

### Gence Füze Saldırısı

Ermeni ordusu, Azerbaycan'ın ikinci büyük kenti olan Gence'ye 4-8-11-17 Ekim 2020 tarihlerinde balistik füzele saldırı düzenlemiştir. Ermeni güçleri tarafından fırlatılan füzeler Gence kentinde sivil yerleşim yerlerini vurmuştur. 25 sivil hayatını kaybetmiş ve 125 kişi yaralanmıştır. Azerbaycan hükümeti 3. saldırıyı bir soykırım eylemi olarak tanımlamıştır. 3. Saldırı, yapılan bir ateşke-

sin hemen ardından gerçekleşmiştir. Gence'de yaklaşık 350 bin kişi yaşamaktadır ve çatışma bölgesine 97 km uzaklıktadır. Gence füze saldırısı, sivillerin bulunduğu bölgelere yapıldığı için birçok sivilin ölümüne ve yaralanmasına neden olmuştur. Bu saldırılar uluslararası toplumda ciddi tepkilere yol açmış ve sivillere karşı işlenen insan hakları ihlalleri olarak kabul edilmiştir. Bu saldırı Hocalı soykırımından bu yana Azerbaycan halkına karşı yapılan en büyük saldırı olarak tanımlanmıştır.

Ayrıca II. Karabağ Savaşı sürecinde Ermenistan, Azerbaycan topraklarında karşı giriştiği saldırılarda 100 kadar sivil katletmiş, 400'den fazla sivil yaralamış, 3410 ev ile 120 apartmanı tahrip etmiştir. Bu saldırılarda 512 sivil yerleşim yeri zarar görmüştür. Bununla birlikte geri çekilmeleri için Ermenilere verilen süreç içinde Karabağ'ı terk eden Ermeniler, giderken ormanları yakmış, köy ve kasabalardaki binaları ve altyapıyı tamamen tahrip etmiştir.

### Değerlendirme

Ermeni saldırılarının tamamen haksız, adaletsiz ve insanlık dışı olduğu görülmektedir. Hocalı Katliamı açısından baktığımızda masum sivillerin önce etrafı sarılmış, şehrin düşmesi için yaşamsal ihtiyaçları kesilmiştir. Berde ve Gence saldırılarına baktığımızda ise Ermeni güçleri orantısız güç kullanarak asker-sivil ayrımı yapmadan açıkça bir savaş suçu işlemiştir. Sivil halkın mücadeleye azmini kırmak ve büyük bir yıldınlık ve korku meydana getirmek için seçilen bu yöntem uluslararası hukuk kurallarına ve sözleşmelere aykırıdır. Gerçekleşen saldırılarda çok sayıda kadın, çocuk ve yaşlı hayatını kaybetmiştir. Ermeniler saldırılarda çok sayıda sivil yerleşim yeri, cami, ibadethane, okul ve hastane gibi vurulması yasaklanmış yaşam alanlarını yerle bir etmiştir. Sistematik bir şekilde Azerbaycan Türklerinin en temel insan hakları ihlal edilmiştir.

Birleşmiş Milletler, Azerbaycan'ın haklılığı defalarca tescil etmiştir. Karabağ bölgesi, 822, 853, 874 ve 884 numaralı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarıyla da doğrulandığı üzere, Uluslararası hukuka göre Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bir parçasıdır. Bu kararlarda Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün ve uluslararası sınırların ihlal edilemez olduğu vurgulanmış ve açıkça Karabağ'ın Azerbaycan egemenliği altında olduğu belirtilmiştir. Tüm bunlara rağmen, uluslararası çözüm süreçlerini yıllarca bekleyen Azerbaycan bir sonuç alamamıştır; milyonlarca kişi yerlerinden olmuş, ayrıca Ermeni saldırıları yıllar içerisinde devam etmiştir.

# Azerbaycanlılar Dünyanın Dört Bir Yanında Hocalı Soykırımı Kurbanlarını Andı



Hocalı soykırımının 32'nci yıl dönümü dünyanın farklı ülkelerinde faaliyet gösteren Azerbaycan diasporası kuruluşları tarafından çeşitli etkinliklerle anıldı. Haydar Aliyev Vakfı Başkan Yardımcısı Leyla Aliyeva'nın başlattığı "Hocalı'ya Adalet!" adlı uluslararası propaganda kampanyası çerçevesinde gerçekleştirilen bu etkinliklerin amacı, Ermeni silahlı kuvvetlerinin Hocalı'da işlediği insanlık suçlarını uluslararası topluma aktarmaktır. Polonya'da yaşayan Azerbaycanlılar Konseyi ve Azerbaycan Varşova Evi, 250'den fazla yerel sakinin katılımıyla "Messa" adı verilen toplu törenle Varşova'daki Evanjelist Lukas Katolik Kilisesi'nde Hocalı trajedisinin kurbanlarını andı. Kilise rahibi Yan

Popiel, Hocalı trajedisi ve soykırım kurbanları hakkında bilgiler verdi. Kilisenin önünde Hocalı Soykırımı'nın dehşetini anlatan resimlerden oluşan bir sergi açıldı.

Almanya'nın Köln kentindeki Avrupa Azerbaycan Merkezi'nin Köln Katedrali önünde düzenlediği anma törenine, Köln ve çevre illerde yaşayan Azerbaycanlılar ve Azerbaycan dostu toplumların temsilcileri katıldı. Azerbaycan, Türkiye ve Almanya'nın bayraklarının dalgalandığı mitingde Almanca ve Azerbaycan Türkçesi dillerinde Hocalı Katliamı'nın soykırım eylemi olarak tanınması talepleri dile getirildi.

İskoçya'nın Aberdeen Üniversitesi'nde okuyan

## Türkiye Azerbaycan Dergisi

Azerbaycanlı öğrencilerin oluşturduğu Azerbaycan topluluğu organizasyonu ile öğrencilerin yoğun olarak bir araya geldiği "Sir Duncan Rice" kütüphanesi önünde Hocalı gerçeklerini yansıtan bir stant kuruldu.

Manisa Büyükşehir Belediyesi, Türkiye Azerbaycan Dernekleri Federasyonu (TADEF) ve Manisa Azerbaycan Kültür ve Dayanışma Derneği'nin ortaklaşa düzenlediği "Hocalı Soykırımı" adlı fotoğraf sergisi Manisa Kültür Merkezi'nde açıldı.

Hocalı Soykırımı'nın 32'nci yıl dönümü dolayısıyla ABD'nin Washington, New York, Atlanta ve Houston, İngiltere'nin Londra ve Edinburg kentlerinde geniş bir bilinçlendirme kampanyası düzenlendi. Eylemler sırasında Hocalı gerçeğini yansıtan LED ekranlı arabalar, nüfusun yoğun olduğu kent merkezlerinden, resmi kurum binalarının önünden hareket etti. Hocalı Soykırımı mağdurlarının anısına adanan "Hocalı'yı Hatırla" etkinliği, Houston-Bakü İkiz Şehirler Birliği ve ona bağlı "Azerbaycan Merkezi" tarafından ABD'nin Houston kentinde düzenlendi. Amerikan Azerbaycan Örgütleri İttifakı'nın organizasyonu ile New York'ta BM Genel Merkezi yakınında bulunan "Dag Hammarskjöld Plaza" parkında Hocalı Soykırımı kurbanlarının anısına ithaf edilen fotoğraf sergisi açıldı.

Hocalı Soykırımı'nın 32'nci yıl dönümüne adanan uluslararası bilimsel konferans, "Küresel Diyalog Konferansı: Hocalı Mirasının İzinde, Hedeflere Köprü Kurmak" temasıyla Chicago, Illinois, ABD'de düzenlendi. Konferans, Illinois eyaletinde faaliyet gösteren Azerbaycan Orta Batı Amerika Merkezi (ACMA) tarafından Skokie'deki Illinois Holokost Müzesi'nde düzenlendi.

Hocalı Soykırımı'nın 32'nci yıl dönümü İngiltere'nin başkenti Londra'da da anıldı. Azerbaycan topluluğu üyeleri, İngiltere ve Kuzey İrlanda'daki Azerbaycan Büyükelçiliği çalışanları ve İngiltere'de okuyan öğrenciler, Londra'daki "Memorial Garden" önünde bir araya geldi.

Hocalı kurbanları, İsrail'in Tel Aviv kentinde bulunan Yahudi Halkları Müzesi'nde (Diaspora Müzesi), "Aziz" İsrail-Azerbaycan Uluslararası Birliği'ne bağlı olarak faaliyet gösteren Azerbaycan Kültür Merkezi Başkanı Yegane Salman'ın organizasyonunda anıldı. Daha sonra Kudüs yakınlarındaki Cumhurbaşkanlığı Parkı'nda



Varşova



Köln



New York



Chicago



İzmir



Prag

Hocalı faciasında hayatını kaybedenlerin anısına ağaçların dikildiği alanı ziyaret ederek "Hocalı 613" bilgilendirme panosunun önüne çelenk koydular.

İzmir Altındağ Atatürk Kültür Merkezi'nde fotoğraf sergisi ve anma töreni düzenlendi. Türkiye Azerbaycan Dernekleri Federasyonu (TADEF) ile İzmir Azerbaycan Kültür ve Dayanışma Derneği'nin ortaklaşa düzenlediği anma etkinliğinde Hocalı soykırımını konu alan belgesel film gösterildi.

Avustralya'nın Brisbane kentinde, Queensland'deki Azerbaycan Milli Derneği üyeleri, üzerinde "Hocalı'ya Adalet" yazılı gömlekler giyerek, şehrin merkezi caddelerinden birinde bölge halkına Hocalı trajedisi hakkında bilgi veren broşürler dağıttı.

İstanbul Türkiye Azerbaycan Dayanışma ve Kültür Derneği (İSTAD) ve Türkiye-Azerbaycan Dernekleri Federasyonu'nun (TADEF) ortak organizasyonu ile İstanbul'da Hocalı Soykırımını anlatan fotoğraf sergisi açıldı.

Litvanyalı yönetmen Andreas Brokas'ın Hocalı Soykırımını konu alan "Sonsuz Koridor" adlı belgeseli, İskoçya'nın Glasgow Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin oluşturduğu Azerbaycan Topluluğu'nun düzenlediği anma etkinliğinde gösterildi.

Hocalı Soykırımının 32'nci yıl dönümü dolayısıyla, Hollanda'da faaliyet gösteren Azerbaycan-Türk Kültür Derneği Başkanı İlhan Aşkın'ın organizasyonunda Den Haag Merkez İstasyonu'ndan Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı'na yürüyüş düzenlendi. Azerbaycan ve Türkiye bayraklarının dalgalandığı kortej sonunda mahkeme binası önüne mumlarla "Hocalı'ya Adalet" yazıldı, aynı zamanda "Hocalı'ya Adalet" sloganlı pankart da açıldı.

Çek Cumhuriyeti'nin başkenti Prag'ın tarihi Eski Şehir Meydanı'nda bilgilendirici bir flash mob düzenlendi. Meydanda sergi çadırı kuruldu ve kırmızı mumlarla "Hocalı'ya Adalet" yazıldı. Sırbistan'ın başkenti Belgrad'da "Güney Kafkasya'daki çatışmanın tarihi, modern zorluklar ve fırsatlar" konulu etkinlik düzenlendi. Azerbaycan Türk Kültür Derneği tarafından Slovenya'nın başkenti Ljubljana'da farkındalık kampanyası düzenlendi. Kentin merkezi caddelerinde bu-

## Türkiye Azerbaycan Dergisi

lunan 18 dijital LED ekranda 24 saat boyunca "Hocalı'yı Unutmayalım" posterleri sergilendi.

Azerbaycan Kültür Cemiyeti'nin Başkanı, ünlü şair ve Doğu Avrupa Azerbaycanlıları Koordinasyon Konseyi'nin Çek Cumhuriyeti Koordinatörü ile Azerbaycan Yazarlar Birliği üyesi Leyla Begim ve uluslararası yarışma ödül sahibi yetenekli keman virtüözü Canel Necefli, Hocalı Soykırımı'nın 32. yıldönümüne bir video klip ithaf etti.

Türkiye-Azerbaycan Dernekleri Federasyonu (TA-DEF), Iğdır-Azerbaycan Dil, Tarih ve Kültür Birliği'ni Canlandırma ve Destekleme Derneği ile Iğdır Azerbaycan Evi'nin ortak organizasyonunda Iğdır Kültür Merkezi'nde anma etkinliği düzenlendi.

Azerbaycan diasporasının liderleri ve mensupları, "St. Petersburg ve Leningrad Oblastı Azerbaycan Ulusal-Kültürel Özerkliği" Kent Kamu Teşkilatı'nın girişimiyle Rusya'nın St. Petersburg kentinde Hocalı'da yaşanan soykırımı anmak için bir araya geldi.

Samsun'da, Karadeniz Azerbaycan Türkleri ve Soydaşları Derneği'nin organizasyonu ile Samsun Cumhuriyet Meydanı'nda anma etkinliği düzenlendi.

Amerikan Azerbaycan Kuruluşları İttifakı ve My Way Çocuk ve Gençlik Gelişim Merkezi tarafından New York'ta faaliyet gösteren Türk Evi'nde "Hocalı'yı Anma: Müzik ve Sanat Yoluyla Bir Saygı" adlı anma etkinliği düzenlendi.

İzmir'in Karabağlar ilçesinde Hocalı anıtı önünde Karabağlar Belediyesi ile Azerbaycan Türkleri ve Dost Dernekleri Federasyonu'nu ortaklaşa anma etkinliği düzenlendi.

ABD'nin Florida eyaletindeki Güney Florida Üniversitesi'nde Azerbaycanlı Öğrenciler Derneği tarafından düzenlenen anma etkinliğinde Hocalı'daki soykırım gecesini gösteren fotoğraflar gösterildi ve olayın tarihi yeniden ele alındı.

Haribulbul Azerbaycan Vizyon Tiyatroları Derneği ve İstanbul Ümraniye Belediyesi'nin organizasyonunda İstanbul'da "İsimsiz Kadın" oyunu ve Hocalı Soykırımı'nın anlatıldığı fotoğraf sergisi açıldı. Oyun, bir Ermeni tarafından rehin tutulduğu sırada tüm aile bireylerini



Amsterdam



Samsun



Kayseri



Kütahya



Ankara



Bursa



Antalya

kaybeden Azerbaycanlı bir kadının gördüğü işkenceyi anlatıyor.

Hollanda Krallığı'nda yaşayan hemşehrilerimiz Harcer Karaman ve Seltanet Ravangiz, Amsterdam'ın merkezi Dam Meydanı'nda eylemi düzenledi. Azerbaycan, Türkiye ve Hollanda bayraklarının dalgalandırıldığı mitinge Hocalı'da öldürülen kadınların anısına sahipsiz ayakkabılar, kanı simgeleyen kırmızı balonlar ve beyaz bayrak yerleştirildi.

İzmir'in Bornova Belediyesi Azerbaycan Dostluk Parkı'nda Hocalı şehitlerini anma töreni düzenlendi. Törene katılanlar parkta dikilen Hocalı anıtı önüne çiçek buketleri düzenledi. Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te "Hocalı trajedisi insanlık suçudur: tanıyalım ve tanıyalım" başlıklı eylem düzenlendi.

Azerbaycan İnovasyon ve Dayanışma Derneği ile Bursa Uludağ Üniversitesi Azerbaycan Kültür ve Sanat Derneği tarafından Bursa Uludağ Üniversitesi Medico Meydanı'nda fotoğraf sergisi düzenlendi.

Antalya Azerbaycan Kültür ve Dayanışma Derneği organizasyonunda Antalya Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi konferans salonunda anma töreni düzenlendi.

Azerbaycan Cumhuriyeti Diaspora İşleri Devlet Komitesi'nin desteğiyle Hocalı soykırımının 32'nci yıl dönümü münasebetiyle Azerbaycan diaspora örgütleri tarafından 100'den fazla etkinlik düzenlendiğini belirtmek gerekir. Yabancı ülkelerdeki Azerbaycan evlerinde faaliyet gösteren Azerbaycan okullarının derslerinden biri Hocalı soykırımına ayrılmıştır.

## II. Karabağ Savaşı'nın Mutlak Sonucu: Ermenistan'da Anayasa Tartışmaları



**Perihan Ünal**

*TÜRKSAM Araştırmacısı*

Ermenistan ve Azerbaycan arasında 27 Eylül 2020'de başlayan ve 44 gün süren Vatan Muharebesi'nden Azerbaycan tarihi bir zaferle çıkmıştır. Savaş sonrası yapılan ateşkes ile Karabağ toprakları 30 yıllık esaretinden kurtulmuş, gerçek sahibi Azerbaycan Türklerine kavuşmuştur. II. Karabağ Savaşı sonrası Ermenistan'da Başbakan Nikol Paşinyan'a karşı tepkiler yükselmiş, mağlubiyetin sebebi olarak görülmüştür. Bu gergin ortamda Başbakan Nikol Paşinyan, Azerbaycan ile barışın tesis edilebilmesi için anayasa değişikliğini teklif etmiştir. Halk tarafından kabul görmeyen bu karar uzunca bir süre ülkede tartışılacaktır. Ancak Azerbaycan ile barış isteniyorsa bu anayasa reformunun elzem olduğu hakikattir.

### I. Karabağ Savaşı

Karabağ tarih boyunca Osmanlı İmparatorluğu, İran ve Çarlık Rusya gibi farklı medeniyetlerin hâkimiyeti altında kalmıştır. Bölgede yaşayan Türk çoğunluğunun azaltılması için diğer devletler tarafından bu bölgeye sistematik olarak Ermeniler yerleştirilmiş, demografik yapısı değiştirilmeye çalışılmıştır. Sovyetler Birliği 5 Temmuz 1921 tarihinde Karabağ'ı Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlamıştır. 24 Temmuz 1923 tarihinde Sovyetler Birliği Azerbaycan Sovyet Sosyalist

Cumhuriyeti içinde Karabağ Özerk bölgesini kurmuştur. Karabağ'ı ele geçirmek isteyen Ermeniler, silahlı çeteler oluşturarak bölgede yaşayan Türkleri yerinden etmeye çalışmış, yaşam şartlarını zorlaştırmıştır.

1988 yılında çoğunluğunu Ermenilerin oluşturduğu Dağlık Karabağ Yerel Konseyi'nin, bölgenin Azerbaycan Sovyet Sosyalist Birliği Cumhuriyeti'nden ayrılarak Ermeni Sovyet Sosyalist Birlik Cumhuriyeti'ne katılmasını onaylaması ise bölgeye yerleştirilen Ermenilerin asıl planıdır. 1989 yılında Sovyetler Birliği, Karabağ'ın özerkliğini kaldırıp doğrudan Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlanmasına karar vermiştir. Ancak bu karar Ermeniler tarafından kabul edilmiş ve daha önce Karabağ'a yerleştirilen Ermeniler ile ayaklanmışlardır. SSCB'nin dağılması ise Karabağ sorununu ve uzun yıllar sürecektir savaşa giden yolu açmıştır.

SSCB'nin dağılmasından sonra Azerbaycan ve Ermenistan bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Ermenistan sistematik olarak Azerbaycan topraklarını işgal etmeye başlamıştır. 28 Aralık 1991 tarihinde Hankendi'yi işgal edip Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. Ardından tarihe kara bir leke olarak geçen Hocalı şehrinde sivil 613 Azerbaycan Türkünün katledilmesi sonucu Hocalı işgal edilmiştir. Şuşa, Laçın, Hovend, Kelbecer, Ağdere, Ağdam, Cebrayıl, Fuzuli, Gubadlı ve son olarak 1993 yılında Zengilan işgal edilmiştir. Sonuç olarak Azerbaycan topraklarının yaklaşık yüzde 20'si Ermenistan tarafından işgal edilmiştir.

Duruma uluslararası örgütler ve devletler müdahale etmeye çalışmıştır. Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi, 31 Temmuz 1993 tarihinde Karabağ'ın Azerbaycan'a ait olduğu ve Ermeni kuvvetlerinin işgal ettikleri toprakları derhal terk etmeleri kararını almıştır. Ancak BM 30 yıl sürecektir Karabağ Savaşı'nı engellememiştir. 1992 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) tarafından Azerbaycan ile Ermenistan



arasındaki çatışmanın çözümü için arabuluculuk yapmakla görevlendirilen Minsk grubu oluşturulmuştur. ABD, Fransa, Rusya gibi ülkelerin üyesi olduğu Minsk'in çabaları sonuçsuz kalmıştır.

Süreç içerisinde ateşkes anlaşmaları imzalanırsa da kurallar ihlal edilmiş, çatışmalar yaşanmaya devam etmiştir. Bu süreçte binlerce Azerbaycanlı şehit olmuştur. Müzakerelerin sonuçsuz kalması bu sorunun diplomasi ile çözülemeyeceğini göstermiştir. 2020 yılına gelindiğinde Ermenistan işgal ettiği toprakları genişletmek için yeni bir saldırı başlatmıştır.

## II. Karabağ Savaşı

Ermenistan 27 Eylül 2020 günü Azerbaycan'ın Ceb-rail, Tovuz, Terter, Ağdam ve Fuzuli şehirlerine saldırı düzenlemiştir. Çok sayıda Azerbaycanlı şehit olmuştur. Azerbaycan Ermenistan'ın işgaline karşılık vererek operasyon başlatmıştır. 44 gün sürecek II. Karabağ Savaşı bu şekilde başlamıştır. Azerbaycan ordusunun yıllar içerisinde güçlenmesi ve Türkiye ile yapılan ortak operasyonlar, askeri iş birliklerinin de etkisi ile zafer Azerbaycan'ın olmuştur. Ermenistan kuvvetleri işgal ettikleri bölgeleri terk ederek savaşı sonlandırmıştır.

4 Ekim 2020 tarihinde Azerbaycan ordusu Ceb-rail kenti ile Karhulu, Şükürbeyli, Yukarı Maralyan, Çereken, Daşkesen, Horovlu, Decal, Mahmutlu ve Caferabat köylerini Ermeni işgalinden kurtarmıştır. 10 Kasım 2020 tarihinde Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın Üçlü Bildiri imzalanmasıyla savaş resmen son bulmuştur. İşgal altında olan Azerbaycan topraklarının büyük bir kısmı Ermenistan'dan geri alınmıştır. Karabağ'ın Azerbaycan toprağı olduğu herkesçe kabul edilmiştir.

Savaş sonrası imzalanan anlaşmanın şartları şunlardır:

1. Ermenistan Ağdam ve Kazah bölgesindeki toprakların işgalini durdurup Azerbaycan tarafına teslim edecektir.
2. Laçın Koridoru'na Rusya'nın barış güçleri yerleşecektir.
3. Ermenistan, Azerbaycan'a Kelbecer ve Laçın bölgesini geri verecektir.

4. Ermenistan'a, 5 km. genişliğinde Laçın bölgesinde koridor bırakılacaktır. Yalnız bu koridor Şuşa'ya dahil edilemeyecektir.
5. Her iki devlet üç yıl içerisinde Hankendi ve Ermenistan arasında bağlantıyı sağlayan Laçın Koridoru'nu için bir uzlaşma sağlayacaklardır. Rusya barış güçleri, bu rotanın yerleştirilmesi amacıyla bu bölgede konuşlanacaklardır.
6. Azerbaycan devletine, Laçın Koridoru'nun güvenliğini sağlama görevi verilmektedir. Vatanını terk etmek zorunda bırakılanlar ile mülteciler Karabağ'a ve çevresindeki yerlere geri dönebileceklerdir.
7. Her iki devlet esirleri, tutsakları ve cenazeleri karşı tarafa değişim çerçevesinde teslim edeceklerdir. Bölgedeki ekonomik ve ulaşım bağlantılarında var olan engeller kaldırılacaktır.
8. Ermenistan'a Azerbaycan'ın batısındaki bölgeler ile Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti arasında ulaşım ve iletişimini sağlama görevi verilmektedir. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ve Azerbaycan'ın batı bölgeleri arasında bağlantı yolları yapılacaktır. Rusya'ya da kontrol sağlama görevi verilmektedir.

Anlaşmanın ardından Türkiye ve Rusya anlaşmanın ihlal edilmemesi için ortak barış gücü oluşturmuştur. İki devletin savunma bakanlarının imzaladığı anlaşma ile Ağdam'da Birge Türk-Rus Ortak Gözlem Merkezi kurulmuştur. Anlaşmanın içerisinde yer alan bölgeler sürekli olarak izlenmektedir.

9 Eylül 2023 tarihinde Karabağ'da gerçekleşen anti-terör operasyonu, Karabağ'ın stratejik şehirlerinden biri olan Hankendi de tamamıyla Azerbaycan'ın kontrol altına girmiştir.

## II. Karabağ Savaşı'nın Mutlak Sonucu

Karabağ Savaşı Azerbaycan'ın mutlak zaferi ile sonuçlanmıştır. Uzun yıllardır süren bu çatışmanın sonucunda Ermenistan işgal ettiği topraklardan çekilmiş, Azerbaycan kendi topraklarına kavuşmuş, Karabağ'ın yerel halkı evine dönmüştür. II. Karabağ Savaşı Ermenistan'a birçok farkındalık yaratmış olmalıdır. Karşısında güçlü ordusuyla topraklarını geri almakta kararlı, stratejik ortaklar edinerek ilerleyen, Türk devletleri ile

## Türkiye Azerbaycan Dergisi

başlarını kuvvetlendiren bir Azerbaycan vardır. Azerbaycan halkı Karabağ zaferinden büyük memnuniyet duyduğunu her fırsatta dile getirmektedir. Ancak mağlup tarafta olayların yankısı farklı cereyan etmiştir. II. Karabağ Savaşı'nın mağlubiyeti Ermenistan'da büyük çaplı protestolara sebep olmuş, Ermenistan halkı Başbakan Paşinyan'ın istifaya çağırıştır. Mağlubiyet sonrası Ermenistan'da anayasa değişikliği tartışmaları başladı.

### Ermenistan'da Anayasa Değişikliği Tartışmaları

Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki barışın sağlanabilmesi için Ermenistan Anayasası'nı revize edilmesi gerekmektedir. Çünkü Ermenistan Anayasası'nda, Azerbaycan ve Türkiye'nin sınırları içinde olan bazı bölgeler Ermenistan'a ait olarak kabul edilmektedir. Geçmişte Ermenistan'ın eski yöneticilerinin Ermenistan Anayasası'na dayanarak Azerbaycan topraklarını işgal etme hakkını kendilerinde bulduğu görülmüştü. Bu durum Azerbaycan ile olan barış anlaşmasını tehdit eder niteliktedir.

İki devlet arasında uzun yıllardır savaş sebebi olan Karabağ bölgesinin güvenliği ve uzun yıllar devam etmesi amaçlanan barış ortamının tesis edilmesi için Ermenistan Anayasası'nın değişmesi elzemdir. Ermenistan'ın 23 Ağustos 1990 tarihinde imzaladığı Bağımsızlık Bildirisi, Türkiye ve Azerbaycan'a ait olan toprakları Ermenistan'a ait gibi göstermektedir. Bildiride Azerbaycan'a yönelik, Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (SSC) Yüksek Konseyi ve Karabağ Ulusal Konseyi'nin 1 Aralık 1989 tarihli Ermenistan SSC ve Karabağ Dağlık Bölgesi'nin yeniden birleşmesine yönelik ortak kararı yer almaktayken, Türkiye topraklarının bir kısmı ise "Batı Ermenistan" olarak gösterilmektedir.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev, "Azerbaycan ve Ermenistan arasında fiilen barış sağlanmıştır ve iki ülke sınırında birkaç aydır barışçıl bir durum hüküm sürmektedir. Ancak bu sürecin mantıklı bir şekilde tamamlanması için bir barış anlaşmasının imzalanması ve Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik toprak iddialarına son verilmesi gerekmektedir. Bakü ve Erivan arasında barışın, ancak Ermenistan Anayasası ve diğer yasal belgelerde değişiklik yapıldıktan sonra sağlanabilecektir." diyerek Ermenistan Anayasası'nın değişmesi gerektiğini vurgulamıştır.





Ermenistan Başbakanı Paşinyan, Anayasa değişikliği için "Bu bağlamda, Adalet Bakanı ile yaptığım bir veya iki çalışma görüşmesinde hem benim hem de bazı meslektaşlarımın görüşünü kaydettim ve daha geniş bir tartışma konusu olması için bu görüşümü dile getiriyorum. Ermenistan Cumhuriyeti'nin yeni bir Anayasaya ihtiyacı var." ifadelerini kullanmıştır. Ermenistan'ın revize edilmiş bir anayasaya değil yeni bir anayasaya ihtiyacı olduğunu açıklayarak barış için önemli bir adım atmıştır.

Paşinyan, Anayasa değişikliğindeki misyonlarını ise şu sözlerle açıklamaktadır: "Anayasa değişikliğinin amacı Ermenistan'ın devlet çıkarları doğrultusunda yönetilmesi gereken bölgede ve dünyada meydana gelen değişikliklere uyum sağlamaktır. İkinci olarak, Ermenistan Cumhuriyeti'ni daha rekabetçi ve yeni jeopolitik ve bölgesel koşullarda daha yaşanabilir kılacak bir Anayasaya sahip olmalıyız." Komşu devletlerin toprak bütünlüklerini ihlal etmeyecek bir anayasaya sahip olmak Ermenistan için gelecekte diğer devletler ile iş birliklerinin, yeni ortaklıkların önünü açacaktır. Paşinyan meseleyi bu yönünden de değerlendirip bölgesel

koşullar çerçevesinde komşu devletlerin toprak bütünlüğüne saygı gözetecek, yaşanabilir anayasaya dikkat çekmektedir.

## Değerlendirme

Başbakan Paşinyan anayasa değişikliği için halk oylamasına gidilmesi gerektiğini söylemektedir. Ancak Paşinyan'ın teklifi halk nezdinde kabul görmemektedir. Azerbaycan'ın isteği doğrultusunda bu adımın atıldığı düşünülmektedir. Özellikle de aşırı milliyetçi Taşnak grupları tarafından yoğun tepkiyle karşılanmaktadır. Eleştiriler boyut değiştirerek anayasanın değil hükümetin değişmesi gerektiği yönünde söylemler artmıştır.

Halkın tepkisine rağmen anayasa değişikliği Ermenistan'ın geleceği için faydalı bir adım olacaktır. Komşu devletleri toprak bütünlüğünü tehdit eden bu anayasa olası iş birliklerinin önüne geçmektedir. Azerbaycan ile barışın kalıcı bir şekilde tesis edilmesi için ise bu değişiklik şarttır. Anayasasında Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü ihlal edecek maddeler varken imzalanacak barış anlaşmaları güven vermeyecektir.

# Zengezur'un Dünü, Bugünü ve Yarını

**Mehmet Gökhan Özçubukçu**

*Dış Politika Uzmanı  
Bakü Devlet Üniversitesi*



Güney Kafkasya bölgesi tarih boyunca stratejik önemini koruyan bir coğrafya olmuştur. Özellikle 18. yüzyılda ekonomik ve siyasi çıkarlarla hareket eden birçok devlet, 19'uncu yüzyıldan itibaren bu coğrafyayla ilgilenmeye ve yakından takip etmeye başlamıştır. Söz konusu coğrafyada yüzyıllar boyunca yaşanan siyasi mücadeleler ve bunun sonucunda Güney Kafkasya, birçok yapısal değişim ve dönüşüme sahne olmuştur. 19. ve 20. yüzyıllarda meydana gelen savaşlar ve göçler siyasi, ekonomik, demografik ve sosyal alanlarda değişimlerin önünü açmıştır. Çarlık Rus yönetiminin ardından Sovyetler Birliği, Çar yönetiminin Güney Kafkasya'ya yönelik politikalarını sürdürmeye devam etmiştir. Büyük güçlerin bölge hakkında politikalarının yarattığı koşullardan kaynaklanan birçok sonuç ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlardan biri de Zengezur'un Ermenistan'a verilmesidir. Radikal milliyetçi Ermeni grupların Zengezur ve çevresindeki faaliyetleri Ermenistan'a verilmesi sürecini hızlandırmıştır.

## Zengezur'un Yakın Tarihi

19. yüzyılın ilk yarısında Kafkasya coğrafyası tam anlamıyla bir hâkimiyet kurma mücadelesine sahne olmuştur. Bölgedeki hâkimiyetini kaybetmeye başlayan İran ile bölgeyi ele geçirme planları yapan Çarlık Rusya uzun sürecek bir mücadelenin içine girmişlerdir. Bu dönemlerde Azerbaycan'da siyasi bir birlik olmaması Çarlık Rusya'nın bölgedeki planlarının hayata geçirmesini kolaylaştırmıştır. 19. yüzyılda Çarlık Rusya'nın Kafkasya bölgesine hâkim olma süreci hızlanmıştır. 14 Mayıs 1805 tarihinde imzalanan "Kürekçay Antlaşması" ile Karabağ Hanlığı Rus himayesine girmiştir. Rusya ile İran arasında 2 Ekim 1813 tarihinde imzalanan "Gülüstan Antlaşması"na göre Zengezur bölgesi Çarlık Rusya

hakimiyetine geçmiştir. Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti'nin güneyinde ve İran'ın farklı bölgelerinde ikamet eden Ermeniler, Zengezur dahil Güney Kafkasya bölgesine göç etmeye başlamıştır. Çarlık Rusya ve İran arasında 10 Şubat 1828 tarihinde imzalanan "Türkmençay Antlaşması" ile Azerbaycan toprakları ikiye bölünmüştür. Antlaşmanın 15. maddesinde İran'da yaşayan Ermeniler, Kuzey Azerbaycan'a hâkim olan Çarlık Rusya'sı tarafından Zengezur bölgesine yerleştirilmeye başlamıştır. Türkmençay Antlaşması uyarınca İran'dan getirilen 8 bin 249 Ermeni ailenin 1 bin 300'ü Karabağ ve Zengezur topraklarına yerleştirilmiştir.



*Türkmençay Antlaşması sonrası İran'da yaşayan Ermenilerin Batı Azerbaycan topraklarına yerleştirilmesi.*

1918 yılında Zengezur nüfusunun çoğunluğu Türklerden oluşmaktaydı. Bölge halkına karşı işlenen katliamlar radikal milliyetçi Ermeni silahlı kuvvetleri tarafından gerçekleştirildi. 1917-1918 tarihlerinde devam eden Ermeni saldırıları sonucunda bölgedeki Türk nüfus giderek azalmaya başladı. Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti döneminde, 1918-1920 yılları arasında Zengezur bölgesi Azerbaycan sınırları içerisinde yer almaktaydı. O tarihlerde Zengezur bölgesi Gence vi-

layetine bağlıydı. Sovyet Rusya'ya bağlı Kızıl Ordu'nun Azerbaycan'ı işgalinden sonra Zengezur topraklarının büyük bir kısmı 1921 tarihinde Azerbaycan'dan alınarak Ermenistan'a verildi.

1919 tarihinde Zengezur bölgesinde yer alan yerleşim yerinden 116'sı Azerbaycan'da bulunuyordu. 1920 yılında Zengezur'da yaşayan toplam nüfusunun yüzde 70'ini Azerbaycan Türkleri oluşturmaktaydı. 28 Nisan 1920'de Kızıl Ordu Azerbaycan'ı ilhak etmiş ve burada Sovyet rejimi kurulmuştur. Sovyet döneminde bölgenin demografik yapısı 1931-1986 tarihleri arasında Ermeniler lehine değişmiştir. Bu dönemde Ermeniler Rusların desteğiyle Azerbaycan Türklerinin önemli bir kısmını ana vatanlarından zorunlu göçe tabi tutmuşlardır. Bölgedeki Azerbaycan Türklerine ait tüm yer adlarının değiştirilmiş ve Ermeni isimleri verilmeye başlanmıştır. Dönemin kaynaklarında yer alan bilgilere göre 1924 -1959 tarihleri arasında 18 il, 495 köy ve yerleşim yerinin adı değiştirilmiştir. 1930 tarihinde Zengezur'un batı kısımlarının Ermenistan'a verilmesiyle Azerbaycan ile Nahçıvan arasındaki kara bağlantısı koparılmıştır. Bu bölge ile İran'a çıkış kapısı elde eden Ermenistan, Azerbaycan üzerinde önemli bir koz elde etmiştir. Bir kara ülkesinin topraklarının iki parça halinde ve birbirleriyle sınırları olmayacak şekilde ayrılmasının herhalde dünyada başka bir örneği bulunmamaktadır.

Sovyetler Birliği döneminde, özellikle 1980'li tarihlerde Rusların desteğini sonuna kadar arkasına alan Ermenistan, Zengezur bölgesinin Türkiye ile Azerbaycan ve Orta Asya ülkeleri arasında bağlantıyı sağlayacağı düşüncesiyle, Zengezur'un tamamının kendi kontrolleri altında olması için özel çaba göstermişlerdir. 1988-1991 tarihleri arasında Ermeni silahlı grupları, özellikle Karabağ'daki Azerbaycan Türklerine ait yerleşim yerlerine yönelik saldırılarını arttırmıştır. Bu saldırılar sonucunda binlerce insan Karabağ bölgesinden göç etmek zorunda kalmıştır. Bu olaylar karşısında tüm Azerbaycan halkı sokaklara çıkmış ve tepki göstermiştir. Azerbaycan halkının genel tepkisi Sovyet yönetimini rahatsız ettiği için 20 Ocak 1990 tarihinde Bakü başta olmak üzere diğer bazı Azerbaycan yerleşim yerlerine girerek çıkan olaylarda da 130'dan fazla sivil hayatını kaybetmiştir.

Bu dönemde Sovyetler Birliği'nin dağılma süreci başlamıştır. Azerbaycan 18 Ekim 1991, Ermenistan ise 23 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Ermenistan bağımsızlığını ilan ettikten sonra Kara-

bağ bölgesine yönelik saldırılarını arttırmış ve 2 Eylül 1991 tarihinde Azerbaycan'ın resmî parçası olan Karabağ bölgesinde Ermenistan'a bağlı De facto modelinde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin kurulduğunu duyurmuştur. Hemen ardından Rusya Federasyonu ile Ermenistan arasında "Dostluk, İş birliği ve Güvenlik" antlaşması imzalanmış ve aynı yılın sonunda Ermenistan parlamentosu, Karabağ'ı Azerbaycan'ın bir parçası olarak gösteren hiçbir uluslararası anlaşmayı tanımadığını duyurmuştur.

Ermeniler gelişen olaylar neticesinde 26 Şubat 1992 tarihinde Rusların da desteğini alarak Karabağ toprakları içerisinde yer alan Hocalı'da Azerbaycan Türklerine karşı bir saldırı başlatmış ve 600'ün üzerinde sivil öldürerek büyük bir katliam gerçekleştirmişlerdir. 1988 tarihinden 1994 tarihine kadar Ermeniler, Karabağ bölgesinde aşamalı olarak ilerleyerek neredeyse Azerbaycan topraklarının yaklaşık yüzde 20'sini işgal altına almışlardır. Azerbaycan ve Ermenistan arasında 7 Mayıs 1994 tarihinde Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te bir görüşme yapılmış ve iki devlet arasında bir antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre 12 Mayıs 1994 tarihinden itibaren ateşkes ilan edilmiştir. Bu antlaşmaya göre Ermenilerin saldırılarını kısmen azaltsa da saldırgan politikalarından asla vazgeçmemişlerdir.

Zengezur ve Karabağ meselesi yıllardır çözülmemiş bir sorun olarak kalmıştır. İlham Aliyev'in 2003 tarihinde Azerbaycan Cumhurbaşkanı seçilmesiyle babası Haydar Aliyev'in Karabağ'a yönelik politikalarını devam ettirmiştir. Katıldığı bütün organizasyonlarda Karabağ ve Zengezur bölgelerinin Azerbaycan'ın ana vatanı olduğunu ve bu yerlerin işgalden kurtarılıp Azerbaycan'a teslim edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

## II. Karabağ Savaşı Sonrası Zengezur'un Önemi

27 Eylül 2020-10 Kasım 2020 tarihleri arasında Azerbaycan ve Ermenistan arasında meydana gelen II. Karabağ Savaşı Azerbaycan'ın mutlak zaferi ile sonuçlanmış ve yıllardır Ermeni işgali altında olan toprakların kurtarılmasıyla Güney Kafkasya'da yeni bir dönem başlamıştır. II. Karabağ Savaşı sonrasında imzalanan iki önemli belge Zengezur bölgesini doğrudan ilgilendirmektedir. Bu belgelerden ilki II. Karabağ Savaşı sonrasında Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Rusya Federasyonu Başkanı Vladimir Putin ve Ermenistan



Başbakanı Nikol Paşinyan tarafından imzalanan üçlü ateşkes antlaşmasıdır. Antlaşma dokuz maddeden oluşmakta ve 9. madde de şu ifade geçmektedir: “Bölgedeki tüm ekonomi ve ulaşım bağlantıları açılacaktır. Ermenistan Cumhuriyeti vatandaşların, araçların ve yüklerin her iki yönde engelsiz hareketini organize etmek için Azerbaycan Cumhuriyeti’nin batı bölgeleri ile Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti arasındaki ulaşım bağlantılarının güvenliğini garanti etmektedir. Ulaşım kontrolü, Rusya Federasyonu Federal Güvenlik Servisi Sınır Muhafaza Servisi organları tarafından gerçekleştirilecektir. Tarafların mutabakatı ile Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti’ni Azerbaycan’ın bölgelerine bağlayan yeni ulaşım bağlantılarının inşası gerçekleştirilecektir.” Antlaşmanın bu maddesine göre Zengezur bölgesinin çoğunluğunu oluşturan batı kısımlarının Ermenistan sınırları içerisine dahil edilmesi ile Azerbaycan’ın Nahçıvan Özerk Bölgesi ile kaybettiği kara bağlantısının yeniden sağlanmasına vurgu yapmaktadır. Nahçıvan’ın bağlı bulunduğu Azerbaycan ile kara bağlantısının olmayışı uzun yıllar çeşitli zorluklara neden olmuştur.

10 Kasım 2020 tarihinde Azerbaycan halkına seslenen, “Zengezur Koridoru” ifadesini de ilk kez kendisi kullanan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 9. maddeyi şöyle yorumlamıştır: “Bir diğer önemli hususu özellikle belirtmek isterim. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti’nin Azerbaycan’ın

ana kısmı ile bağlantısı bu belgede tesis edilmiştir. Burada hem mevcut tüm iletişim kanallarının ve yolların açılması hem de yeni bir ulaşım ve iletişim altyapısının oluşturulabileceği ve oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır. Bu maddenin benim ısrarımla bu belgeye dahil edildiğini söyleyebilirim. Çünkü bu maddenin Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki Dağlık Karabağ ihtilafı ile doğrudan bir ilgisi yoktur. Ama ısrarımın kabul edilmesine sevindim. Böylece, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti’nin Azerbaycan’ın ana kısmına kara yoluyla bağlanması için tarihi bir adım atılmış oldu.” Bu antlaşmanın bir diğer önemli tarafı ise 9. madde sadece Azerbaycan’ın batı bölgeleri ile Nahçıvan bölgesi arasında değil aynı zamanda Azerbaycan ile Nahçıvan’ın Türkiye ile kara bağlantısını da sağlaması olacaktır. II. Karabağ Savaşının Azerbaycan lehine bitirmesi için Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın gösterdiği net siyasi iradeyle en üst düzeyde desteği sağlayan Türkiye her zaman Azerbaycan’ın yanında olmuştur. Türkiye ile Azerbaycan arasında 15 Temmuz 2021 tarihinde imzalanan ‘Şuşa Beyannamesi’ ile iki ülke arasında iş birliği müttefiklik düzeyine çıkarak yeni bir dönüm noktası olmuştur.

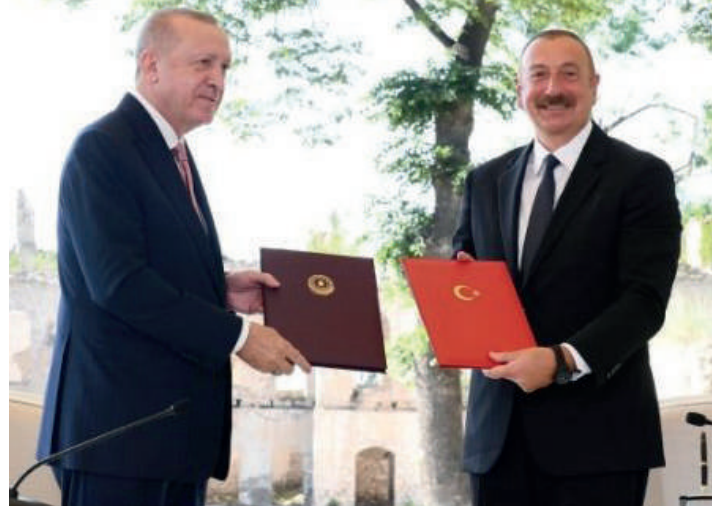
Şuşa Beyannamesinde yer alan: “Taraflar, iki ülke topraklarından geçen Doğu-Batı/Orta uluslararası ulaştırma koridorunun rekabet kabiliyetinin artırılması amacıyla karşılıklı iş birliğini pekiştireceklerdir. Türkiye

ve Azerbaycan akıllı ulaşım sistemleri teknolojilerinden istifade ederek, uluslararası ulaşım koridorlarının Türkiye-Azerbaycan bölümlerinde transit ulaşım potansiyelini daha da geliştireceklerdir. Taraflar, Türkiye ve Azerbaycan'ı birleştiren Azerbaycan Cumhuriyeti Batı rayonları ile Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti arasındaki koridorun (Zengezur Koridoru) açılmasının ve söz konusu koridorun devamı olarak Nahçıvan-Kars demiryolunun inşaatının iki ülke arasındaki ulaşım-iletişim ilişkilerinin yoğunlaştırılmasına önemli katkı sağlayacağını belirtirler." ifadeleri 10 Kasım 2020 tarihinde imzalanan üçlü ateşteke yer almayan Türkiye'nin Azerbaycan ve Nahçıvan arasında açılacak olan 'Zengezur Koridoru' süreçlerine dahil olacağı anlamına gelmektedir.

## Zengezur Koridoru ve Bölgesel İş Birlikleri

Azerbaycan'ın 19 Eylül 2023 tarihinde başlatmış olduğu anti-terör operasyonları ile Karabağ bölgesinde tam hakimiyet sağlamıştır. Bu tarihten sonra Nahçıvan'da İlham Aliyev ile bir araya gelen Recep Tayyip Erdoğan, "Azerbaycan'ın kendi egemen topraklarında bir antiterör operasyonu gerçekleştirmek durumunda kaldığını" ifade ederek Azerbaycan'ın zaferini kutlamış ve "Ermenistan'ın normalleşme süreci için yeni fırsatları değerlendirmesi gerektiğini" vurgulamış ve Azerbaycan ile gerçekleştirilen Hazar Geçişli Uluslararası Doğu-Batı Orta Koridoru, İğdir-Nahçıvan Doğal Gaz Hattı Projesi gibi enerji ortaklığı projeleri ile ilgili görüşmeler yapılmıştır.

Dünya ticaretinin önemli bir hattı olan Güney'de Aden körfezinde Husi güçleri ile Amerika ve İngiltere'nin karşı karşıya olması sebebiyle güvenlik sıkıntısı yaşanmaktadır. Bir diğer önemli hat olan Kuzey'de ise 24 Şubat 2022 tarihinden bu yana devam eden Rusya-Ukrayna Savaşı devam etmektedir. Bu güvenlik sorunlarının sonucu olarak öne çıkan alternatif hatlar, Türkiye ve Azerbaycan'ın da içinde olduğu Zengezur Koridoru ve Orta Koridor projeleridir. Bu projeler sadece Azerbaycan'ın değil dünyanın da gündeminde yer almaktadır. Azerbaycan ile Nahçıvan arasındaki 45 kilometrelik hat olan Zengezur Koridoru'nun açılması, Süveyş Kanalı'nın ücretleri konusundaki pahalılık ve tekelleşme durumuna alternatif bir ulaşım yolu sağlayacaktır. Bu, nakliye maliyetlerini azaltacak ve Avrupa ve Asya arasındaki trafiği hızlandıracaktır. Ayrıca Süveyş Kanalı'ndaki transit süreçlerine ve güvenlik sorunlarına da alternatif çözüm sağlayacaktır. Koridorun açılmasıyla birlikte, Bakü-Dilucu Sınır Kapı-



sı arasında İran üzerinden geçen mevcut rota, yüzde 25 oranında daha kısaltılacak ve daha verimli hale gelecektir. Türkiye ile Azerbaycan arasındaki karayolu mesafesi 400 kilometreye kadar azalacaktır.

## Değerlendirme

Türkiye Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Abdulkadir Uraloğlu, Zengezur Koridoru'nun en geç 2028 tarihinde aktif hale geleceğini belirtti. Koridorun açılışı, Azerbaycan ile Türkiye arasındaki kara ulaşımını yeniden sağlayarak, iki ülke arasında ticaret, ekonomik, askeri, enerji, ulaşım gibi pek çok büyük fırsatlar yaratacaktır. Koridorun açılmasıyla birlikte Türkiye'ye doğrudan sağlanacak ulaşım sayesinde yakıttan ve zamandan tasarruf edilebilecek. Türkiye'den ayrılan bir kişi hiçbir engelle karşılaşmadan Orta Asya'da yer alan diğer Türk devletlerine gidebilecek. Zengezur Koridoru'nun açılmasıyla fiilen ticari, sanatsal, eğitimsel, ekonomik, teknik ve çevre gibi alanlarda karşılıklı akışın başlayacak ve yeni bir dönem başlayacaktır. Bunun için 'Zengezur Koridoru Projesi' ile Güney Kafkasya'da siyasi yeniliklerin önündeki engeller kaldırılmalı ve güvenlik sağlanmalıdır. Ülkenin lojistik altyapısı geliştirilmeli ve yeni projeler hazırlanmalıdır. Lojistik hizmetlerinin dünya çapında merkezileşebilmesi için doğru planlama, süreç analizi, kurumsal kaynak planlaması, risk analizi ve öncelik sıralamasının doğru yapılması ve uygulanması gerekmektedir. Bu sayede lojistik operasyonları etkin bir şekilde yönetilebilir, kaynaklar verimli kullanılarak riskler en aza indirilebilir ve hizmet kalitesi artırılabilir. Gelecek çalışmalarda Zengezur Koridoru'nun çevre ülkelerin uluslararası lojistik ve ticaret faaliyetlerine etkileri jeopolitik ve ekonomik bağlamda değerlendirilerek uluslararası ticaret teorisine ve uygulayıcılarına çeşitli katkılar sağlanabilir.

# Resulzade Ailesinin Trajik Hayat Hikayesi

**20 Dakikalık Son Görüşme, 18 Dolar  
ve Soğuktan Donarak Hayatını  
Kaybeden Kızlar...**

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurucularından, seçkin siyasetçi ve devlet adamı Muhammed Emin Resulzade'nin vefatının üzerinden 61 yıl geçti. 35 yıl boyunca memleketinden ayrı, zor şartlar altında yaşamasına rağmen istikrarlı siyasi-ideolojik duruşundan ve Azerbaycan davasından bir an bile vazgeçmedi. İran Meclis Başkanı olan ve Muhammed Emin Resulzade'nin gençlik yıllarındaki arkadaşlarından Seyyed Hasan Taghizadeh'in yazdığı gibi, "Ne Bakü hükümetinde taçsız bir padişah konumundayken, ne de Bakü'nün iktidara geldiği günlerde. Aylığı bir lira karşılığında İstanbul'da yaşayan Resulzade, inançlarından asla taviz vermedi ve idealeri uğruna mücadelesini inatla sürdürdü, abartmadan söyleyebilirim ki, Doğu dünyasında tanıdığım ender insanlardan biriydi. Eğitimli, güçlü ve mantıklı, temiz kalpli, doğru sözlü, azimli, tam anlamıyla dürüst, fikrine ve yoluna bağlı bir mücahit ve örnek bir insandı..."



**Dr. Cavit İsmail**

## Son Toplantı

Bu mücadele Resulzade'nin yanı sıra ailesine de maddi ve manevi yoksulluğa mal oldu. Dr. Cavid Cabbaroğlu Resulzade ailesinin trajik kaderini şöyle anlatıyor:

"Kuzenim Muhammed Ali Resulzade ile ikimiz eve geldik. Ben yokken doğan iki aylık oğlum Azer uyuyordu, babası öpünce ağlamaya başladı. Kendisinin ve diğer aile bireylerinin evde toplanan yakın akrabalarının üzüntüleri ve duaları arasında vedalaşıp, kapıda bekleyen arabaya biniyoruz. Tren istasyonuna gidiyoruz."

Bu satırlar Muhammed Emin Resulzade'nin "Stalin'le Devrimin Anıları" kitabındandır. Ne yazık ki Resulzade





bu görüşmeyi detaylandırmadı. Sadece bu satırları yazmakla yetindi. Ancak bu sıradan bir toplantı değildi. Tarihte Azerbaycan isimli ilk devleti kuran siyasi lider ve düşünürün Azerbaycan'dan ve Bakü'den son ayrılışıydı.

Muhammed Emin'in ailesi ve akrabalarıyla son görüşmesinin kesin tarihi bilinmemekle birlikte, 1920 yılının Kasım ayının ortalarında, Stalin'le birlikte trenle Moskova'ya doğru yola çıktığı sırada gerçekleştiği kesindir. O dönemde ailenin en büyük çocuğu Latifah henüz 8 yaşında, ailenin en küçüğü Azer ise iki aylıktı. Aslında o güne kadar adı Azer değil Aliheydar'dı. Babası cezaevindeyken doğdu. Azer'i kucağına alan Muhammed Emin, eşine çocuğunun adını sordu. Duyduğu "Aliheydar" ismini beğenmeyen Resulzade, aile fertlerine çocuğun isminin Azer olacağını söyledi.

### Ailenin İlk Kaybı

Muhammed Emin Resulzade, kuzeni Umbulbanu Resulzade (1884-1940) ile 31 Ocak 1908'de, yani 24 yaşına bastığı gün evlendi. Stalin'in baskılarına kurban giden ünlü yazar Seyyid Hüseyin Sadık'ın eşi Umgülsum Hanım'ın (1899-1944) kız kardeşiydi. Bu evlilikten dört çocuk dünyaya geldi; kızları Latifah ve Halide ile oğulları Resul ve Azer.

27 Nisan 1920 işgali sadece Azerbaycan'ın bağımsızlığına değil, Resulzade ailesi de dahil olmak üzere Halk Cumhuriyeti'ni kuran adamların mutluluğuna da son verdi. Muhammed Emin, zulümden kaçmayı ve aylarca saklanmayı başarsa da ihanet sonucunda Bolşevikler tarafından yakalanıp tutuklandı. Stalin tarafından hapisneden serbest bırakılarak Moskova'ya götürülen Resulzade, yukarıda bahsettiğimiz kısa görüşmenin ardından aile bireyleriyle bir daha görüşemedi. 1922 yazında bir görev için Moskova'dan Petrograd'a (şimdiki St. Petersburg) gitmek için izin almayı başaran Muhammed Emin Bey, oradan Finlandiya'ya kaçtı ve bir daha SSCB'ye geri dönmedi.

Ailesi Sovyet Azerbaycan'da sıkı kontrol altında yaşamaya devam etti. Resulzadelerin başına gelecek trajedilerle karşılaştırıldığında bu kontrol çok kötü sayılmazdı. Ailenin ilk büyük kaybı 1927'de yaşandı; Muhammed Emin Bey'in babası Ahund Hacı Alakbar öldü. Ünlü tarihçi Aydın Balayev'e göre Ahund Hacı Alakbar'ın ölümüyle ilgili ölüm ilanı "Yeni Kafkasya" dergisinin 15 Mart 1927 tarihli sayısında yayımlandı. Bu üzücü olaya ithaf edilen yazı, Novkhani sakinlerinin Hacı Alakbar'ı büyük bir saygıyla uğurladıklarını gösteriyor.



Hatta birçoğu cenazeye katılmak için o gün dükkanlarını bile kapattı. Sovyet özel servislerinin temsilcileri köylülerin sadece Akhund Hacı Alakbar'ın cenazesine katılmasını değil, ailesine başsağlığı dilemesini bile yasakladı. Bölge sakinleri, bu tür eylemlerin mevcut rejime karşı düşmanlık olarak değerlendirileceği konusunda uyarıldı. Ancak tüm bu tehditlere rağmen Novkhani halkının büyük çoğunluğu Ahund Hacı Alakbar'a olan son borcunu onurlu bir şekilde yerine getirerek onu büyük bir kalabalık eşliğinde defnettiler.

Resulzade, İstanbul'dan Paris'e Ceyhun Bey Hacıbeyli'ye yazdığı 12 Nisan 1927 tarihli mektubunda babasının vefatıyla ilgili şunları yazar: "Canım! 30 Mart tarihli taziye mektubunu aldım. Babam yaşlı olmasına rağmen çok üzüldüm. Zavallı adam, bu dünyayı hicran içinde terk etti. Sevgili dostun Muhammed Emin."

### Resul ile Başlayan Felaket

1937 yılında SSCB'de başlayan kitlesel baskılar Resulzade'nin ailesine de geldi. Büyük felaket 1937 yazında büyük oğlu Resul'ün tutuklanmasıyla başladı. NKVD hapishanelerinde aylarca süren acı ve işkenceden son-



ra Resul, azılı "üçlü"nün kararıyla idama mahkum edildi ve 1 Mart 1938'de infaz edildi. Resul o sırada 19 yaşına yeni girmişti.

Resul'ün tutuklanmasının ardından ailenin diğer üyeleri, Muhammed Emin'in eşi Umbulbanu, kızı Halide, en küçük oğlu Azer ve hatta annesi Maral Hanım da tutuklandı.

Muhammed Emin'in annesi Zinyat Hanım'ı henüz çocukken kaybettiğini, ardından babası Akhund Hacı Alakbar'ın Maral Hanım'la evlendiğini belirtmek gerekir. Küçük Muhammed Emin ve kız kardeşi Shahrabanu'yu yetiştiren Maral Hanım, tam anlamıyla onlara annelik yaptı. Bu nedenle Muhammed Emin, Maral Hanım'a kendi annesi gibi davrandı.

Azer Resulzade tutuklandıkları günü şöyle anlattı: "Akşam annem teyzemin evine gitti, onlar da bizi arabayla götürmeye geldiler. Önce annemin nerede olduğunu sordular. Sonra beni arabaya bindirip teyzemin evine götürdüler. Evden hiçbir şey almamıza izin vermediler. Annem 130 manata katran almıştı. İkisi itiraz etmedi ama üçüncüsü elimden katranı aldı. Bizi cezaevine götürdüler.

Ailemizi tutukladıktan sonra bizi Gence'ye götürdüler. Tam bir ay Gence hapishanesinde kaldık. Sürgün edilenler çok olduğundan sıra bekledik. Sonunda gelip yarın yola çıkacağımızı söylediler. Durumumuz iyi değildi. Yanımıza neredeyse hiçbir şey almadık. Diğer ailelerin kıyafet ve battaniye almasına izin verildi. Aile-

mize her şey yasaktı. 28 gün boyunca trenle yolculuk yaptık. Koşullarımız son derece dayanılmazdı. Her vagona beş ila altı aile seyahat ediyordu. Yaşlı büyükanne dindar bir insandı. Başka erkeklere görünmemek için 28 gün boyunca hiçbir şey yememiş, açlığa dayanabilmek için şekeri suya batırıp yudumlamıştı. Zorlu yolculuğun ardından Kazakistan'ın Taldikorgan kentine vardık. Önce bizi oradaki bir ortaokulun sınıflarına doldurdular. Kazakistan'ın -40-50 derece soğukunda hepimiz donuyorduk. Kazak çocukları gelip ilgiyle bize baktılar. Bazen ekmek getirip veriyorlardı. O sırada ikinci ağır darbeyi yedik. 28 gün boyunca yemek yemeyen anneannem, bize verilen yemeği yedikten sonra vefat etti..." (Nasiman Yagublu: "Mohammed Amin Rasulzadeh", Bakü, Ganjlik, 1991).

Muhammed Emin Bey'in eşi Umbulbanu Hanım, başta büyük oğlu Resul'ün kaybı olmak üzere tüm bu acılara dayanamadı ve 1940 yılında vefat etti. Oğlu Azer daha sonra anılarında annesini şöyle anlattı: "Annem soğuğa ve açlığa dayanabilirdi. Fakat gittiği günden itibaren abim Resul'ün ismi dilinden düşmedi. 'Oğlumu haksız yere vurdular' diye bağırdı. Böylece hayata veda etti.

Şu sözleri sık sık duyardık: 'Muhammed Emin seni burada bıraktı ve kendisi ortadan kayboldu. Artık yurt dışında yaşıyor. Hatırlamıyorsun bile! Annem bu sözlerle aldırış etmedi. Babama inanıyordu. Bazen babamın suçsuz olduğunu söylerdi. Bu söylenti en çok Resul kardeşimi üzdü. Okuldan eve gelir gelmez öfkeyle çantasını bir köşeye fırlattı ve şöyle dedi: 'Öğretmenlerim



beni kızdırdı. Derste her gün Muhammed Eminler şunu yaptı, Muhammed Eminler şunu yaptı..' diyorlar. Annem 'Bu tür sözlere aldırış etmeyin dedi.'

Bu küçük anı aslında okura, çocuğuna düşkün bir anne, kocasının masumiyetine inanan bir eş ve yokluğunda çocuklarının dağılmasına izin vermeyen aile reisi Umbulbanu Hanım'ın iç dünyasına dair pek çok bilgi vermektedir. Bu sonuç soruşturma belgeleri tarafından doğrulanmaktadır:

- Eşiniz Muhammed Emin Resulzade'nin şu anda nerede olduğunu söyleyin o yaşıyor mu?

- Kocam Muhammed Emin Rasulzadeh 1920'den beri yurtdışında İstanbul'da yaşıyor.

- Bu dönemde eşinizle iletişim halinde miydiniz? Öyleyse nasıl?

- 1929'a kadar onunla yazıştım. 1934 yılında kendisinden 18 dolarlık bir çek aldım. Daha sonra hiçbir yazışmamız olmadı.

- Kocanızla iletişiminizi neden bıraktınız?

- Eşim mektuplarında çocuklar için endişelendiğini, çocukları tehlikeye atmamak adına kendisiyle yazışmama kararı aldığımızı ifade etti. (Nesiman Yagublu: "Muhammed Emin Resulzade", Bakü, Ganjlik, 1991)

Ne yazık ki Umbulbanu Hanım'ın ölümü Resulzade ailesindeki son trajedi değil. Muhammed Emin'in en kü-

çük kızı Halide, annesini Kazakistan bozkırlarına gömdükten sonra gizlice Bakü'ye dönmeye karar verdi. Bunu başarsa da Bakü'ye döndükten sonra bilinmeyen bir şekilde ortadan kayboldu. Böylece 1930'lardaki baskılardan sonra Rasulzade'nin geniş ailesinden yalnızca bir kişi, en küçük oğlu Azer hayatta kalabildi. Ayrıca tüm yaşamını anavatanından uzakta, Kazakistan'da geçirdi. 1993 yılında Karaganda'da hayatını kaybeden Azer Resulzade'nin naaşı, dönemin Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in gönderdiği uçakla Bakü'ye getirilerek. Novhani'de, dedesi Ahund Hacı Alakbar'ın yanına defnedildi.

### Anne ve Kızı Soğuktan Donarak Hayatını Kaybetti

Muhammed Emin'in en büyük kızı Latifah ise 1930'da Damad Muslimzadeh ile evlendi. Bu evlilikten üç kız çocuğu dünyaya geldi. Ancak onlar da baskılardan payını aldı. Önce Latifah'ın eşi tutuklandı, kısa süre sonra kendisi ve üç kızı takip edilmeye başlandı. Latifah Hanım'ın tutuklandığı sırada çocuk sanatoryumunda kalan küçük kızı Sona'yı almasına bile izin vermediler. Şu ana kadar küçük Sona'nın gelecekteki akıbeti hakkında hiçbir bilgi bulunamadı. İki kızıyla birlikte Kazakistan'a sürgüne gönderilen Latifah Hanım, 1944'ün soğuk Ocak ayı gecelerinden birinde ortanca kızı Evşan'la birlikte donarak öldü. Latifah'ın ailesinden yalnızca büyük kızı Firuze hayatta kaldı ve memleketine ancak yıllar sonra dönebildi.

Firuze Hanım, Azadlık Radyosu'na verdiği röportajda o korkunç günü şöyle anlattı: "Bir gün geldim ve annemle kız kardeşimin yan yana uyuduklarını gördüm. Ben de su taşıyor, onlara yardım ediyor ve bir parça ekmek koyuyordum. Ben hayatta kalmayı başardım ama annem ve kardeşim başaramadı. Geldiğimde hem açlıktan hem de soğuktan donduklarını gördüm..."

Firuze Hanım, sürgün kamplarında ve yetimhanelerde iki şeyi kaybetmemeye çalıştı: Annesinin bıraktığı resimler ve ana dili: "Azerbaycan Türkçesi konuşacak kimse bulmadığım için battaniyeyi başıma çektim ve geceleri kendime konuştum. Ne de olsa er ya da geç memleketime dönecektim. Dilimi unutmak istemiyordum."

Firuze Hanım, amcası Azer askerden döner dönmez yetimhaneden alınır. Ancak Kazakistan ortamından sıkıldığı için halası Halide gibi Azerbaycan'a kaçır. 18 yaşında bir kız belgesiz ve parasız Bakü'ye gidiyor. Balık halinde çalışmaya başlar. Neyse ki teyzesi gibi kay-



bolmuyor ve akrabalarının tavsiyesi ile 21 yaşında aile kuruyor. Muhammed Emin Rasulzade'nin torunu olduğunu söylemiyor çünkü bu gerçeği kendisi bilmiyordu; 1963 yılında dedesi beraat ettikten sonra akrabalarından öğrenmişti. Çocuklarına ancak 1989 yılında dedesinden bahsetti.

### Muhammed Emin'in Ailesine Kavuşma Mücadelesi

Görünüşe göre Sovyetler, Muhammed Emin Bey'i sadece halkın gözünden değil, çocuklarının gözünden de uzaklaştırmaya çalışmış, kamuoyunda "Ailesini burada bırakıp ortadan kaybolmuştur." kanaatini güçlendirmeye çalışmıştır. Bu itham, bugün bile hainler tarafından zaman zaman dile getirilmektedir. Ama asıl gerçek neydi?

Tarihçi Aydın Balayev, Muhammed Emin Bey'in silah arkadaşlarıyla bile ailesi ve yakınları hakkında konuşmayı sevmediğini, etrafındakilerin ona manevi destek ve teşvik vermeye çalışmasına rağmen bu tür konuşmaları kesinlikle engellediğini yazıyor. Muhtemelen,

zaten gurbetçi yaşamın sayısız kaygısıyla karşı karşıya olan arkadaşlarına, kendilerine ait ilave kişisel sorunlar yüklemek istemiyordu.

Ailesi hakkında bilgilere yalnızca en yakın arkadaşlarına yazdığı kişisel mektuplarda rastlamak mümkündür. Bu kişilerden biri de o dönemde Paris'te yaşayan Ceyhun Bey Hacıbeyli'ydı. Ancak Muhammed Emin'in mektuplarındaki birkaç cümlenin kırıntılarından ailesinin akıbetinin onu sürekli endişelendiren, düşündürdüren ve bir an bile unutmadiği sorunlardan biri olduğunu görmek mümkündür. Bu mektuplardan hareketle Muhammed Emin Bey'in İstanbul'a geldiği ilk günlerden itibaren ailesini sürekli Türkiye'ye getirmeye çalıştığı söylenebilir. Mesela M.E. Resulzade, 16 Ocak 1924'te C. Hacıbeyli'ye gönderdiği mektupta, Ceyhun Bey'in İstanbul'a taşınma isteğini takdir ederek şöyle yazıyordu: "Buraya taşınma kararınız, özellikle Osmanlı açısından çok önemlidir. Ben de ailemi buraya getirmek istiyorum."

Resulzade'nin C. Hacıbeyli'ye gönderdiği 6 Mart 1924 tarihli başka bir mektupta şöyle okuyoruz: "Canım, ailemi getirip getirmeyeceğimi soruyorsun. İlk fırsatta yapacağım şeylerden biri de budur."

19 Temmuz 1925 tarihli diğer mektubunda şöyle okuyoruz: "Halkımız şu anda Bakü'de. Ummulbanu'nun gelmesi için başvurular, izin istediler ama vermediler. Bakalım ne olacak. Bu durumda ben onları getirmek için en ciddi yollara başvuruyorum."

Genel olarak 1929 yılına kadar, yani SSCB'de sıkı posta sansürü uygulanmadan önce, Muhammed Emin Bey düzenli olarak Bakü'deki akrabalarıyla yazışıyor, ailesinde olup bitenler hakkında bilgi alıyor ve onlara mümkün olduğunca maddi yardım sağlıyordu. 1920'li yıllarda Muhammed Emin Bey'in, C. Hacıbeyli'ye yazdığı mektupların içeriği de bunu doğrulamaktadır. Muhammed Emin Bey'in bu konudaki son mektuplarından biri 15 Haziran 1929'a aittir. O mektupta şöyle yazıyor: "Ailemin buraya taşınması için çalışıyorum. Çocukların eğitimiyle ilgileniyorum."

Muhammed Emin Bey'in göç sırasında yaşadığı maddi sıkıntılara rağmen 1920'li yıllarda ailesine düzenli olarak yardım ettiği de bu mektuplardan anlaşılmaktadır. Bu mektuplardan birinde şöyle diyor: "Kızımdan bir mektup aldım. Durumunu çok kötü bir şekilde anlatıp para istiyor. Zaten kısıtlı olan ne varsa hemen oraya gönderdim."

Ne yazık ki Muhammed Emin'in ailesiyle yeniden bir araya gelmek için gösterdiği tüm çabalar başarısızlıkla sonuçlandı. Ancak ne ülkedekilerin acı kaderi, ne yurt

dışındaki hayatın acısı, ne bazı göçmen arkadaşlarının dinden dönmeleri, ne de Sovyet özel servislerinde yapılan zulüm, Resulzade'nin Azerbaycan'ın bağımsızlığı konusundaki kararlılığını ve bu fikrin hayata geçirilmesi mücadelesine olan inancını kıramadı.

Bazı araştırmacıların, ailenin ülkeyi terk edememesi nedeniyle Resulzade'nin babası Ahund Hacı Alekbari'yi suçladığını da belirtmek gerekir. Ancak bu suçlamayı doğrulayacak veya reddedecek hiçbir gerçek yok. Aydın Balayev'e göre eğer böyle bir durum yaşanmışsa ve Ahund Hacı Alakbar, Muhammed Emin Bey'in ailesinin ülkeyi terk etmesini gerçekten engellemişse, bunun nedenleri hakkında ancak spekülasyon yapılabilir. Artık yaşlılık çağındaki Alakbar'ın, oğlunun kokusunu yavrularından almış olması ve artık oğluna ulaşamayan babanın, torunlarıyla iletişimden mahrum kalmak istememesi muhtemel.

### Wanda Nasıl Leyla Oldu?

Resulzade'ye yöneltilen suçlamalardan biri de Polonya asıllı Wanda ile evlenmesiyle ilgili. Şu ana kadar tam olarak ne zaman tanıştıklarını ve ne zaman aile kurduklarını belirlemek mümkün olmadı. Ancak bazı gerçeklere dayanarak bu olayın 1930'ların ikinci yarısından önce gerçekleşmediği varsayılabilir. Böylece geçen yüzyılın 70'li yıllarında Ankara'da Wanda Hanım'ın komşusu olan Türk yazar Bülent Danişoğlu, onun bir takım anılarını kaleme almış oldu. Bu anılar da o dönemin ilerisine geçmiyor.

Bayan Wanda, Varşova Üniversitesi Fransız Filolojisi Fakültesi'nden mezun oldu. Hayatının son anlarına kadar eşine sadık kalmış, Muhammed Emin Bey ile birlikte muhacir hayatının tüm acılarına ve sıkıntılılarına kahramanca katlanmıştır. Resulzade Wanda'ya "Leyla" diye hitap ederdi.

Yazar Bülent Danişoğlu kendisi hakkında şunları yazıyor: "Leyla Hanım'la 1970'li yıllarda tanıştım. Kızılırmak Caddesi'nde, şimdiki Ankapol Sineması'nın bulunduğu binanın bodrum katında oturuyordu. O sokağa taşındığımız günden beri köpeğini gezdirirken görürdük. Her gün titrek adımlar atıyordu. O sokağa taşındığımızdan beri her gün köpeğinin tasmaını tutarak titreyerek yürüdüğünü görürdük. Zayıf, beyaz, gülümseyen, yaşlı bir kadındı ama gözleri parlıyordu. Mahalle esnafı ona "Madam" derdi. Türk olmadığı aksanından belliydi. Sonra bir gün annem onu evimize davet etti. İşte o zaman Hanımın adının Leyla olduğunu öğrendim. Bir süre sonra isminin Wanda'dan Leyla'ya dönüşme hikâyesini



anlattı. Sevgili kocası "Leyla ile Mecnun" hikâyesini anlatmış ve adının Leyla olmasını istemiştir. Kocası, yani Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Muhammed Emin Resulzade..".

Leyla Hanım (Wanda) 1974 yılında Ankara'da vefat etti ve oraya defnedildi.

### Hoşumuza Gitmeyecek Gerçek

Resulzade'nin mücadele ve acılarla dolu hayatı Mart 1955'e kadar devam eder. Mart ayı başında şeker hastası olan Muhammed Emin Bey'in sağlık durumunun kötüleşmesi üzerine Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi kliniğine yatırıldı. 6 Mart'ta gece saat 11'e 10 dakika kala Muhammed Emin Rasulzade hayatını kaybetti.

Rasulzade'nin ölümüyle ilgili yaygın görüşlerden biri de son nefesinde "Azerbaycan, Azerbaycan, Azerbaycan!" diyerek sonsuzluğa gittiğidir. Ancak tarihçi Aydın Balayev bu fikrin doğru olmadığını yazıyor. Ona göre Muhammed Emin Bey, ömrünün son günlerinde bu dünyadan göçerken komadaydı. Böyle bir durumda insanın şöyle bir şey söylemesi mümkün değildir: "Bireysel tarihi şahsiyetlerin büyüklüğünü daha da abartmak için, zaman zaman çeşitli "efsaneler" icat edilmiştir. Bu tür "folklor örneklerine" tüm ulusların tarihinde rastlamak mümkündür. Ancak halk yaratıcılığının ürünü olan bu tür "örneklerin" tarihi gerçekler gibi sunulması yanlıştır. Öte yandan Muhammed Emin Bey'in büyüklüğünü abartmak için bu kadar iyi niyetli bir "efsane"ye gerek olmadığını düşünüyorum. Sonuçta Resulzade, hayatı ve mücadelesiyle zaten kelimenin gerçek anlamıyla Azerbaycan tarihinin en büyük efsanelerinden biridir."

# Güney Kafkasya Ekseninde Türkiye ve Azerbaycan Güvenlik Politikaları

Güney Kafkasya bölgesi, coğrafi konumu, tarihi geçmişi ve etnik yapısıyla stratejik bir öneme sahiptir. Türkiye ve Azerbaycan, bu bölgedeki güvenlik politikalarını belirlerken bir dizi önemli faktörü göz önünde bulundurmaktadır. Türkiye ve Azerbaycan, soydaş iki toplum olmaları sebebiyle tarih boyunca birbirine yakın ilişkiler geliştirmiş ve birbirlerine destek olmuşlardır. Bu tarihî bağlar, iki ülkenin Güney Kafkasya'daki güvenlik politikalarını etkileyen önemli bir faktördür. Bu derin bağ ortak güvenlik zemininde bölgedeki güvenlik politikalarını şekillendirmelerinde başat etkindir. İki kardeş ülke, iki müttefik.

Azerbaycan ve Türkiye arasındaki ilişkilerde 9 Şubat 1994 tarihinde imzalanmış olan "Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve Çok Yönlü İşbirliğinin Geliştirilmesine İlişkin Anlaşma" ve 2010 yılında imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması" çeşitli iş birliklerinin hukuki zeminini oluşturmaktadır. Bu anlaşmadan sonra iki ülke arasında birçok ortak tatbikat düzenlenmiştir. Ortak tatbikatlarla Azerbaycan ordusunun manevra kabiliyetini geliştiren Türkiye, verdiği teknik destekle Azerbaycan'a askerî boyutta büyük avantaj sağlamıştır. II. Karabağ Savaşı, Türkiye'nin Güney Kafkasya'daki konumu güçlendirmiş ve Türkiye'nin Güney Kafkasya'da belirleyici aktörlerden biri olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

II. Karabağ Savaşı'nın Azerbaycan'ın zaferi ile sonuçlanması münasebetiyle, 10 Aralık 2020 tarihinde Bakü'de zafer programı düzenlenmiştir. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in daveti ile Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın da katıldığı törende Azerbaycan ve Türk askerleri ortak yürüyüş yapmıştır. Böylece iki ülkenin kardeşliğini ve ebedi birlikteliği geçit törenindeki bu konseptle bir kez daha ortaya koyulmuştur.

Azerbaycan ile Türkiye arasındaki en önemli gelişmelerden biri de 5 Haziran 2021'de Şuşa Beyannamesi'nin imzalanması olmuştur. Bu gelişmeyle ilişkiler müttefiklik seviyesine çekilmiştir. Böylece iki ülke ilişkilerinin güvenlik ve savunma çerçevesinde şekillenme-



**Alperen Çarman**

*Doktorant, Azerbaycan Gence Devlet Üniversitesi*

si, bölgesel dengeleri, istikrarı ve barışı sağlamak için ortak iş birliği içinde hareket edilmesi kararlaştırılmıştır. Beyanname içerisinde özellikle savunma sanayi alanında iş birliği, askeri iş birliği ve karşılıklı askeri yardım konuları ele alınmıştır. Şuşa Deklarasyonu ile Türkiye ve Azerbaycan, taraflardan herhangi birinin bağımsızlığına, egemenliğine, toprak bütünlüğüne veya uluslararası kabul görmüş sınırlarının güvenliğine yönelik bir tehdit veya saldırı durumunda ortak hareket etme kararlılığı ifade edilmiştir. Törende konuşma yapan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, 'Herkesi Azerbaycan'ın zaferini kabullenmeye davet ediyoruz.' sözleri Azerbaycan'ın ve Güney Kafkasya'nın Türkiye'nin dış politikasındaki önemini ve Azerbaycan'a desteğini ortaya koymuştur. Türkiye ve Azerbaycan'ın dış politikası ve ortak güvenlik politikasının ana unsurları enerji güvenliği, siber güvenlik ve sınır güvenliği kapsamında ele alınmaktadır.

## Enerji Güvenliğinin Sağlanması

Tarih boyunca Güney Kafkasya, büyük devletlerin mücadele alanlarından biri olmuştur. Yer altı ve yer üstü zenginlikleri ile jeopolitik özellikleri nedeniyle birçok ülkenin hegemonyasını tesis etmeye çalıştığı bölge konumundadır. Bölgenin en önemli enerji kaynaklarına sahip olan Azerbaycan'ın bölgeden dünyaya açılan yeni



yollar için izlemiş olduğu güvenlik politikaları önemli bir geçit statüsünde olmasına katkı sağlamaktadır.

Devletlerin ulusal güvenlikleri ile enerji güvenlikleri arasında doğrudan ve güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu çerçevede Rusya-Ukrayna Savaşı'nın küresel etkilerinin bir yansıması olarak yaşanan enerji krizi Avrupa'yı derinden etkilemiştir. Avrupalı ülkeler alternatif enerji kanalları oluşturma politikası izlemeye başlamıştır. Bu süreçte Azerbaycan, Batı dünyasının enerji güvenliliğinin önemli bir parçası haline gelmiştir. Türkiye ise enerji talep güvenliği ve ulaşım yollarının güvenliği açısından Azerbaycan ile geliştirdiği iş birlikleri ile bölgede önemli bir görev üstlenmektedir. Bu nedenle, iki ülke de bölgedeki barış ve istikrarı desteklemek amacı için önemli bir misyona sahiptir. Bölgede Türk dünyasını Avrupa'ya bağlayabilecek Zengezur Koridoru bulunmaktadır. Azerbaycan'dan Türkiye'ye doğalgaz ve petrol ihracatı, enerji güvenliği açısından önemli bir stratejik faydayı temsil eder. Bu sebeple bölgede ortak bir güvenlik politikası oluşturmak önemlidir.

### **Siber Güvenlik Ekseninde Bölgede Kardeş İzi**

Güçlü bir siber güvenlik ekosistemini inşa etme sürecinde, milli siber güvenlik politikasının oluşturulması en kilit nokta olarak kabul edilmektedir. Siber güvenliğin sağlanmasına ilişkin Türkiye ve Azerbaycan arasında yaşanan gelişmeler incelendiğinde, Azerbaycan Siber Güvenlik Teşkilatları Birliği'nin (AKTA) kurulduğu

görülmektedir. Azerbaycan'da, Türkiye'nin destekleriyle bilgi ve iletişim teknolojileri ve siber güvenlik alanında çalışan uzman ve kuruluşlardan oluşan Azerbaycan Siber Güvenlik Teşkilatları Birliği'nin; siber güvenlik, bilgilendirme alanındaki bilimsel ve teknik başarıların bu alanda uygulanmasını desteklemesi, ulusal çıkarlara zarar veren ve dezenformasyon faaliyetlerine karşı mücadele ile ilgili önerilerde bulunması ve koordine etmesi hedeflenmektedir.

3 Ekim 2023 tarihinde Bakü'de gerçekleştirilen "Küresel Hibrit Savaşı ve Siber Güvenlik Zirvesi" Türkiye ve Azerbaycan arasında siber güvenliğin sağlanmasına ilişkin bir diğer önemli gelişme olarak kabul edilmektedir. Zirvede konuşma yapan Azerbaycan Siber Güvenlik Birliği Yönetim Kurulu Başkanı Rahid Alekberli, Azerbaycan, Türkiye ve İsrail'in siber güvenliğe ilişkin etkin bir rol üstlenmek için Azerbaycan'da İsrail'in desteğiyle bir siber güvenlik eğitim merkezinin kurulacağını, İsrail Teknik Üniversitesi tarafından Azerbaycanlı uzmanlar yetiştirileceğini, ayrıca Türkiye'nin önde gelen siber güvenlik kuruluşları ile Azerbaycan arasında anlaşmaların yapılacağı, güvenli bir alt yapının oluşumu ve gelişimi için gerekli çalışmaların başlatılacağını dile getirmiştir. Bu çerçevede bölgesel güvenliğin siber ve hibrit tehdidine karşı enerji başta olmak üzere, önemli altyapılara yapılan siber saldırılar veya yanıltıcı bilgiler vasıtasıyla güven yıpratmak üzere tasarlanmış tehditlere karşı siber güvenliğin ülke ve bölge için ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır.

### Bölgesel Güvenlik için Askeri İş Birlikleri

Bölgedeki gelişen güvenlik politikalarının etkinliğini korumak için, askeri ve teknolojik alt yapıların geliştirilmesine ve uygulanmasına hız verilmiştir. Türkiye ve Azerbaycan'ın ekonomik ve siyasi alanlarda bölgede başlattığı çalışmalar bölgedeki dengeler açısından önem arz etmektedir. Bu iş birliği Rusya-Ermenistan-İran üçgenine karşı denge oluşturmaktadır. Türkiye-Azerbaycan arasındaki bölgesel ilişkiler, Türkiye-Azerbaycan-İran, Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan, Türkiye-Azerbaycan-Türkmenistan, Türkiye-Azerbaycan-Kazakistan ve Türkiye-Azerbaycan-Rusya üçlü iş birliğinin de alt yapısının oluşmasını sağlamıştır. Bu çerçevede Türkiye ve Azerbaycan'ın Kafkasya'daki istikrarın ve güvenliğin devamı açısından ciddi role sahip oldukları görülmektedir.

Türkiye ve Azerbaycan'ın, bölgede askeri alanlarda başlattığı ilişkiler her iki ülkenin de faydalarına uygun olacak şekilde uygulanmaya devam etmektedir. 27 Eylül-10 Kasım 2020 tarihleri arasında gerçekleşen II. Karabağ Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasında, iki ülke arasında gerçekleştirilen iş birliğinin önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. II. Karabağ Savaşı'nda Azerbaycan'ın Türkiye ile yapmış olduğu askeri iş birliği kapsamında gerçekleştirilen, teknoloji ve insan kaynağını geliştirme programları kara ve hava operasyonlarının etkin ve verimli bir şekilde sonuç alınmasına imkân sağlamıştır.

Türkiye ve Azerbaycan arasındaki askeri ilişkiler bağlamında düzenlenen ortak askeri tatbikatlar önem taşımaktadır. Süreç içerisinde iki ülke arasında "EFES", "Anadolu Ankası", "Kış Eğitimi", "Anadolu Yıldızı", "Erciyes-2019", "Anadolu Kartalı", "Mustafa Kemal Atatürk", "Sarsılmaz Kardeşlik", "TurAz Kartal-2019", "TurAz Kartal-2020" ve "Haydar Aliyev-2020", "Anadolu Kartalı-2021", "Haydar Aliyev-2022", "Kardeş Yumruğu-2022" ve "Mustafa Kemal Atatürk-2023" tatbikat programları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Bakü'de düzenlenen "ADEX-2014", "ADEX-2016", "ADEX-2018", "ADEX-2021" ve "ADEX-2022" fuarları; İstanbul'da 2017 yılında düzenlenen "IDF-2017", 2019 yılında düzenlenen "IDF-2019", 2021 yılında düzenlenen "IDF - 2021" adlı uluslararası savunma sanayi fuarları ve "Azerbaycan Teknofest Uzay, Havacılık ve Teknoloji Festivali-2022" gibi organizasyonlar iki ülke arasındaki askeri ve teknoloji iş birliğinin geliştirilmesine ivme kazandırarak katkı sağlamışlardır.

Türkiye ve Azerbaycan arasındaki askeri ilişkilerin gelişmesini destekleyen bir diğer faktörün savunma sanayisi olduğu görülmektedir. Türk savunma sanayisinin öncüsü olan ASELSAN, ROKETSAN, BAYKAR ve STM savunma kuruluşlarının sahip oldukları teknolojik donanımların, II. Karabağ Savaşı sonrasında kazanılan başarıya önemli bir katkı sundukları anlaşılmaktadır. Türk savunma sanayisinin öncü kuruluşlarından ASELSAN bu kapsamda Azerbaycan'ın geliştirdiği bazı mühimmatları akıllı hale getirmede ve drone savar geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır. Çok namlulu roketatar TR-300 Kasırga ve 122 mm topçu roketi Sakarya Azerbaycan'a ihraç edilmiştir. Sakarya için gerekli teknik ürünlerin Türkiye'den ithal edilerek ortak üretime geçilmesi konusunda da Azerbaycan Savunma Bakanlığı ile anlaşmalar imzalanmıştır. Bir diğer kuruluş olan ROKETSAN Azerbaycan ile 244 milyon dolarlık ihracat anlaşması yapmıştır, bununla birlikte Kobra zırhlı araçları ve personel taşıyıcıları için Otokar Azerbaycan'a 23 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. Roketsan'ın ürettiği kara, deniz ve havadan atılabilen yeni nesil seyir füzesi SOM B1 tanıtılmıştır. Orta ve uzun menzilli tanksavar silah sistemleri de Roketsan'dan satın alınarak Azerbaycan ordu sistemine entegre edilmiştir. Azerbaycan Deniz Kuvvetleri için yeni inşa edilecek olan deniz karakol gemilerinde, Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın geliştirdiği Advent Savaş Yönetim Sisteminin (Ağ Destekli Veri Entegre) kullanılması planlanmaktadır. Bir başka kuruluş olan BAYKAR'ın insansız hava araçları ve silahlı insansız hava araçları ile II. Karabağ Savaşı'nın Azerbaycan'ın üstünlüğü ile sonuçlanmasında aktif rol oynadığı görülmektedir. II. Karabağ Savaşı'nda Baykar Bayraktar TB2'nin Ermenistan'a verdiği toplam hasar 1 milyar doları aştığı savaş sonrası kayıp raporlarında analiz edilmiştir. Savaşın sonucuna önemli derecede etki eden BAYKAR, Bayraktar TB2, TB3, ANKA-S VE AKINCI TİHA'nın Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'nin bünyesinde bulunması, ortak üretim ve eğitim akademilerinin oluşturulması gibi gelişmeler, iki devlet arasındaki askeri işbirliği ve ortak güvenlik politikalarının kazandırdığı olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. Türk savunma sanayisinin kuruluşlarından biri olan STM ise KARGU kamikaze İHA sistemlerini geliştirmiştir. KARGU, Azerbaycan Ordusu ve İstihbarat Servisi'nin envanterinde yer almaktadır. KARGU geçtiğimiz dönemde Hankendi'nde yapılan anti-terör operasyonlarında Azerbaycan Ordusu tarafından kullanılmıştır.





İki ülke arasındaki askeri iş birliklerine ilişkin son gelişmelere bakıldığında ise, ilk olarak Azerbaycan Hava Kuvvetleri'ne ait Akıncı TİHA'nın yeni tesis açılışının Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve BAYKAR yönetim kurulu başkanı Selçuk Bayraktar'ın katılımı ile gerçekleştirildiği görülmektedir. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev TİHA'lara monte edilmiş olan Roketsan üretimi SOM, KGK-SİHA-82, MAM-T ve MAM-L mühimmatlarını inceleyerek yetkililerden bilgi almıştır. Bu ziyaret, Azerbaycan'ın savunma teknolojisi alanındaki ilerlemeleri, iki devlet arasındaki ortak iş birlikleri-

ni, Türk savunma sanayisinin öncüsü olan kuruluşların bölgedeki etkinliklerini bir kez daha kanıtlamıştır.

## Değerlendirme

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Güney Kafkasya ekseninde önemli bir aktör olan Türkiye'nin bölgenin güvenliği için izlemiş olduğu politikaların önemi her fırsatta ifade etmiştir. II. Karabağ Savaşı zamanında Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in "Eğer Azerbaycan'a dış müdahale olursa, Türk F-16'larını semada göreceksiniz" açıklaması 'İki Devlet Bir Millet' şiarının bölgede somut olarak icra edildiğinin gösterilmesi açısından önem arz etmektedir. Güney Kafkasya ekseninde Türkiye ve Azerbaycan güvenlik politikalarına ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında, bölgesel olarak ortak kaygı ve güvenlik algısı oluşturacak birçok faktör sebebiyle iki ülkenin müşterek güvenlik politikaları geliştirmek için yakın iş birliği kurduğu görülmektedir. Bu iş birliği, ortak askeri tatbikatlar düzenlemek, istihbarat paylaşımı, askeri eğitim ve danışmanlık sağlamak, savunma sanayi alanında ortak projeler yürütmek, ekonomik ilişkileri güçlendirmek gibi çeşitli alanlarda şekillenmektedir. Bu iş birlikleri ortak güvenlik politikalarını güçlendiren önemli dinamikler olarak karşımıza çıkmakta, iki kardeş ülke arasındaki bağı güçlendirmektedir.



# Türkiye'de Belediye Seçimleri: Kim Kazandı, Kim Kaybetti?

Türkiye'de 31 Mart'ta yapılan belediye seçimleri geride kaldı. 14-28 Mayıs 2023'te yapılan parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçimleri statükoyu değiştirmese de sadece 10 ay sonra 31 Mart 2024'te yapılan belediye seçimleri ülkede yepyeni bir siyasi iklim yarattı. Bu seçimin temel siyasi sonucu, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan liderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) iktidarının 22'nci yılında birinci sırayı kaybetmesi oldu.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), hem belediye başkanları hem de belediye meclisi seçimleri sonuçlarına göre ülkede 1. parti oldu. Bu birincilik, CHP'nin 47 yıl sonraki başarısı açısından da önemli; parti en son Bülent Ecevit liderliğinde 1977 seçimlerinde kazanmıştı.

Seçim sonuçlarına göre, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 35 ilde (14 büyük il dahil), Adalet ve Kalkınma

Partisi (AK Parti) 24 ilde (12 büyük il), Halkın Eşitlik ve Demokrasi Partisi (DEM Parti) 10 ilde (3 büyük ilde), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) 8 ilde, Yeniden Refah Partisi (YRP) 2 ilde (1 büyük ilde), İYİ Parti ve Büyük Birlik Partisi (BBP) 1 ilde zafer kazandı.

Seçimlerden sonra Cumhurbaşkanı ve AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, açıklamalarda bulundu.

Partisinin genel merkezinde balkon konuşması yapan Erdoğan, "Dik duracağız dikleşmeyeceğiz. 31 Mart bizim için bir bitiş değil bir dönüm noktasıdır. 31 Mart seçimlerinde de Türk milleti yine sandığı vesile kılarak mesajlarını siyasetçilere ulaştırdı. Bu seçimin galibi demokrasimizdir, milli iradedir. 85 milyonun tamamıdır. Seçimde kazanan, adaylardan önce milletimiz olmuştur. Uğruna ağır bedeller ödediğimiz demokrasimiz





olmuştur. Sandığın gücüne güç katan herkes kazanmıştır.” dedi.

“Sonuçların şehirlerimize hayırlı olmasını diliyorum” diyen Erdoğan, “Ben sizlere inanıyorum ve bu yolda kazanarak devam edeceğiz. 14-28 Mayıs seçimlerinden 9 ay sonra yerel seçimde umduğumuz sonucu alamadık. Millet kararını vermiştir. Hiçbir suretle milletimizin kararına hürmetsizlik etmeyeceğiz. Milletle inatlaşmaktan uzak duracağız. En objektif şekilde akıl ve vicdan terazimizde tartarak adımlarımızı atacağız.” diye konuştu.

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli, yerel seçim sonuçlarının açıklanmasının ardından açıklama yaptı. Bahçeli açıklamasında:

“31 Mart Mahalli İdareler Seçimleri yurt genelinde bazı münferit hadiseler dışında huzur, güven ve sükûnet ortamı içinde tamamlanmış, bu suretle kesin olmayan sonuçlar belli olmuştur. Nitekim milli irade sandıkta tecelli etmiştir. Elbette aziz milletimizin takdir ve tercihi başımızın üstündedir. Sandıktan çıkan demokratik karara saygımız da tamdır.

31 Mart seçimleri, Türk demokrasi hayatının yüksek bir standarda ulaştığını, bu konuda dünyaya örnek teşkil ettiğini adeta belgelemiştir. Aziz milletimizin sandık vasıtasıyla verdiği mesaj mühimdir. Milliyetçi Hareket Partisi bu demokratik mesajı almış, seçim sonuçlarının çok boyutlu değerlendirmesini yapmak üzere kolları

sıvamıştır. Ekonomik şikayetlerin toplumsallaşıp siyasal alana sirayetiyle tepkisellik dozu bir hayli fazla olan sonuçlar ülke genelinde tezahür etmiştir. Bunun yanında seçime katılım oranının da bir önceki seçimle mukayese edildiğinde düştüğü gözlemlenmiştir. Milletimiz yerel seçimler kanalıyla bilhassa sosyal ve ekonomik sıkıntılarını paylaşmış, önümüzdeki sürecin gündem konusunu tayin etmiştir. Egemenlik milletindir, yetki milletindir, siyasi istikrarı ekonomik istikrar ve gelişmişlikle perçinlemek hepimizin ortak sorumluluğudur.” dedi.

CHP Genel Başkanı Özgür Özel, partisinin genel merkezinde tarihi seçimleri şu şekilde anlattı:

“Bugün, 81’inci yılımızda, parti tercihi ne olursa olsun sandık başına giden, oylarıyla demokrasimize destek veren tüm vatandaşlarımıza canı gönülden teşekkür ediyorum. 206 bin sandıktaki tüm partilerin sandık kurulu üyelerine, gözlemcilerine ve gönüllülerine şükranlarımı sunuyorum.

Bugün seçmenlerimiz çok önemli bir karar aldılar. Seçim sonuçları, bugünkü seçmenin Türkiye’de yeni bir siyasi sistem kurmaya karar verdiğini gösterdi. Bugün seçmen, 22 yıllık Türkiye fotoğrafını değiştirmeye ve ülkemizde yeni bir siyasi iklimin kapısını aralamaya karar verdi. Bugün, Cumhuriyetin ikinci yüzyılının ilk seçimlerinde seçmen, yerel yönetimin orantısız gücünü dengeleme kararı aldı. CHP ve milletimizle kurduğumuz Türkiye İttifakı bu seçimlerde tarihi bir sonuca ulaştı.

Milletimiz sadece yerel yöneticilerin kim olacağına karar vermekle kalmadı, ülkemizin ve belediyelerimizin nasıl yönetilmesi, nasıl yönetilmemesi gerektiği konusunda da önemli bir karar ve mesaj verdi. Milletimizden bu mesajı kutsal bir emanet olarak alıyoruz. Bütün CHP’liler bunu başımıza koyuyor. Ülkemizin önümüzdeki yıllarda hak, hukuk, adalet tanımayan siyasete izin vermeyeceğini bugün gördük. Bu zaferin kaybedenin olmadığını bilmesini isterim. Yeteneğimiz kimsenin hatası olmayacak, kimsenin hatası değil. Bugün hangi partiye oy verirse versin kimsenin kendini kaybolmuş hissetmesini istemiyoruz. 31 Mart seçimlerinin Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşayan herkes için olduğu kadar tüm siyasi partiler için de bir dönüm noktası olduğunun, seçim sonuçlarının CHP belediyeciliğinin ve halk belediyeciliği anlayışının benimsendiğini gösterdiğinin, burada altını çizmek isterim. Şehirlerimizi koruyan, güçlendiren, insanlarımıza huzur ve güven veren belediyecilik anlayışına seçim kazandırılmıştır.” dedi.



**T.C. Cumhurbaşkanlığı** @tcbestepe **Takip et**

Cumhurbaşkanımız @RTErdogan, Azerbaycan Cumhurbaşkanını İlham Aliyev ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi.

Görüşmede Cumhurbaşkanımız Erdoğan, Aliyev'i Cumhurbaşkanlığı seçiminde kazandığı zafer nedeniyle tebrik etti.

Cumhurbaşkanımız Erdoğan görüşmede, Aliyev'in yeniden Cumhurbaşkanı seçilmesinin Azerbaycan için hayırlı olması temennisini dile getirdi.

**Prof. Dr. Vedat Işıkhan** @isikhavedat **Follow**

Azerbaycan'da yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde tekrar Cumhurbaşkanı seçilen Sayın İlham Aliyev'i içtenlikle kutluyorum.

Seçimlerin Can Azerbaycan halkına ve tüm Türk dünyasına hayırlar getirmesini dilerim.

Tek millet, iki devlet şiarıyla kardeşliğimizi pekiştirmeye devam edeceğiz. 🇹🇷 🇦🇷

[Translate post](#)



**T.C. Dışişleri Bakanlığı** @TCDisisleri **Follow**

Azerbaycan'da Gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Hk. [mfa.gov.tr/no\\_-26\\_-azerba...](http://mfa.gov.tr/no_-26_-azerba...)

[Translate post](#)

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ**  
**DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI**

No: 26, 7 Şubat 2024, Azerbaycan'da Gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Hk.

Bugün (7 Şubat) yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin kardeş Azerbaycan'a hayırlı olmasını diliyoruz.

Seçimlerin, işgülden kurtarılmış tepesizler de dahil olmak üzere, Azerbaycan'ın tamamında huzur içinde gerçekleştirilmiş olmasını memnuniyet duyuyoruz.

Azerbaycan halkının seçim sürecinde sergilediği sadıqlıyını takdirle karşılıyoruz.

[www.mfa.gov.tr](http://www.mfa.gov.tr)

**Prof. Dr. Ömer Bolat** @omerbolatTR **Follow**

Sayın İlham Aliyev'i yeniden Azerbaycan Cumhurbaşkanı olarak seçilmesi vesilesiyle gönülden kutluyorum. Bu önemli zaferin, Azerbaycan'ın istikrarına, refahına ve bölgesel barışa katkıda bulunacağına inancımız tam.

"Tek millet, iki devlet" vizyonumuz çerçevesinde, iki ülke arasındaki tarihi dostluğu ve kardeşliği daha da ileriye taşıma azmimiz artarak devam edecektir. Sayın Aliyev'in liderliğindeki Azerbaycan'ın, bölgesel ve küresel arenada elde ettiği başarıların devamını diliyor, kendisine ve Azerbaycan halkına esenlikler temenni ediyoruz. 🇹🇷 🇦🇷

[Translate post](#)



**Numan Kurtulmuş** @NumanKurtulmus **Follow**

Azerbaycan'da gerçekleşen cumhurbaşkanlığı seçimini kazanarak yeniden Azerbaycan Cumhurbaşkanı seçilen Sayın İlham Aliyev'i tebrik ediyor, görevinde üstün başarılar diliyorum.

Seçim sonuçlarının, tek millet - iki devlet anlayışı ile ortak hedeflere birlikte yürüdüğümüz dost ve kardeş Azerbaycan halkı için hayırlı olmasını temenni ediyorum. 🇹🇷 🇦🇷

**Cevdet Yılmaz** @cevdetyilmaz **Follow**

Can Azerbaycan'da bugün yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Azerbaycan halkının desteği ile tekrar Cumhurbaşkanı seçilen Sayın İlham Aliyev'i tebrik ediyor, yapılan seçimlerin kardeş Azerbaycan halkına ve bölgemize hayırlar getirmesini temenni ediyorum.

Türkiye ve Azerbaycan "Tek millet, iki devlet" şiarıyla geleceğe daha güçlü, istikrarlı ve kararlı bir şekilde yürümeye devam edecektir.

**ŞAMİL AYRIM** @samilayrim **Follow**

TBMM Türkiye -Azerbaycan Parlamentolararası Dostluk Grubu olarak gözlemci olarak geldiğimiz Can Azerbaycan halkın özgür iradesi ile 5.kez Cumhurbaşkanı seçilen sayın İlham ALIYEV'e tebriklerimiz sunduk.

🇹🇷 🇦🇷 Yaşasın Türkiye Azerbaycan kardeşliği

[Translate post](#)



**Fuat Oktay** @fuatoktay **Follow**

Can Azerbaycan'da sandık çıkış anketine göre oyların yüzde 93,9'unu alarak yeniden Cumhurbaşkanı seçilen Sayın İlham Aliyev'i gönülden tebrik ediyor, Azerbaycan için hayırlı olmasını temenni ediyorum. 🇹🇷

**Mahinur Özdemir Göktas** @MahinurOzdemir **Follow**

Yeniden Azerbaycan Cumhurbaşkanı seçilen Sayın İlham Aliyev'i gönülden tebrik ediyorum.

Can Azerbaycan ile olan güç birliğimizi, bölgede barış ve istikrarın teminatı olarak "tek millet, iki devlet" şiarıyla her alanda güçlendirmeye devam edeceğiz.

**Mevlüt Çavuşoğlu** @MevlutCavusoglu **Follow**

Özgürlüğüne kavuşan Karabağ dahil olmak üzere 30 yıl sonra Azerbaycan'ın tüm topraklarında yüksek katılımla gerçekleştirilen seçimlerde yeniden seçilen Can #Azerbaycan'ın Cenap Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'i büyük zaferinden dolayı gönülden tebrik ediyorum.

Azerbaycanlı kardeşlerimiz onun liderliğinde nice zaferlere imza atmaya devam edecek. 🇹🇷 🇦🇷

#TekMilletkiDevlet  
#ZaferSeçimi  
@azpresident

[Translate post](#)

**Akif Çağatay Kılıç**  
@ackilic76

Follow

Kardeş Azerbaycan'da Cumhurbaşkanlığı seçimini 5. kez kazanan Azerbaycan Cumhurbaşkanı Sn. İlham Aliyev'i canı gönülden tebrik ediyorum.

"Tek millet iki devlet" anlayışımızla ticari, tarihi ve kültürel bağlarımızın daha da güçlenmesi için katkı sağlamaya devam edeceğiz. 🇹🇷 🇦🇷

Translate post



Kardeş Azerbaycan'da Cumhurbaşkanlığı Seçimini 5'nci kez kazanan Cənab Prezident İlham Aliyev'i canı gönülden tebrik ediyorum.

*Akif Çağatay Kılıç*

BÜYÜKELÇİ  
CUMHURBAŞKANI DIŞ İŞLER VE  
DIPLOMATİK BAŞKANLIĞI



**Dr. Sinan Oğan**  
@DrSinanOgan

Follow

Bugün Azerbaycan'da gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanarak yeniden Cumhurbaşkanı olarak seçilen Sayın İlham Aliyev'i tebrik ediyorum.

30 yıl süren işgalden sonra azad edilmiş olan Karabağ ve Doğu Zengezur bölgeleri dahil Azerbaycan topraklarının tamamında gerçekleştirilen bu anlamlı seçimin sonuçlarının Azerbaycan'daki kardeşlerimizle ve tüm Türk dünyasına hayırlar getirmesini diliyorum.

Translate post



**Ambassador Kubanychbek OMURALIEV**  
@KubaniOmurali

Follow

I had the honor of being received by H.E. İlham Aliyev, who was recently re-elected as President of Azerbaijan in yesterday's presidential elections. I extended my congratulations and shared updates on our Organization's upcoming initiatives.



**Cahit Bağcı**  
@cahitbagci

Follow

Kardeş Azerbaycan halkının tercihi ve iradesi ile 5.kez Cumhurbaşkanı seçilen, galip halkın galip lideri sayın İlham Aliyev'i yürekten tebrik ediyorum, seçim sonucunun kardeş Azerbaycan'a hayırlı olmasını diliyoruz.

Yeni dönemde, Türkiye-Azerbaycan ilişkilerini #ŞuşaBeyanamesi hedefleri çerçevesinde daha da geliştirmek ve muhkemleştirmek için #tekmilletiki devlet anlayışıyla bütün gücümüzle çalışacağız.

Dün, bugün ve yarın hep birlikte, yan yana, sırt sırta, el ele, omuz omuza olacağız.

#BirliğimizGüçümüzdür 🇹🇷 🇦🇷

Translate post



QALIB XALQIN  
QALIB LİDERİ!

**Ersin Tatar**  
@ErsinTatar

Follow

Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde resmi olmayan sonuçlara göre tarihi bir zaferle beşinci defa yeniden Cumhurbaşkanı seçilen Sayın İlham Aliyev'i yürekten tebrik eder, seçim sonuçlarının tüm kardeş Azerbaycan' a hayırlı olmasını dilerim.

Translate post



**Sultan Raev**  
@SultanRaev

Follow

Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde tarihi bir zaferle yeniden Cumhurbaşkanı seçilen Sayın İlham Aliyev'i yürekten tebrik ediyorum. Seçim sonuçlarının Azerbaycan ve Türk Dünyası için hayırlı olmasını temenni ediyorum.

Translate post



QALIB XALQ  
QALIB LİDERİNİ  
SEÇDİ!

# Azerbaycan Diasporasının Dünyada Düzenlediği Faaliyetler



Almanya'nın Köln şehrinde Hocalı Soykırımı'nın 32. yıl dönümü sebebiyle gösteri düzenlendi. 26 Şubat 2024

Varşova'daki Katolik kilisesinde ilk ayın saatinde toplu ibadet zamanı Hocalı Kurbanları anıldı. 26 Şubat 2024



Dmanisi'de faaliyet gösteren Dmanisi Eğitim Merkezi'nde Hocalı Soykırımı'nın 32. yıl dönümü için 'Hocalı Soykırımı-Kanlı Anılarımız!' adlı merasim. 26 Şubat 2024

ABD'nin Teksas eyaletinde Houston şehrinde Hocalı Soykırımı'nın kurbanlarının hatırasına ithaf edilen 'Hocalıyı Hatırla' adlı etkinlik. 26 Şubat 2024



İsveç'in Göteborg şehrinde Hocalı Soykırımı'nın 32. Yıl dönümüne için Karabağ Özgürlük Merkezi ve Azerbaycan Evi ile birlikte düzenlenen anma etkinliği. 26 Şubat 2024

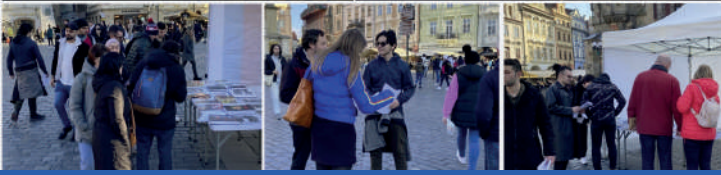
İskoçya'nın Glasgow şehrindeki Glasgow Üniversitesi'nde Hocalı faciasının 32. yıl dönümüne ilişkin anma etkinliği düzenlendi.



Amerika Birleşik Devletleri Vaşington, New York, Atlanta ve Houston şehirlerinde Hocalı Soykırımı'nın 32. yıl dönümü için bilgilendirme kampanyası. 26 Şubat 2024



İngiltere Azerbaycan Komisyonu Başkanı ve İngiltere'de Yaşayan Azerbaycanlılar Koordinasyon Konseyi üyesi Feride Penahova'nın organizasyonu ile Hocalı faciasının 32. yıl dönümü için bilgilendirme etkinliği. 26 Şubat 2024



Hocalı soykırımının 32. yıl dönümü vesilesiyle Çek Cumhuriyeti'nin başkenti Prag'ın tarihi "Eski Şehir" (Staroměstské Paly Náměstí) meydanında "HOCALI İÇİN ADALET" yazan bilgilendirici bir Flash mob konuldu.



Hocalı Soykırımı'nın 32.yıl dönümü için Almanya'nın başkenti Berlin'de, Almanyalı Azerbaycanlılar İttifakı İdare Heyeti'nin Şerif Caferli'nin organizasyonu ile anma etkinliği. 26 Şubat 2024



Rusya Federasyonu'nun Primorsky bölgesinde faaliyet gösteren Azerbaycan diasporasının "Dostluk" toplumsal örgütü tarafından Hocalı soykırımının 32. yıl dönümüne ilişkin düzenlenmiş etkinlik.



Ukrayna'da faaliyet gösteren Lviv Azerbaycanlıları Kongresi'nin organizasyonu ile Hocalı Soykırımı'nın yıl dönümüne ithafen 'Onlar sonsuza kadar hatıralarımızdadır.' adlı hatıra merasimi. 26 Şubat 2024



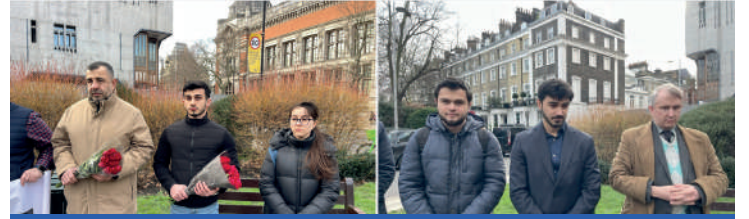
Amerika Birleşik Devletleri'nin Maine eyaletinde Hocalı faciasının 32. yıl dönümü anma etkinliği düzenlendi.



Polonya'nın Krakov şehrinde yeni açılan Azerbaycan Evi'nde, Hocalı soykırımının 32. yıl dönümü münasebetiyle anma töreni düzenlendi.



Azerbaycan'ın Polonya'daki büyükelçiliğinin organizasyonu ve Devlet Diaspora İşleri Komitesi'nin desteğiyle Varşova'da Hocalı soykırımının 32. yıl dönümünü anma etkinliği düzenlendi.



Hocalı soykırımının 32. yıl dönümü Londra'da anıldı.



İstanbul'da Hocalı soykırımının 32. yıl dönümüne ilişkin anma merasimi düzenlendi.



Kazakistan'ın Aktav şehrinde faaliyet gösteren Azerbaycan Merkezi'nde Hocalı soykırımının 32. yıl dönümü münasebetiyle anma etkinliği düzenlendi.





Slovenya'nın başkenti Lübliyana'da 'Hocalı'ya Adalet' sloganıyla farkındalık kampanyası düzenlendi. 26 Şubat 2024



İspanya'nın Barcelona şehrinde Hocalı soykırımının 32. yıl dönümüne ilişkin anma töreni düzenlendi.



ABD'nin Chicago şehrinde Hocalı faciasına adanmış Uluslararası Bilimsel Konferans düzenlendi.



New York City'de Birleşmiş Milletler'in merkezine yakın "Dag Hammarskjöld Plaza" parkında Hocalı soykırımı kurbanlarının anısına adanmış fotoğraf sergisi yapıldı.



Avusturya'nın Salzburg şehrinde faaliyet gösteren Azerbaycan Evi'nde Hocalı Soykırımının 32. yıl dönümü için etkinlik. 26 Şubat 2024



Almanya'nın Köln şehrinde Hocalı soykırımının 32. yıl dönümüne ilişkin anma etkinliği düzenlendi.



Dergimizde yer alan makale, röportaj, haber ve diğer içeriklerle birlikte dergimizin PDF formatına internet sitemizi ziyaret ederek erişebilirsiniz

[www.turkiyeazerbaycan.com](http://www.turkiyeazerbaycan.com)





**KEYMEN**  
İLAÇ SANAYİ



**REDOKS**  
KİMYA VE LABORATUVAR ÇİNGELERİ



**KEYVAC**



**CAN**  
ÇEVRE ve ENERJİ



**NİL**  
ÇEVRE ve ENERJİ

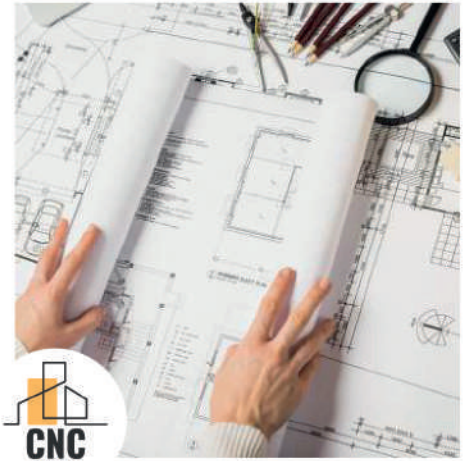


**ALAGÖZ MADEN**



**ALAGÖZ KİMYA**

  
**ALAGÖZ**  
HOLDİNG  
**Birlikte  
daha  
güçlüyüz**



**CNC**  
PROJE



**BMED**



**ALAGÖZ VAKFI**



**ALAGÖZ HAVACILIK**



Cumhuriyetimizin yeni 100\* yılına hazırız.



**VOLTGC**

